

รายชื่อผู้นำทางการและผู้นำตามประเพณีจากกลุ่มตระกูลต่าง ๆ

ตระกูลพืโร	ตระกูลเสเปอเดอ	ตำแหน่งผู้นำตามประเพณี
1. พระหน่อปรี (ช่วงนี้ยังไม่มีนามสกุล) 2. นายมหาสุปา (คนพื้นราบ แต่งงานจากจังหวัดลำพูน) 3. นายกำเก สว่างกุล 4. นายพะเน่เฮ ไข่คำ 5. นายซาเก สว่างกุล 6. นายหงอแป๊ สว่างกุล 7. นายบุญตัง วุฒิเจริญ 8. นายจ้านงค์ วงศ์พนาไพร 9. นายประยูร พูนไพรทรัพย์ 13. นายสุวิทย์ รักษาติพงศ์พันธุ์	10. นายมนิตย์ มงคลชัยกุล 11. นายหมวก ใจเพื่อพันธุ์ 12. นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์	1. พืโร ผู้นำตระกูล พืโร 2. พระหน่อปรี บุตรชาย พืโร 3. เสเปอเดอ ผู้นำตระกูล เสเปอเดอ 4. นายปะเชอ บุตรชาย เสเปอเดอ 5. นายหม่อโพ นำน้อมจิต บุตรชายนายปะเชอ

แต่เดิมชุมชนมีทัศนคติเกี่ยวกับตำแหน่งผู้นำทางการเปรียบเสมือนการเพิ่มภาระให้กับตนเอง ทัศนคติดังกล่าวได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในช่วงปลายยุค ชุมชนมีความเห็นว่าจากที่เคยเป็นภาระกลายเป็นการดำรงตำแหน่งดังกล่าวนี้สามารถหาผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาด่าง ๆ ที่เข้ามายังหมู่บ้าน และตัวของผู้นำเอง คุณสมบัติประการสำคัญของผู้นำทางการที่สำคัญที่ชาวบ้านต้องการคือ ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติในการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการได้ดี หรือสามารถเข้ากับผู้หลักผู้ใหญ่และนำเงินเข้ามาพัฒนาหมู่บ้านมาก ๆ หรือการนำความเจริญเข้ามาพัฒนาชุมชน

ในการเป็นผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางการในช่วงต้นยุคนั้น การเป็นผู้นำสามารถดำรงตำแหน่งได้นาน เช่น กรณีของ นายพระหน่อปรี ได้เป็นผู้นำทางการเมืองจนเสียชีวิต นายกำเกบุตรชายของ นายพระหน่อปรีก็ได้ดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองจนเสียชีวิต หรือในกรณีของนายพะเน่เฮ ดำรง

ตำแหน่งผู้นำเป็นเวลา 20 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานของผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้ง และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน

บทบาทสำคัญของหน่วยงานทางการปกครองที่เข้ามาจัดระเบียบชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าสู่กระบวนการเป็นไทยของคนในชุมชนในแง่ของการเป็นพลเมืองไทยของรัฐ และเป็นประจักษ์สำคัญในการเข้าสู่กระบวนการเป็นไทยในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความพร้อมและการตัดสินใจที่จะเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในลักษณะใด การดำเนินการสำรวจประชากรของหมู่บ้าน ได้ทำขึ้นในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2504 – 2508 เป็นการสำรวจจำนวนประชากรเป็นครั้งแรกของหมู่บ้านแพะ และมีการดำเนินการจัดตั้งให้ชุมชนบ้านแพะเป็นหมู่บ้านทางการของหน่วยงานทางการปกครอง โดยมีนายหงอแป สว่างกุลเป็นผู้ใหญ่ทางการเป็นคนแรก (นายหงอแป สว่างกุล (อดีต)ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 38 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 18 สิงหาคม 2541)

เมื่อมีการสำรวจประชากรเสร็จแล้ว ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้พาสมาชิกภายในชุมชนของตนไปยังที่ทำการอำเภอเพื่อดำเนินการจัดทำบัตรประชาชนและทะเบียนบ้าน ตลอดจนการลงสัญชาติไทย ตามความเห็นของคนในชุมชนในช่วงเวลานั้น ชาวบ้านค่อนข้างมีความหวาดกลัวต่อการกระทำของหน่วยงานทางราชการเป็นอย่างมากในการเข้าไปสำรวจประชากรและการจัดทำเอกสารต่าง ๆ และคนในชุมชนเองก็ไม่ได้มีความเห็นว่า การทำเอกสารดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อชีวิตของตนเอง หรือคนในครอบครัวของตนแต่ประการใดแต่มีความเห็นในทางที่กลับกันว่า การดำเนินการสำรวจสำมะโนประชากรของหน่วยงานของรัฐเป็นการผูกมัดพวกตน ทำให้พวกตนไม่มีความเป็นอิสระต้องอยู่ได้หรืออยู่ภายใต้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ และไม่รู้ว่าการทำทะเบียนเอกสารสำคัญ of หน่วยงานทะเบียนดังกล่าว แต่ทุกครัวเรือนก็ยินยอมปฏิบัติตามข้อระเบียบของทางราชการ ซึ่งในช่วงเวลาต่อมา ชุมชนได้เริ่มเห็นความสำคัญของเอกสารที่ทางราชการเป็นผู้ออกให้ โดยเฉพาะความสำคัญในแง่ของการก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะที่เป็นพลเมืองของราชอาณาจักร เช่น การได้รับบริการการจากภาครัฐ การทำนิติกรรมต่าง ๆ

สำหรับในช่วงแรกของการทำทะเบียนเอกสารสำคัญดังกล่าวนี้ ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนในชุมชนบ้านแพะได้รับการลงทะเบียนชื่อในทะเบียนบ้าน และการลงสัญชาติแต่ยังไม่มียามสกุล ครัวเรือนแรกที่มีนามสกุลคือ ครัวเรือนของผู้ใหญ่บ้าน คือนายหงอแป สว่างกุล ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านแพะ โดยทางอำเภอเป็นผู้จัดทำให้ ชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ยังไม่มียามสกุลใช้อีกทั้งในช่วงเวลานั้น การมียามสกุลเป็นเรื่องใหม่ คาดว่าชุมชนเองไม่มีความสนใจหรือให้ความสำคัญในการตั้งนามสกุลสำหรับครัวเรือนของตน การมีชื่อในทะเบียนบ้านและการมีบัตรประจำตัวประชาชนก็ถือว่าเพียงพอแล้ว

ในการสำรวจสำมะโนประชากร พบว่า การใช้ชื่อบุคคลภายในบ้านนั้น เจ้าพนักงานฝ่ายทะเบียนจะบันทึกชื่อของคนในชุมชนตามชื่อภาษากะเหรี่ยง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นชื่อไทย เนื่องจากหน่วยงานของรัฐมีความเห็นว่า การใช้ภาษากะเหรี่ยงง่ายสำหรับคนในชุมชนเองที่จะจำและสะดวกในการดำเนินการและก็ถือว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับชุมชน หากมีการดำเนินการเปลี่ยนเป็นชื่อไทย อาจก่อให้เกิดปัญหายุ่งยาก ทั้งในการเปลี่ยนชื่อ ตั้งชื่อใหม่ และการจำชื่อใหม่ที่เป็นภาษาไทย ปัญหาการไม่มีการศึกษา และปัญหาการไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองได้เป็นอุปสรรคสำคัญของหน่วยงานราชการในการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชนของชาวกะเหรี่ยง อย่างไรก็ตามการใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงเองก็ประสบกับปัญหาหลายประการด้วยกันคือ ในการเขียนชื่อภาษากะเหรี่ยงให้เป็นภาษาไทยบางครั้งเขียนแล้วอ่านไม่ตรงกับชื่อเดิมทำให้ชาวบ้านสับสนว่าเป็นชื่อของบุคคลใดในชุมชน ปัญหาชื่อซ้ำ แต่การมีเลขที่บ้านจะช่วยในกรณีดังกล่าว

ความเปลี่ยนแปลงในการใช้ชื่อไทยนั้นเกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา เนื่องจากคนในชุมชนมีความเห็นว่า การเปลี่ยนชื่อที่ใช้ติดต่อกับราชการเป็นภาษาไทยนั้นให้ประโยชน์มากกว่าผลเสียกล่าวคือ ผลประโยชน์ในด้านการได้รับการบริการที่ดีจากรัฐ ไม่สับสนในการจัดทำทะเบียนลักษณะเป็นทางการหรือเป็นสากล ก่อให้เกิดความรู้สึกรับประกัน ไม่อาย ไม่มีความรู้สึกด้อย อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญหรือการได้รับการพัฒนา

ความรู้สึกอับอายต่อความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคมไทย เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นว่า การเป็นกะเหรี่ยงถูกป้ายชื่อให้เป็นชาวเขา อันแสดงให้เห็นถึงความล้าหลัง การไม่มีความเจริญ เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการพัฒนา ไม่ว่า การศึกษา การรักษาพยาบาลแผนใหม่ อีกทั้งเป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับผีซึ่งมีความเห็นว่าเป็นความเชื่อกึ่งมหาย เป็นคติน

การเปลี่ยนแปลงชื่อนอกจากทัศนคติของคนในชุมชนเองแล้ว รัฐเองก็สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนมาใช้ชื่อไทยเพิ่มมากขึ้น โดยการเปลี่ยนชื่อนั้นได้เริ่มต้นจากคนสองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้นำทางการเมืองจะเป็นกลุ่มหนึ่งที่นิยมเปลี่ยนเป็นชื่อภาษาไทยแทนชื่อภาษากะเหรี่ยงเดิมของคน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ การเปลี่ยนเป็นชื่อไทยทำให้มีความมั่นใจ มีความภาคภูมิใจมากซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องของความรู้สึกของแต่ละบุคคล

กลุ่มคนที่สองคือ กลุ่มเด็ก เริ่มต้นจากเมื่อทารกเริ่มเกิดจะมีการแจ้งชื่อ(แจ้งเกิด) เจ้าพนักงานฝ่ายทะเบียนมักจะนิยมตั้งชื่อให้เด็กเป็นภาษาไทย หรือเมื่อเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน ครูอาจารย์มักจะนิยมตั้งชื่อเด็กเป็นภาษาไทยด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามในขณะที่เด็ก หรือกลุ่มคนโดยส่วนมากมีชื่อที่เป็นทางการเป็นภาษาไทย แต่ก็มีชื่อภาษากะเหรี่ยงควบคู่กันด้วย และกลุ่มคนดังกล่าวก็จะต้องจำชื่อของคนให้ได้ทั้งสองภาษา และชื่อทั้งสองภาษาจะถูกใช้ในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

การใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงจะใช้เรียกสำหรับคนภายในครอบครัว กลุ่มเครือญาติ คนในชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน สำหรับชื่อภาษาไทยจะใช้ในกรณีของการติดต่อกับหน่วยงานราชการ

ความสำคัญของการมีนามสกุลเริ่มมีมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา สมาชิกภายในชุมชนบ้านแพะมีการทยอยให้ทางหน่วยงานด้านการจัดหาทะเบียนจัดหานามสกุลให้กับครัวเรือนหรือกลุ่มเครือญาติของตน เหตุผลหรือปัจจัยที่ส่งผลหรือผลักดันให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการมีนามสกุลเนื่องมาจาก การที่คนในชุมชนจำเป็นต้องสัมพันธ์กับหน่วยงานของภาครัฐเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็กที่จะต้องเข้าโรงเรียน การมีนามสกุลจึงเป็นสิ่งจำเป็น ตลอดจนการเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการโดยส่วนใหญ่ การมีนามสกุลจะทำให้ง่ายต่อการติดต่อกับหน่วยงานนั้น และได้รับความสะดวกมากกว่า และคล้ายกับมีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีมากกว่าการไม่มีนามสกุล หรืออาจกล่าวได้ว่า การมีนามสกุลนั้นมีความเป็นไทย เป็นคนไทยมากกว่าคนที่นับถือศาสนา มีทะเบียนบ้าน มีสัญชาติไทยแต่ไม่มีนามสกุล อีกทั้งหน่วยงานของทางราชการก็มีนโยบายสนับสนุนให้คนในเขตพื้นที่รับผิดชอบของคนมีนามสกุลใช้เพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานด้านงานทะเบียนและเอกสารของเจ้าพนักงานของสำนักงานอำเภอ ทางหน่วยงานดังกล่าวมีการตั้งนามสกุลบริการให้กับชาวบ้านเลือกจะใช้นามสกุลใด

ปัจจัยภายในชุมชนเองก็มีส่วนอย่างมากต่อกรณีดังกล่าวคือ การที่ชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ การติดต่อซื้อขายผลผลิตที่ได้ทำการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น หรือการสัมพันธ์กับเครือข่ายทางการ และปัจจัยภายนอกคือ รัฐเป็นตัวละครสำคัญที่สนับสนุนให้คนภายใต้การปกครองของตนจัดทำนามสกุล จากปัจจัยข้างต้นก่อให้เกิดความพยายามที่จะมีนามสกุลของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้านเริ่มมีนามสกุล แต่การมีนามสกุลหรือการทำคำร้องขอมีนามสกุลจากทางราชการไม่ใช่เรื่องง่ายนักเพราะจะต้องมีการทำตามขั้นตอนต่าง ๆ ของระบบราชการ และตัวของผู้นำทางการของแต่ละหมู่บ้านจะต้องเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกลูกบ้านของตนด้วย เช่น การให้คำแนะนำ การรับรองเอกสารต่าง ๆ ให้ ซึ่งชาวบ้านเองก็มีความเห็นว่า ถ้าหากไม่มีค่าใช้จ่ายพอก็ไม่สามารถที่จะขอทำนามสกุลได้ และการขอมีนามสกุลเป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวกะเหรี่ยงเพราะตามวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงนั้น การนับสายเครือญาติที่สนิทกันจะทำเพียงสามถึงสี่ชั่วอายุคนเท่านั้นกล่าวคือ ในรุ่นของตายาย – ปู่ย่า รุ่นที่สองคือ รุ่นของพ่อแม่ รุ่นที่สามคือ รุ่นของลูก และรุ่นที่สี่ คือ รุ่นของเหลน พอถึงในช่วงรุ่นที่ห้า ความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มเครือญาติก็จะเริ่มห่างออกไป ความเชื่อบางประการของชาวกะเหรี่ยงกล่าวไว้ว่า รุ่นที่ห้าคนในกลุ่มเครือญาติเดียวกันสามารถแต่งงานกันได้เพราะถือว่ามีความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติที่ห่างกันแล้ว หรืออาจจะถือได้ว่าเป็นคนอื่นไปแล้ว การแต่งงานในกลุ่มเครือญาติที่ใกล้ชิดกัน ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าสามารถ

เป็นปอบได้ การนับกลุ่มเครือญาติของชาวกะเหรี่ยงสามารถนับได้ทั้งทางฝ่ายพ่อและทางแม่ แต่ในการนับถือผีเรือนนั้นสามีจะต้องหันมานับถือผีเรือนของฝ่ายผู้หญิงหรือภรรยา

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการขอมีนามสกุลจากทางราชการ สำหรับบางครัวเรือนที่มีความต้องการมีนามสกุลใช้เพื่อส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษา และเรียนในตัวอำเภอ หรือในกรณีของการทำนิติกรรมต่าง ๆ เช่น การซื้อ - ขาย โอนสังหาริมทรัพย์ หรือ อสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ การมีนามสกุลเป็นสิ่งที่จำเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นในบางกรณีได้แก่ การยืมนามสกุลใช้กันในกลุ่มเครือญาติเดียวกัน ครัวเรือนใดที่ได้นามสกุลก่อน เช่น นายหงอแป้ สว่างกุล ซึ่งเป็นครัวเรือนแรกที่ได้นามสกุลก็มีการให้ญาติในกลุ่มเครือญาติเดียวกันยืมนามสกุล หรือให้ใช้นามสกุลเดียวกันกับตน เนื่องจากการทำนามสกุลของรัฐในช่วงต้นจะเป็นการทำนามสกุลให้กับครัวเรือนใดครัวเรือนหนึ่งเท่านั้น มิใช่เป็นการทำนามสกุลให้กับกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มตระกูลทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้คนในตระกูลเดียวกันมีนามสกุลที่หลากหลายมิได้บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทางเครือญาติตามแบบของชาวกะเหรี่ยงเลย

นอกจากการยืมนามสกุลใช้กันในกลุ่มเครือญาติที่สนิทสนมกันก็มีการซื้อ - ขายนามสกุลระหว่างกลุ่มเครือญาติเดียวกันหรือคนภายในชุมชนเดียวกัน การซื้อขายเป็นสัญลักษณ์ชี้ให้เห็นถึงความยุ่งยากในการขอมีนามสกุลจากทางราชการ หรือการที่มีการขอแล้วต้องใช้เวลาในการพิจารณา ชาวบ้านจึงนิยมที่จะใช้วิธีซื้อจากกลุ่มคนที่มีนามสกุลอยู่ก่อนแล้ว การซื้อ - ขายในช่วงแรกก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยุ่งยากหากได้รับการยินยอมจากเจ้าของนามสกุล และได้รับการรับรองจากผู้นำทาง การแล้ว ทางราชการเองก็ได้จัดซื้อแต่ประการใดเพราะผู้ที่ขอร่วมใช้นามสกุลก็เป็นคนไทย มีบัตรประจำตัวประชาชน มีทะเบียนบ้าน และได้รับการลงสัญชาติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อทางราชการได้ส่งเสริมให้คนอยู่ภายใต้การปกครองของคนให้มีการจัดทำนามสกุล พบว่าทางราชการเองก็ได้ให้ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนโดยการตั้งนามสกุลให้(นายมานิตย์ มงคลชัยกุล อดีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 49/2 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่ 24 กันยายน 2541)

การตั้งนามสกุลโดยหน่วยงานของทางราชการ โดยส่วนใหญ่ปลัดอำเภอทางด้านงานทะเบียนหรือปลัดอำเภอที่ทำงานในพื้นที่ด้านการพัฒนาจะเข้าร่วมช่วยตั้งนามสกุลให้ชาวบ้าน โดยจะมีรายนามของนามสกุลต่าง ๆ ให้ชาวบ้านเลือก แต่ละนามสกุลจะไม่ซ้ำกัน เมื่อชาวบ้านเลือกแล้วก็จะดำเนินการจัดตั้งนามสกุลให้เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับนามสกุลที่มีอยู่ก่อนหน้านั้น ถ้าหากนามสกุลซ้ำก็ให้ชาวบ้านทำการเลือกใหม่

ลักษณะเด่นประการหนึ่งที่รัฐเป็นผู้ตั้งนามสกุลให้ชาวบ้านคือ นามสกุลที่ตั้งโดยส่วนใหญ่มักจะยาวอย่างน้อยสี่ถึงห้าพยางค์ และมีลักษณะบางประการที่บ่งชี้หรือให้ความรู้ถึงความเป็นนาม

สกุลที่ดั่งขึ้นมาใหม่ เช่น เป็นนามสกุลของชาวกะเหรี่ยง(ในกรณีที่พื้นที่การปกครองนั้นมีชาว
กะเหรี่ยงอาศัยอยู่) เนื่องจากนามสกุลที่ดั่งขึ้นมักจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดลอม
ทรัพยากรธรรมชาติ การได้รับความเจริญ หรือสิ่งที่เป็นมงคลต่อชีวิต และครอบครัว ตลอดจน
สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นชาวไทยภูเขา(นามสกุลที่มีอยู่ในชุมชนบ้านแพะได้แก่ ธรรมชาติ
ศคโส ดอกไม้คอย ฤดีไพรวัลย์ ษามากมเงิน คำริเพิ่มสุข สารณคำ รุ่งรังสรรค์ ษมาจิตรุ่งโรจน์ หน่อ
จันทร์ ภูไพรเจริญ เปรมเจริญจิตร ศิริศรีสกุล ผาติวโรคม ผาติบุญมงคล บัวลอย วุฒิเจริญ ผาติมงคล
บุญ ชนะพันธ์ ขจรเลิศ อมรไผ่คารา บิศาสกุล เจริญสุขพนาพันธ์ ผาติวาพรรณ ละอองจันทร์ พุ่ม
พวงมาลี เจริญสุขพันธ์ สถิตย์พนาไพร ไผ่กระจายพนา พันธุ์มาลี สุดแดนไพรพฤกษ์ เลิศดวงพร
ผาติโกศลพงศ์ ฉาณูชีวิเลิศ ชนะภัยพาล ษมาชัยเรืองฤทธิ์ ใจศิรุ้งเรืองสุข เลิศดวงรัตน์ นันท
บรรเลง ไพรพิพัฒน์ พ้าคงคอย ดอกไม้ป่า สถิตย์พนาไพร สว่างกุล มาลาดอกรัก อมรไผ่ชีพ ชิงชัยมี
ชาญ นันทเกตุ อาภาจันทร์ ใจเพื่อพันธุ์ ธรรมชาติศคโส ผาติวิริยะพันธ์ มงคลชัยกุล บำรุงพนัส น้า
น้อยจิตต์ ยอดพนา ไผ่ใจความรู้ ผาติวนิชย์กุล ผาติพงศ์โมกล ไผ่มงคล เจริญพิพิธพรชัย คำนึ่ง
พนาคอน พิพัฒน์สิทธิ์ ไพรเด่นดวง เฉลยอุดมผล อัสดงไพร ผาติวงศ์สถิตย์ แก้วชุม ผาติสุขเกษม
วงศ์พนาไพร สร้อยศคโส)

ดังนั้น การจัดทำหรือร้องขอเกี่ยวกับการจัดทำนามสกุล เป็นความสำคัญหรือการให้ความสำคัญ
สำคัญต่อการมีนามสกุลของกลุ่มคนดังกล่าว เนื่องจากเงื่อนไขทางสังคม คือ การติดต่อกับหน่วย
งานภาครัฐ เอกชนที่เพิ่มมากขึ้น และรัฐเองก็มีส่วนช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถ
ดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากการสำรวจสำมะโนครัว โดยมีการลงชื่อ นามสกุล และบ้านเลขที่ การระบุนาสนา
ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ รัฐไทยยอมรับศาสนาสากล ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์
และศาสนาอิสลาม แต่สำหรับความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนต่างๆ คือ ความเชื่อเกี่ยวกับผี รัฐไม่ยอม
รับหรือนับว่าเป็นศาสนาหนึ่ง หรือศาสนาสากล ในการระบุนาสนาในทะเบียนบ้าน ชาวบ้านจะต้อง
เป็นผู้เลือกระบุนาสนาใดศาสนาหนึ่ง การระบุดังกล่าวอาจจะมีส่วนต่อการที่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ
เลือกที่จะต้องแสดงสัญลักษณ์บางอย่างว่าตนเป็นกลุ่มคนที่นับถือศาสนาดังกล่าว เช่น การแสดงตน
เป็นพุทธมามะกะ หรือการรับศีลบัพติสมา เป็นต้น

จากการเข้ามาดำเนินงานของหน่วยงานทางการปกครอง โดยเฉพาะงานทางด้านการสำรวจประชากรและการดำเนินการจัดทำเอกสารต่าง ๆ ของหน่วยงานทางด้านทะเบียนนั้น ถ้าหากมองอย่างผิวเผินจะพบว่า ทุกคนได้รับการปฏิบัติหรือการเป็นคนไทยได้อย่างพร้อมเพรียงกันทั้งหมู่บ้าน แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มคนกลุ่มแรกที่จะได้รับการดำเนินการให้โดยหน่วยงานของทางราชการก็มักจะเป็นกลุ่มของผู้นำทางการในชุมชนก่อน เช่น ในกรณีของการมีนามสกุล กลุ่มของตระกูล “ฟิ อ โร” จะเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรกที่มีนามสกุล และช่วยกันหรือช่วยเหลือกันให้กลุ่มเครือญาติของตนได้รับนามสกุลก่อน แต่สำหรับบางครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำทางการ และรู้จักกับข้าราชการในอำเภอก็สามารถที่จะมีนามสกุลได้เร็ว แต่ทั้งนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายพอสมควร จากการดำเนินการจัดทำนามสกุลนี้ ถ้าหากมองในแง่ของการเคลื่อนย้ายเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ในแง่ที่ว่า ใครมีนามสกุลก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยมากกว่าแล้ว กลุ่มของผู้นำทางการพร้อมกับสมาชิกภายในครัวเรือนของตนและกลุ่มญาติบางกลุ่มก็จะเข้าขยับใกล้ความเป็นไทยมากกว่าคนในชุมชนคนอื่น ถัดมาก็คือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่สามารถดำเนินการจัดทำได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและการมีสายสัมพันธ์กับกลุ่มผู้นำทางการของชุมชนนั้นก็คิดลดจนการมีสายสัมพันธ์กับข้าราชการในตัวอำเภอส่งผลให้ขยับใกล้เส้นความเป็นไทยมากกว่า กลุ่มคนถัดไปคือ คนส่วนใหญ่ภายในชุมชนที่มีฐานะปานกลางจะเป็นกลุ่มที่ได้ขยับเข้าเป็นกลุ่มที่สามเมื่อมีการสนับสนุนให้มีการจัดทำนามสกุล ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของสังคมหมู่บ้าน กลุ่มคนดังกล่าวเองก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายพอสมควรในการดำเนินการร้องขอให้มีนามสกุลถึงแม้รัฐเองให้การสนับสนุนให้มีการดำเนินการร้องขอให้มีการจัดทำนามสกุลก็ตาม และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มที่ฐานะทางเศรษฐกิจด้อยที่สุดภายในชุมชน หรือคนยากจนภายในหมู่บ้าน จะเป็นคนกลุ่มสุดท้ายในทุกเรื่อง เช่นเดียวกับการจัดทำบัตรหรือการทำนามสกุล กลุ่มคนดังกล่าวจะได้รับเป็นคนกลุ่มสุดท้ายและมักจะเป็นการช่วยเหลือหรือร้องขอให้ผู้นำทางการช่วยเหลือคนและครอบครัวเพราะตามความสามารถแล้วเขาไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ได้ พบว่า บางครัวเรือนที่มีฐานะยากจนก็ไม่ได้มีการสำรวจประชากรในหมู่บ้านในช่วงแรก ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวกลายเป็นคนตกสำรวจ และเสียผลประโยชน์หลายประการ ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งภายในชุมชนดังนั้นกลุ่มคนกลุ่มดังกล่าวนี้จะเป็นคนกลุ่มที่ขยับเข้าใกล้เส้นความเป็นไทยน้อยที่สุดกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน

นอกจากหน่วยงานทางการปกครองแล้ว หน่วยงานอื่นของรัฐที่ทยอยเข้ามาเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามเป้าหมายของหน่วยงานของตน หน่วยงานที่สองที่จะกล่าวถึงในที่นี้คือ หน่วยงานทางการศึกษา สำหรับหน่วยงานการจัดการศึกษาในที่นี้จะกล่าวถึงหน่วยงานของกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในตัวอำเภอแม่สะเรียงเป็นหน่วยงานแรกที่เข้ามาจัดตั้งโรงเรียนในตัว

อำเภอ ได้มีชาวแม่สะเรียงทั้งชาวพื้นราบและชาวกะเหรี่ยงเข้าเรียนในโรงเรียนดังกล่าว โดยโรงเรียนดังกล่าวจะสอนภาษาไทย และต่อมาโรงเรียนของมิชชันนารีได้โอนให้หน่วยงานของทางราชการ ปัจจุบันคือ โรงเรียนบ้านโป่งวันครู 2504

พบว่า โรงเรียนที่ตั้งขึ้นโดยมิชชันนารีในช่วงแรกนั้น สำหรับคนในชุมชนบ้านแพะนั้น ได้มีคนในตระกูล “ฟือโร” ได้เข้าเรียนในโรงเรียนดังกล่าวนี้ด้วย คือ นายพะหน่อปรี ซึ่งเป็นผู้นำทางการคนแรกของชุมชนบ้านแพะ สำหรับชุมชนบ้านแพะนั้น โรงเรียนได้เข้ามาจัดตั้งประมาณปี พ.ศ. 2506 – 2510 ในการเข้ามาจัดตั้งสถานศึกษาภายในชุมชนบ้านแพะเองก็ประสบปัญหาหลายประการกล่าวคือ ในการเข้ามาขอจัดตั้งโรงเรียนภายในชุมชนบ้านแพะแต่ไม่ได้รับคำตอบรับจากกลุ่มผู้นำชุมชนทั้งกลุ่มผู้นำทางการเองและกลุ่มผู้นำตามประเพณี อีกทั้งผู้อาวุโสในหมู่บ้านคนอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นว่า พื้นที่ชุมชนยังมีความร้อน (ผิวยังแรงอยู่) หรือพื้นที่ดังกล่าวเริ่มเย็นลงการเข้ามาสร้างโรงเรียนอาจทำให้พื้นที่กลับร้อนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในพื้นที่ชุมชนไม่ควรต้อนรับการเข้ามาจัดตั้งหน่วยงานภายในชุมชน เพราะถ้าเกิดปัญหาใดหรืออุบัติเหตุขึ้นอาจทำให้ชุมชนไม่สามารถตั้งอยู่ได้ ซึ่งนั่นหมายถึงชีวิตของผู้คน ทรัพย์สินตลอดจนสัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน มีการเข้ามาตกลงทำความเข้าใจกับชุมชนหลายครั้งแต่ก็ได้รับการยืนยันมิให้มีการจัดตั้งโรงเรียน ถ้าผู้ปกครองท่านใดต้องการส่งบุตรหลานเข้าเรียนก็สามารถที่จะให้ลูกหลานเดินทางไปเรียนที่หมู่บ้านสบหารซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวพื้นราบอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก แต่ผู้ปกครองของเด็กในช่วงเวลานั้นก็มิได้มีความสนใจที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนแต่ประการใดเลย ในบางปีไม่มีเด็กนักเรียนจากชุมชนบ้านแพะเข้าเรียนหนังสือเลยแม้ทางครูจากโรงเรียนบ้านสบหารจะเข้ามาชักชวนก็ตาม เหตุผลที่ผู้ปกครองเด็กไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาในช่วงต้นเนื่องจากมีความเห็นว่า การศึกษามีได้ช่วยให้ชีวิตของผู้เรียนหรือครอบครัวดีขึ้นแต่ประการใด ถึงแม้จะเรียนหนังสือก็ต้องกลับมาทำงานเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ที่ตัดสินใจไม่เรียนหนังสือเช่นเดียวกัน การส่งบุตรหลานเข้าเรียนทำให้เสียเวลาและเป็นการเสียแรงงานภายในครอบครัว การทำงานกับครอบครัวก็เป็นการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพในการเลี้ยงตนเองประการหนึ่งเช่นกันและมีประโยชน์ในแง่ที่ความรู้ประสบการณ์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้จริงในการดำเนินชีวิต

จากปัญหาที่เรื้อรังเกี่ยวกับการเข้ามาขอจัดสร้างโรงเรียนในพื้นที่ชุมชน ซึ่งถูกปฏิเสธมาโดยตลอด ราชการเองก็มีความพยายามที่จะยุติปัญหาดังกล่าว โดยการให้ครูใหญ่โรงเรียนบ้านสบหาร คือ อาจารย์ชื่น อุปนันท์ ซึ่งเป็นชาวพื้นราบบ้านสบหาร และค่อนข้างมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะ ได้เข้ามาเป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้สามารถตกลงกันได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเริ่มมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยผู้นำตามประเพณีเป็นหัวหน้าภายในชุมชนในการปฏิเสธหน่วยงานของรัฐในครั้งนี้ ในขณะที่หน่วยงานทาง

การศึกษาได้ขอให้หน่วยงานทางการปกครองช่วยเหลือเพื่อเจรจากับคนในชุมชน โดยกลุ่มผู้นำทางการเป็นคนกลางในการเจรจา ในช่วงแรกเอง ผู้นำทางการก็มีความเห็นเช่นเดียวกับคนในชุมชน แต่เมื่อทางราชการได้ใช้อำนาจในการบีบบังคับคือ จะมีการจับกุมผู้ที่ทำการต่อต้านการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการทำให้ผู้นำทางการเจรจาขอให้ทางผู้นำตามประเพณียอมรับการก่อสร้างโรงเรียนในพื้นที่ พร้อมทั้ง อาจารย์ขึ้น อุปนันท์ ซึ่งเป็นคนรับรองในการขอให้มีการประนีประนอมระหว่างกัน ในท้ายที่สุดกลุ่มชาวบ้านก็ต้องยอมให้ทางราชการเข้ามาก่อสร้างโรงเรียน แต่ทั้งนี้ในช่วงแรกของการเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านแพะนั้น ชาวบ้านมีเงื่อนไขที่ขอให้ทางราชการปฏิบัติตามคือ กรณีที่มีครูอาจารย์เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนจะต้องแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ และทางผู้นำตามประเพณีจะมีการประกอบพิธีกรรมแจ้งให้กับผีประจำหมู่บ้านทราบ ซึ่งให้ถือเป็นข้อปฏิบัติสำคัญของข้าราชการครู(นายสุพอ เจริญพิพิธพรชัย อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 45 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 10 กันยายน 2541)

การเข้ามาจัดตั้งโรงเรียนหรือระบบการศึกษาในชุมชนไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ทีเดียของหมู่บ้าน เนื่องจากก่อนหน้านั้นก็มีคนภายในชุมชนได้เข้าเรียนหนังสือทั้งในตัวอำเภอและโรงเรียนในหมู่บ้านสภาร แต่สิ่งที่ชาวบ้านปฏิเสธการศึกษาของรัฐ เนื่องจากมีความเห็นว่า การเข้ามาของหน่วยงานดังกล่าวนี้จะเข้ามาตั้งในหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานแรก ซึ่งหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐไม่มีหน่วยงานใดที่เข้ามาตั้งในหมู่บ้าน นอกจากนั้นมีความเห็นว่า การเข้ามาของหน่วยงานทางการศึกษาจะเข้ามาเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยเฉพาะการเปลี่ยนความคิด โลกทัศน์ของคนในชุมชน ทำให้ยากต่อการจัดการดูแลควบคุมความคิดของคนในชุมชนให้อยู่บนแนวความคิดเดียวกัน การศึกษาของรัฐวางอยู่บนวัฒนธรรมอื่น และมีอำนาจเหนือกว่าชุมชน

การที่ผู้นำตามประเพณีเป็นตัวละครสำคัญในการปฏิเสธการเข้ามาของรัฐ เนื่องจากผู้นำดังกล่าวมีฐานอำนาจอยู่บนความเชื่อดั้งเดิมของคนในชุมชน การเข้ามาของการศึกษามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ระบบคิด ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อความประพฤติ หรือการปฏิบัติตนของสมาชิกภายในชุมชนในด้านการเคร่งครัดต่อความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีวัฒนธรรม และทำให้อำนาจที่มีอยู่แต่เดิมของคนลดน้อยลง

ทัศนะในการปฏิเสธการเข้ามาของหน่วยงานทางการศึกษาของคนในชุมชนค่อนข้างหลากหลายกล่าวคือ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไม่ใช่ทุกคนในชุมชนจะมีความเห็นพ้องต้องกัน ความเห็นที่แตกต่างยังคงมีอยู่เสมอในสังคมหมู่บ้าน สำหรับกรณีดังกล่าว กลุ่มตระกูล “ฟือ โร” และวัยกลางคนของหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่สนับสนุนการเข้ามาหน่วยงานทางการศึกษาและให้ความสำคัญต่อการศึกษามากกว่ากลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้านอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีประสบการณ์ที่แตกต่างจากสมาชิกคนอื่น ๆ เงื่อนไขที่สำคัญคือ กลุ่มคนดังกล่าวมีโอกาสสัมผัสกับคน

ภายนอกชุมชนมากกว่า ได้เห็นตัวอย่างของผู้ประสบความสำเร็จจากการศึกษา กลุ่มคนดังกล่าวค่อนข้างมีท่าทีประนีประนอมระหว่างรัฐกับผู้นำตามประเพณี เนื่องจากเห็นความสำคัญของการศึกษา และยังคงมีความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชน และระบบอาวุโสเป็นสิ่งที่กลุ่มคนดังกล่าวให้ความสำคัญ

การจัดการศึกษาในช่วงแรกของโรงเรียนบ้านแพะมีจำนวนเด็กนักเรียนมีน้อยมาก มีการจัดการเรียนการสอนถึงระดับประถมศึกษาปีที่สี่ นักเรียนคนใดที่ต้องการศึกษาให้จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่หก จะต้องเดินทางไปเรียนในโรงเรียนบ้านสหภาพ จากการที่พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาและไม่สนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียน ทำให้เด็กในช่วงนั้นไม่เข้าเรียนเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กผู้หญิงโดยส่วนใหญ่พ่อแม่ผู้ปกครองจะไม่สนับสนุนให้เข้าเรียน เมื่อเด็กเข้าเรียนน้อยโอกาสที่เด็กที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษามีน้อย โดยส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่สี่ จากโรงเรียนในชุมชนของตน แต่ทั้งนี้ในช่วงปลายยุคดังกล่าวนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กเริ่มให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มมากกว่าในยุคกลางหรือยุคต้น ๆ สาเหตุของการสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากกลุ่มดังกล่าวมีความเห็นว่าการศึกษามีส่วนช่วยให้บุตรหลานของตนมีชีวิตที่ดีกว่าตน หรือมีโอกาที่จะประกอบอาชีพให้หลากหลายมากกว่าการทำเกษตรเช่นเดียวกับตน และประสบการณ์บางอย่างหรือตัวอย่างที่ผู้ที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากบรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เรียนในระดับสูงได้ประสบความสำเร็จและมีรายได้ทำให้ผู้ปกครองเหล่านั้นมองว่าการศึกษามีส่วนสำคัญในการผลักดันให้บุตรหลานของตนประสบความสำเร็จในชีวิตมีอาชีพการงานที่ดี มีความฉลาด รู้เท่าทันสังคม และสามารถติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะในการพูด ฟัง อ่าน เขียน ภาษาไทย การที่ไม่มีความสามารถทางด้านภาษาจะเป็นข้อเสียเปรียบอย่างมากของกลุ่มคนที่ไม่ใช่คนพื้นราบหรือคนไทยเหนือ

จะพบว่าโอกาสในการได้รับการบริการทางการศึกษาของคนแต่ละกลุ่มในชุมชนนั้นไม่เท่ากัน สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นกลุ่มคนที่ได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนทั้งในโรงเรียนในระดับชุมชนหมู่บ้านของตนเอง และโรงเรียนนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นในระดับชั้นประถมศึกษา หรือในระดับมัธยมศึกษาในตัวอำเภอ สำหรับในช่วงเวลานี้ การที่พ่อแม่ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็ได้เป็นหลักประกันว่าบุตรหลานของคนกลุ่มดังกล่าวจะได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาครบทุกคนทุกคร้วเรียน ถ้าคร้วเรียนใดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีแต่ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ยังคงมีความคิดบางประการคือ การศึกษาโดยผ่านระบบโรงเรียนเป็นการสูญเสียแรงงานภาคเกษตรกรรมของคร้วเรียน สมาชิกภายในคร้วเรียนที่ควรได้รับการศึกษาก็สามารถที่จะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเรียนได้ ดังนั้น โลกทัศน์ ความคิด ความเห็น

ของผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมหรือไม่สนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้เข้าเรียนโดยผ่านระบบโรงเรียนของรัฐ แต่ถึงอย่างไรก็ตามบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และผู้ปกครองมีโลกทัศน์ที่กว้างมีสังคมที่กว้างโดยเฉพาะการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะคนนอกชุมชนในขณะที่คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาของบุตรหลานตัวเอง กลุ่มคนกลุ่มแรกที่นิยมส่งบุตรหลานของตนเองเรียนซึ่งอยู่ในตระกูล “พ่อโร” โดยเฉพาะกลุ่มนามสกุล “สว่างกุล” จะเป็นคนโดยกลุ่มแรกที่มีบุตรให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาในตัวอำเภอ จะพบว่า คนในสายตระกูลดังกล่าวอายุประมาณ 40 ถึง 50 ปี มักจะจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่สี่ เป็นอย่างต่ำทั้งหญิงและชาย

ความแตกต่างทางเพศก็เป็นเงื่อนไขสำคัญในการได้รับโอกาสทางการศึกษาแม้แต่ในกลุ่มของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกล่าวคือ เพศชายจะมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าเพศหญิง พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะให้โอกาสแก่สมาชิกเพศชายมากกว่าเพศหญิงในด้านการอนุญาตให้เรียน เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นว่า เพศชายจะเป็นกลุ่มคนที่ต้องออกไปสัมพันธ์ติดต่อกับกลุ่มคนข้างนอกชุมชนมากกว่าเพศหญิงซึ่งต้องอยู่กับบ้าน และเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม การศึกษาและความสามารถด้านการมีทักษะเกี่ยวกับภาษาไทย ภาษาพื้นเมืองมีส่วนช่วยอย่างมากให้การติดต่อสัมพันธ์ให้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะคติเกี่ยวกับการรู้ทันคนเป็นเหตุผลหลักที่พ่อแม่ผู้ปกครองมักให้ความสำคัญคือ เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์ไม่ถูกเอาเปรียบ อีกทั้งยังมีประโยชน์ในการติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการ การรับจ้างต่างหมู่บ้านหรือการค้าขายหรือในการทำกิจกรรมอื่น ๆ อีกทั้งในความคิดของชาวกะเหรี่ยงมีทัศนะที่มองว่าเพศชายเป็นเพศที่ต้องหาเลี้ยงคนในครอบครัว ดังนั้น ความรู้ การศึกษาอาจจะมีส่วนช่วยในการดำเนินชีวิตไม่มากนักน้อย นอกจากนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นบางประการว่า เพศชายนั้นสามารถเดินทางไกลโดยการออกไปอยู่ต่างหมู่บ้าน ไปอาศัยอยู่กับคนอื่นได้ง่ายโดยเฉพาะในแง่ของการประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ความพร้อมของสมาชิกภายในครัวเรือนมีความสำคัญอย่างมาก แต่ก็ยังมีช่องว่างให้กับสมาชิกในครัวเรือนเพศชายที่ไม่ใช่หัวหน้าครอบครัวไม่ต้องอยู่ประกอบพิธีกรรมได้ในกรณีที่จำเป็นพิธีกรรมสามารถดำเนินการได้เมื่อสมาชิกคนดังกล่าวกลับมาก็สามารถทำพิธีกรรมใหม่อีกครั้ง ในขณะที่สมาชิกที่เป็นเพศหญิงนั้นไม่สามารถขาดในการดำเนินพิธีกรรมดังกล่าว เนื่องจากเพศหญิงจะเป็นเพศที่สืบทอดพิธีกรรมดังกล่าวในการเลี้ยงผีเรือนและมีความสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต้องฝึกสังเกตฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เมื่อมีครอบครัวเป็นของตนเองหญิงดังกล่าวจะต้องเป็นหัวหน้าสายผีและสามารถที่จะดำเนินการในการประกอบพิธีกรรมได้ (ในกรณีให้หัวหน้าครอบครัว

ฝ่ายชายเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่ผู้หญิงจะต้องบอกรายละเอียด และขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเนื่องจากแต่ละสายตระกูลมีรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันและสายผีที่ใช้เลี้ยงเป็นสายผีของฝ่ายหญิง)

ในขณะที่เดียวกันชาวกะเหรี่ยงมีทักษะต่อเด็กผู้หญิงในกรณีที่กลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นแรงงานในการทำงานบ้านและเป็นแรงงานหลักภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะงานที่เบาแต่ต้องใช้เวลานานในการทำ หรือมีการทำอยู่สม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมภายในบ้าน การดักน้ำ หุงข้าว หาฟืน การทำความสะอาดบ้าน การดำข้าว การหาอาหารในส่วนที่ผู้หญิงสามารถทำได้ ฯลฯ ส่วนกิจกรรมการเพาะปลูกได้แก่ การปลูกข้าว การกำจัดวัชพืช เป็นต้น

และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่พ่อแม่มีต่อเด็กผู้หญิงซึ่งเป็นบุตรสาวของตนเองคือ ความเป็นห่วงของพ่อแม่ที่มีต่อบุตรสาวมากกว่าบุตรชายในกรณีต้องออกนอกหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นกรณีของการออกไปเรียนต่างหมู่บ้านโดยเฉพาะเด็กสาวในช่วงวัยรุ่นซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อครอบครัวและชุมชนในแง่ของความสัมพันธ์ในด้านชู้สาวหรือการแต่งงานกับชายต่างชาติพันธุ์ แต่ทั้งนี้หากเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้หญิงด้วยกันที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันแล้ว เพศหญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า การจบการศึกษาอย่างน้อยก็ชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ ในโรงเรียนภายในชุมชนของตนเอง

ประโยชน์ของการศึกษาไม่ได้ส่งผลให้เห็นเด่นชัด เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวถึงแม้จะมีการศึกษาในระดับหนึ่งแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะจบการศึกษาในระดับสูงและได้ประกอบอาชีพบางอย่างที่ได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือน การศึกษาดังกล่าวไม่ได้ส่งผลให้คนออกนอกชุมชนไปรับจ้างหรือทำงานนอกชุมชนแต่อย่างใด คนที่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับชั้นดังกล่าวยังคงอยู่ในชุมชนและประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน แต่สิ่งหนึ่งที่กลุ่มคนดังกล่าวได้รับจากการศึกษาคือ ความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาไทย การมีความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนได้ง่าย การเปลี่ยนแปลงแนวความคิด โลกทัศน์ใหม่ และการได้รับโอกาสมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม เช่น การได้รับโอกาสเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การช่วยเหลือกิจกรรมอื่น ๆ ของราชการ เช่น อาสาสมัครในด้านต่าง ๆ

กล่าวได้ว่าการศึกษาของกลุ่มคนกลุ่มแรก ๆ ของชุมชนนี้เปรียบเสมือนการหว่านเมล็ดพืชและรอให้พืชผักเหล่านั้นเจริญเติบโตในรุ่นต่อไปถัดจากพวกเขา การศึกษาของกลุ่มคนดังกล่าวจะมีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนโลกทัศน์ของคนในชุมชนโดยเฉพาะโลกทัศน์ในการให้ความสำคัญแก่การศึกษาของบุตรหลานของคนในช่วงเวลาต่อมา และกลุ่มคนกลุ่มที่ได้รับการศึกษาในช่วงเวลานี้จะเป็นกลุ่มผู้นำในช่วงเวลาต่อมาของชุมชนและถือว่าเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของชุมชน

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางการให้ความสำคัญต่อการศึกษานองบุตรหลานในครัวเรือนก็ถือว่าน้อยลงตามลำดับ เพราะการดิ้นรนต่อสู้ในการดำรงชีวิตหรือในการทำมาหากินเลี้ยงปากท้องทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งเด็กในกลุ่มนี้ถือว่าเป็นเด็กส่วนใหญ่ในชุมชน โอกาสในการศึกษาของเด็กกลุ่มนี้ถือว่ามีความพอสมควรและจะเป็นเด็กส่วนใหญ่ที่มักจะจบการศึกษาในโรงเรียนระดับหมู่บ้านของตนเองเท่านั้น โอกาสที่จะเข้าเรียนต่อให้จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก หรือมัธยมศึกษาชั้นม.3 นั้นมีน้อยมาก เนื่องจากปัญหาในด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา ที่พัก ตลอดจนอาหารที่รับประทานในช่วงที่อยู่ระหว่างการศึกษาล่าเรียนกรณีที่ไปอาศัยอยู่ต่างหมู่บ้าน หรือในตัวอำเภอ

เงื่อนไขเรื่องเพศมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีของชุมชน โอกาสที่เด็กผู้ชายจะได้รับการศึกษามีมากกว่าเด็กผู้หญิง โดยเฉพาะถ้าหากเป็นกรณีของการศึกษาที่ต้องเรียนต่างหมู่บ้านแล้ว เด็กผู้หญิงจะมีโอกาสได้เรียนหนังสือน้อยมาก แต่เมื่อมีโรงเรียนภายในชุมชนหมู่บ้านของตนเองถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กผู้หญิงที่พ่อแม่ที่มีฐานะระดับปานกลางได้มีโอกาสเรียนหนังสือในระดับหนึ่งคือชั้นประถมศึกษาปีที่สี่

สำหรับกลุ่มคนที่มีอายุประมาณ 40 - 50 ปี ในกลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะปานกลางนั้นมีน้อยคนที่มีความสามารถในการอ่านเขียนภาษาไทยได้เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้หญิงที่มีฐานะดีแต่กลุ่มคนดังกล่าวจะฟังหรือพูดภาษาไทยพื้นเมืองหรือติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยพื้นเมืองได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการมีความกล้าที่จะติดต่อสัมพันธ์มีมากกว่ากลุ่มผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าตน เนื่องจากการศึกษาในช่วงเวลานี้มิได้ประกันว่าคนที่ได้มีโอกาสเรียนหนังสือในระบบโรงเรียนทุกคนสามารถมีทักษะภาษาไทยดี แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเขาจะได้รับคือ ความกล้าในการสัมผัสกับคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มชาวกระเหรี่ยงด้วยกัน โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการ กลุ่มคนไทยพื้นราบ

ผลของการศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐในกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มคนในระดับดังกล่าวได้ขยายฐานของการศึกษาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมามีเฉพาะบุตรหลานของคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการศึกษา การเข้ามาจัดตั้งโรงเรียนในชุมชนหมู่บ้านทำให้คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และทำให้ฐานของคนที่มีการศึกษาในชุมชนเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน อีกทั้งทำให้กลุ่มผู้นำไม่ถูกจำกัดเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่าฐานของการศึกษาได้ถูกเปิดกว้างให้คนกลุ่มอื่นบ้าง ซึ่งมากกว่าในอดีตไม่ใช่เป็นการผูกขาดความรู้เฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น

ในกรณีของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือมีฐานะค่อนข้างยากจน โอกาสทางการศึกษามืออยู่น้อยมากถึงแม้ว่ารัฐจะเปิดโอกาสให้กลุ่มคนดังกล่าวได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับบุคคลกลุ่มอื่นๆ ในสังคมก็ตาม แต่เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในการดำรงชีวิตของพวกเขาค่อนข้างมาก ทำให้โอกาสดังกล่าวของพวกเขาแทบลง การให้ความสำคัญต่อการศึกษามีมีน้อยที่สุดในบรรดากลุ่มต่าง ๆ ทั้งนี้กลุ่มคนในกลุ่มดังกล่าวความแตกต่างของประเทศที่จะได้รับการศึกษานั้นไม่แตกต่างกัน โอกาสที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะสนับสนุนให้มีการศึกษาจึงมีน้อยเช่นเดียวกัน

ในขณะที่มีการให้ความสำคัญต่อทัศนคติ โลกทัศน์ของพ่อแม่ผู้ปกครองแล้ว ความคิด โลกทัศน์ของเด็กเองก็มีความสำคัญไม่น้อยกว่าความคิดของผู้ปกครอง เด็กบางคนไม่มีความสนใจที่จะเรียนในขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครองเองก็สนับสนุนให้เด็กมีการศึกษา จะพบว่า ในช่วงที่มีการเรียนในหมู่บ้านสหกรณ์นั้น เด็กชุมชนบ้านแพะจะเดินทางไปเรียนน้อยมาก เนื่องจากความยากลำบากในการคมนาคม และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ชุมชนมักจะกล่าวคือ การไม่มีเพื่อนไปเรียนทำให้ไม่สามารถเดินทางไปเรียนได้ หรือการขาดเรียนบ่อย ๆ ของเด็กทำให้เด็กขาดความสนใจ ความกระตือรือร้นที่จะเรียน ดังนั้น ทัศนคติของเด็กเองก็มีส่วนสำคัญในการเปิดโอกาสของตนในการได้รับการศึกษา

นอกจากนั้น จำนวนประชากรภายในครัวเรือนก็มีส่วนสำคัญต่อการพิจารณาของผู้ปกครอง ว่าเด็กคนใดควรจะได้รับโอกาสเรียนหนังสือ เนื่องจากในช่วงเวลานี้ ชาวกะเหรี่ยงค่อนข้างนิยมมีบุตรมาก ระบบการคุมกำเนิด หรือบริการของรัฐในการให้การคุมกำเนิดเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง และชาวกะเหรี่ยงเองก็ไม่นิยมการคุมกำเนิดทำให้จำนวนประชากรค่อนข้างมีมาก หรือมีสมาชิกเด็กภายในครัวเรือนมาก โอกาสที่เด็กจะได้รับการศึกษาทั่วถึงทุกคนก็เป็นไปได้ยาก จะพบว่า บุตรคนโตโดยส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสได้เรียนเมื่อเปรียบเทียบกับบุตรคนรองคนอื่น ๆ โดยเฉพาะถ้าหากบุตรคนโตเป็นเด็กผู้หญิง พ่อแม่จะคาดหวังให้เด็กช่วยงานบ้านและช่วยในการเลี้ยงน้อง เป็นต้น

ระดับการกลายเป็นไทยของกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงเวลา 30 ปีผ่านกระบวนการทางการศึกษาจะพบว่า ในช่วงคั่นนั้น กลุ่มคนที่ยอมรับหรือถือว่าการศึกษามีความสำคัญระดับหนึ่งคือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ซึ่งจะสนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียนทั้งในระดับโรงเรียนภายในหมู่บ้าน ต่างหมู่บ้าน และในระดับอำเภอ ซึ่งมีการจบการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ แล้วแต่ความสามารถในการสนับสนุนของผู้ปกครอง ความสามารถ ความสนใจของเด็กแต่ก็เป็นคนกลุ่มน้อยและมีอยู่จำนวนไม่กี่คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แต่เมื่อการศึกษาได้ขยับเข้ามาถึงชุมชนของคน โดยการจัดตั้งโรงเรียนภายในหมู่บ้านหรือใกล้หมู่บ้านของคนคือ โรงเรียนบ้านสหกรณ์ การให้ความสำคัญต่อการศึกษาก็ยังคงมีอยู่น้อยมาก พ่อแม่ผู้ปกครองเองก็ไม่นิยมส่งเสริมให้เด็กเข้าเรียน บุตรหลานเองก็ขาดความสนใจ ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าเรียน เนื่องจากการคมนาคมที่ยาก

ลำบาก การขาดเพื่อนไปเรียน แต่เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนภายในชุมชนของตน การให้ความสำคัญต่อการศึกษาดังนั้นจะมีเพียงน้อยนิดแต่เป็นการขยับฐานจากความสนใจที่มีน้อยให้มากขึ้นอีกซึ่งดีกว่าที่ต้องไปเรียนต่างหมู่บ้าน พบว่า จำนวนนักเรียนในโรงเรียนภายในชุมชนเพิ่มขึ้นในปลายยุคโอกาสในการได้รับการศึกษาของคนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน

ในแง่ของกระบวนการเข้าสู่ความเป็นไทยแล้วจะพบว่า บุคคลที่มีการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีโอกาสเข้าสู่ความเป็นไทยในแง่ของการมีทักษะทางการใช้ภาษาไทย การติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการหรือสังคมภายนอก การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่หลากหลายมากกว่ากลุ่มคนที่ไม่มีการศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจก็เป็นเงื่อนไขสำคัญของการได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษา คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็วกว่ากลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า และความเข้มข้นในการกลายเป็นไทยก็มีความแตกต่างกันเช่นเดียวกัน คือ กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ มีการศึกษาในระดับสูงมาก มีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาไทยดีมาก เรียนรู้สังคมวัฒนธรรมไทยมากกว่า

ชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญของการมีเอกสารในฐานะพลเมืองไทยและความสำคัญของการศึกษา เนื่องจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้กับคนในการดำเนินการได้รับสวัสดิการจากรัฐหรือได้รับสิทธิหลายประการตามที่กฎหมายรองรับ และสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มมีความสำคัญในชีวิตของคน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเป็นสิ่งที่ชาวกะเหรี่ยงเริ่มเห็นความสำคัญเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นช่องทางในการได้รับโอกาสต่างๆ จากสังคม หากไม่เข้าสู่กระบวนการดังกล่าว

การดำรงอยู่ของกลุ่มคนโดยเฉพาะการเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมเป็นสิ่งที่ลำบากมาก แต่ชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะกลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนมีความหวาดระแวงกับการเข้ามาของรัฐทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาที่พยายามที่จะเข้ามาจัดตั้งในชุมชน และให้ลูกหลานของตนเรียนภาษาไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทย การปฏิเธรกระบวนการจัดการศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความหวาดระแวงของกลุ่มผู้อาวุโสในสังคมกะเหรี่ยงที่จะต้องเผชิญหน้ากับกระบวนการกลายเป็นไทย แต่ทั้งนี้การที่ชาวกะเหรี่ยงรับการศึกษาที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐนั้น ในช่วงแรกก็มีได้คาดหวังว่าตนต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยแต่ประการใด แต่หากจะกล่าวว่าชาวกะเหรี่ยงไม่มีสำนึกว่าตนและบุตรหลานของตนกำลังเข้าสู่กระบวนการนี้หรือเปล่า คาดว่าชาวกะเหรี่ยงที่มีอายุมาก มีอาวุโสพอสมควรเองก็มีความหวาดระแวงกับการเข้ามาของรัฐทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาที่พยายามที่จะเข้ามาจัดตั้งในชุมชน และให้ลูกหลานของตนเรียนหนังสือไทย เรียนรู้วัฒนธรรมไทย การปฏิเธรกระบวนการทางการศึกษาอาจจะเป็น

รูปแบบหนึ่งของการสะท้อนให้เห็นความหวาดกลัวของคนกลุ่มอาวโสในสังคมกะเหรี่ยงที่จะต้องเผชิญหน้ากับกระบวนการกลายเป็นไทยก็อาจจะเป็นได้ ซึ่งเมื่อกลุ่มคนในสังคมกะเหรี่ยงได้รับการศึกษาผลที่ปรากฏออกมาในแต่ละช่วงเวลาก็มีความแตกต่างในแต่ละรุ่น และในแต่ละกลุ่มทางสังคม กล่าวคือในช่วงต้นของการเข้ามาของระบบการศึกษา การเข้าสู่ระบบการกลายเป็นไทยของคนที่มีโอกาสได้เรียนหนังสืออาจจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนไปโดยเฉพาะเด็กในรุ่นต่อมาการเข้าสู่กระบวนการเข้าสู่ความเป็นไทยจะมีความเข้มข้นมากขึ้นตามลำดับ

นอกจากหน่วยงานทางการศึกษาแล้ว ยังมีหน่วยงานของรัฐในส่วนอื่นได้ทยอยเข้ามาเพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น หน่วยงานของกรมป่าไม้ หน่วยงานของกรมชลประทาน เป็นต้น ทั้งนี้การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ นี้มีทั้งที่ชาวบ้านสามารถรองรับไม่ขอรับการปฏิบัติตามเงื่อนไขของหน่วยงานดังกล่าวไว้ ในบางหน่วยงานก็ยอมรับความคิดเห็นหรือการปฏิเสธการเข้ามาของคน เช่น กรณีของหน่วยงานของกรมชลประทาน กล่าวคือทางกรมชลประทานจะดำเนินการสร้างเขื่อนในลำห้วยกูด ซึ่งได้รับการปฏิเสธจากชาวบ้าน เมื่อชุมชนปฏิเสธการสร้างเขื่อนขนาดเล็กทางหน่วยงานดังกล่าวก็ได้ยุติไม่ดำเนินการก่อสร้าง เหตุผลที่ชาวบ้านได้อ้างกับหน่วยงานของทางราชการคือ ลำน้ำห้วยกูดเป็นลำห้วยสายสำคัญของหมู่บ้านทั้งทางด้านความเชื่อ และใช้ในการอุปโภคบริโภคภายในชุมชน ความสำคัญในการนำน้ำเพื่อมาใช้ในการเกษตรกรรมมีน้อยมาก เนื่องจากนาที่รับน้ำจากลำห้วยกูดมีจำนวนไม่มาก เป็นพื้นที่นาขนาดเล็กเมื่อเปรียบเทียบกับนาของคนในชุมชนที่รับน้ำจากแม่น้ำแม่หาร หรือน้ำจากแม่น้ำแม่ต๊อบ และน้ำจากแม่น้ำขุม ซึ่งน้ำที่นาดัง ๆ ได้รับนั้นล้วนแต่มีระบบการจัดการน้ำในระบบเหมือนฝายหรือการชลประทานราษฎร การที่รัฐจะดำเนินการสร้างเขื่อนในลำห้วยที่ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนตามประเพณี กลุ่มผู้อาวุโสถือว่าเป็นแม่น้ำที่สำคัญตามความเชื่อและผูกพันกับการก่อตั้งชุมชนแล้วเป็นสิ่งที่กลุ่มคนในชุมชนยอมรับไม่ได้ ถ้าหากมองในแง่ของตัวของผู้นำตามประเพณีแล้วแม่น้ำสายดังกล่าวเป็นแม่น้ำที่เป็นที่มาของอำนาจของผู้นำหมู่บ้าน เป็นแม่น้ำที่ให้สิทธิธรรมแก่ผู้นำตามประเพณีในการจัดระเบียบชุมชน แต่ถ้าหากแม่น้ำสายดังกล่าวได้เปลี่ยนสภาพให้เป็นแม่น้ำที่คนนอกชุมชนเข้ามาจัดการ โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจมากอยู่แล้วเข้ามาจัดการ ศักดิ์สิทธิ์ของแม่น้ำสายนี้ก็จะหายไป อำนาจของผู้นำตามประเพณีก็จะถูกบั่นทอนมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนภายในหมู่บ้านเองก็มีความคิดเห็นว่าการดำเนินการสร้างเขื่อนในลำน้ำแห่งนี้ไม่คุ้มเพราะลำน้ำสายนี้เป็นลำน้ำสายต้น ๆ การสร้างเขื่อนอาจทำให้น้ำแห้งได้ เพราะการสร้างเขื่อน แม้ว่าจะเป็นเขื่อนขนาดเล็กก็ตามก็ต้องใช้พื้นที่มาก ต้องตัดต้นไม้บางส่วนทิ้ง(นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 10 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 12 สิงหาคม 2542)

หน่วยงานของทางรัฐเองก็ประสบปัญหาในงบประมาณและบุคลากร ไม่มีความขัดแย้งกับชาวบ้านและไม่เร่งรีบให้ชาวบ้านรับข้อเสนอดังกล่าวของหน่วยงานทางราชการ สิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านไม่ต้องการหากมีการสร้างเขื่อนคือ การขุดลำคลองส่งน้ำซึ่งต้องตัดผ่านพื้นที่ภายในหมู่บ้านส่วนใดส่วนหนึ่งกล่าวคือ ลำน้ำห้วยกุดจะอยู่บริเวณทิศเหนือหมู่บ้าน แต่พื้นที่การเกษตรที่จะมีการขุดคลองเพื่อส่งน้ำอยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของหมู่บ้าน การสร้างคลองดังกล่าวเปรียบเสมือนการตัดหมู่บ้านให้ออกจากเป็นส่วนต่าง ๆ การขุดลำเหมืองหรือคลองส่งน้ำอาจก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ชุมชนในกรณีที่อาจจะมีคนในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มเด็กพลัดตกและเสียชีวิต ตลอดจนสัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน เมื่อสามารถสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้ ทางกลุ่มผู้นำตามประเพณีในช่วงนั้นคือ นายปะเชอ และกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านได้มีความคิดเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับลำน้ำห้วยกุดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากได้มีชาวบ้านส่วนหนึ่งของชุมชนมีพื้นที่ทำไร่บริเวณห้วยกุดถูกทำลายไปบางส่วน ทางกลุ่มผู้นำจึงมีความเห็นว่า ถ้าให้มีการดำเนินการต่อไปโดยมีการอนุญาตให้ทำการเกษตรต่อไปเรื่อย ๆ อาจจะส่งผลกระทบต่อต้นน้ำของหมู่บ้านได้ โดยเฉพาะลำห้วยสายนี้เป็นลำห้วยที่มีความเสี่ยงกับการเข้ามาจัดการน้ำของชุมชนโดยผ่านหน่วยงานของรัฐ จึงได้ดำเนินการห้ามและขอร้องให้กลุ่มคนในชุมชนที่มีพื้นที่ทำไร่บริเวณดังกล่าวยุติการทำไร่ในบริเวณนั้นอย่างเด็ดขาด และใช้ “คันบอน” เป็นสัญลักษณ์สำคัญในการอนุรักษ์ลำน้ำสายดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า การที่คนในชุมชนไม่สบายบ่อยครั้ง หรือมีโรคระบาดในหมู่บ้านบ่อยครั้งนั้นเนื่องจากการที่คนในชุมชนและต่างชุมชนไปตัดคันบอนในลำห้วยสายดังกล่าว เมื่อมีการตัดใบบอนยางของคันบอนก็จะไหลลงสู่ลำห้วย เมื่อมีการนำน้ำไปใช้อุปโภคบริโภค พืชของคันบอนที่ละลายอยู่ในน้ำจะเป็นตัวแพร่โรคต่าง ๆ มายังคนในหมู่บ้านเช่น ไข้หวัด ไข้ที่มีอาการตัวร้อน เป็นต้น ซึ่งความคิดดังกล่าวในการอนุรักษ์คันบอนในลำห้วยกุดยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ และชาวบ้านเองก็มีความเชื่อว่าหากมีการตัดใบบอนแล้ว การเจ็บไข้ได้ป่วยจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนและมีการลงโทษแก่ผู้ที่กระทำผิด อีกทั้งมีการกล่าวให้ผู้คนรุ่นหลังในชุมชนปฏิบัติตาม และโดยเฉพาะคนนอกชุมชนที่ไม่รู้ในเรื่องดังกล่าวซึ่งคนในชุมชนจะต้องห้ามและทำความเข้าใจให้กับคนนอกชุมชนทราบ ถ้าหากมองในอีกแง่หนึ่ง การที่ผู้นำชุมชนได้เลือกคันบอนซึ่งเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่มักจะขึ้นตามลำน้ำและใช้เป็นสัญลักษณ์ในการอนุรักษ์ลำน้ำนั้นก็เนื่องมาจาก บอนนั้นเป็นต้นไม้ที่จะขึ้นในที่หรือพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้น มีความเย็นหรือมีความอุดมสมบูรณ์ เราสังเกตได้ว่าคันบอนขึ้นบริเวณใดบริเวณนั้นจะต้องมีน้ำที่มีปริมาณมากพอ มีความชื้นมาก มีความอุดมสมบูรณ์บอนจึงเป็นตัวแทนของความร่มเย็น ความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนด้วย

จะพบได้ว่าช่วงเวลา 30 ปีในยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย พ.ศ. 2500 – 2530 ซึ่งเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของชุมชน ช่วงต้นยุคและช่วงกลางยุคถือว่าเป็นช่วงเวลา

ที่ชุมชนต้องเผชิญหน้ากับการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐ หรือส่วนราชการต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ชุมชนเองก็มีความหวาดกลัวและหวาดระแวงต่อการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐเช่นเดียวกัน มีทั้งการต่อสู้ ต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการยอมรับ หรือถูกทำให้ยอมรับ ซึ่งดูคล้ายกับว่า ชุมชนค่อนข้างจะอ่อนแอหรือถูกทำให้อ่อนแอเมื่อต้องต่อรองกับอำนาจรัฐ ซึ่งชุมชนค่อนข้างจะเสียเปรียบ ในขณะเดียวกัน ภายในชุมชนเองก็เริ่มมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำต่าง ๆ โดยเฉพาะเมื่อผู้นำตามประเพณี คือ นายปะเซอ ได้เสียชีวิตลง และบุตรชายได้สืบทอดตำแหน่งแทน ในช่วงเวลานี้ชุมชนได้เสียผู้นำตามประเพณีที่มีความสามารถและเข้มแข็ง และกลุ่มผู้นำที่อาวุโสเริ่มเสียชีวิต กลุ่มวัยกลางคนเริ่มมีอายุเพิ่มมากขึ้น และผู้นำตามประเพณีค่อนข้างมีอายุน้อย ในขณะเดียวกันกลุ่มผู้นำทางการเมืองและกลุ่มคนที่มีการศึกษาผ่านหน่วยงานของรัฐก็ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ชุมชนเริ่มขาดเอกภาพความคิดเห็นของผู้คนเริ่มมีความแตกต่างกันมากขึ้น ความขัดแย้งในการแย่งชิงอำนาจระหว่างสองชั่วอำนาจมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในแง่ของการจัดระเบียบชุมชน การตัดสินใจที่ปฏิบัติตัวอย่างไรกับหน่วยงานของรัฐ

เนื่องจากหมู่บ้านแพะมีลักษณะการตั้งหมู่บ้านเปรียบเสมือนหมู่บ้านหน้าด่านในบรรดาหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงด้วยกันไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงในตำบลบ้านกาต ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ชุมชนบ้านแพะได้รับผลกระทบจากการเข้าของหน่วยงานต่าง ๆ ก่อนชุมชนอื่น ๆ นอกจากหน่วยงานของทางราชการที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว ก็ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ทะลักเข้าสู่หมู่บ้านอยู่ตลอดเวลา

ในช่วงปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา ถนนลูกรังจากตัวอำเภอได้เข้ามาสู่ตัวหมู่บ้านและตัดผ่านตัวหมู่บ้านเพื่อไปยังหมู่บ้านแม่หาร ก่อนหน้าที่จะมีการตัดถนนลูกรังในหมู่บ้านก็มีถนนตัดผ่านซึ่งใช้เป็นเส้นทางลำเลียงไม้จากพื้นที่ที่ได้รับสัมประทานไม้ เป็นพื้นที่ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านแพะ คือพื้นที่บริเวณหมู่บ้านแม่หารซึ่งมีพื้นที่ผืนป่าไม้สักขนาดใหญ่ ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าสาละวิน ในการตัดถนนผ่านมายังหมู่บ้านแพะสามารถกล่าวได้ว่าถนนดังกล่าวไม่ได้มีจุดประสงค์ที่จะต้องทำแค่เนื่องจากติดตามเส้นทางเดิมโดยการจัดสร้างถนนเส้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงปลอดภัยทางหรือเป้าหมายหลักของถนนเส้นนี้ก็เพื่อเชื่อมโยงกับหมู่บ้านแม่หาร ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นฐานสำคัญของกลุ่มนักศึกษา และเป็นหมู่บ้านในเขตป่า ห่างไกลจากตัวอำเภอค่อนข้างมาก นอกจากนั้น หมู่บ้านแม่หารเองก็เป็นชุมชนใหญ่และเก่าแก่กว่าชุมชนบ้านแพะมาก โรงเรียนมีมาก่อนชุมชนบ้านแพะ ปริมาณของนักเรียนที่จบการศึกษามีมากกว่าด้วย คนที่สามารถอ่านออกเขียนได้มีมากกว่า ซึ่งก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่รัฐจำเป็นต้องเข้าไปเชื่อม

โยงติดต่อกับหมู่บ้านแม่หาร ดังนั้น ถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้านแพะจึงเป็นเพียงผลพลอยได้ แต่ทั้งนี้ ถนนดังกล่าวที่ตัดผ่านหมู่บ้านได้ก่อให้เกิดผลกระทบหลายประการจากการเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน

ประการแรก เนื่องจากการเข้ามาของถนน ถึงแม้ว่าจะเป็นถนนลูกรังก็ตาม ถนนเปรียบเสมือนสะพานที่ทำให้หรือทำหน้าที่เชื่อมต่อหมู่บ้านกับส่วนอื่นของสังคมภายนอกที่ง่ายขึ้น กล่าวได้ว่าการคมนาคมสะดวกมากขึ้นกว่าแต่เดิมมาก การเชื่อมโยงชุมชนกับส่วนอื่น ๆ มีทั้งส่วนที่ปัจจัยภายนอก สิ่งแปลกปลอมจากภายนอกได้ทะลักเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน และมีสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนได้ไหลออกไปเช่นเดียวกัน ปัจจัยภายนอกที่เข้าพร้อมกับถนนอาจจะเรียกว่าเป็นการพัฒนาหรือความเจริญในด้านต่าง ๆ ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ได้เข้ามายังชุมชนมากขึ้น เนื่องจากการคมนาคมขนส่งที่สะดวก เป็นต้น นอกจากนั้น ปัจจัยที่นอกจากชุมชนออกไปมีทั้งกลุ่มคนภายในชุมชนเองก็ได้ออกไปสัมผัสกับสังคมภายนอกหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น มีการออกไปรับจ้างของคนในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นมีการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่นเพิ่มมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ถนนเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ชุมชนได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้างสะดวกมากขึ้นกว่าเดิม

ประการที่สอง การเข้ามาของถนนอันเนื่องมาจากปัญหาที่มีอยู่ทั้งนี้ในแง่ของความมั่นคงปลอดภัยของชาติอันเนื่องมาจากปัญหายกยคอมมิวนิสต์ ทำให้ชุมชนบ้านแพะตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวเช่นกัน ชุมชนตกอยู่ภายใต้การคั่งมวลชนของคนสองกลุ่มคือ รัฐ และกลุ่มองค์กรนักศึกษา รัฐจำเป็นต้องใช้ฐานของหมู่บ้านแพะเป็นฐานในการเปิดเข้าสู่หมู่บ้านอื่นที่อยู่ลึกเข้าไป พบว่าในช่วงนั้นฝ่ายปกครองของรัฐเองก็ได้พยายามที่จะเข้ามาจัดการดูแลชุมชนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เช่น กรณีการนำกลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มคนที่มีแนวความคิดใหม่เป็นกลุ่มผู้นำของชุมชนไปร่วมอบรมอาสาสมัครพัฒนาและป้องกันตนเอง หลังจากนั้นก็ได้ดำเนินการอบรมสมาชิกภายในชุมชนและจัดตั้งหมู่บ้านดังกล่าวให้เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมในการปลูกจิตสำนึกของมวลชนในการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นคนไทย รักแผ่นดินเกิดของตนเอง กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นการป้องกันไม่ให้คนในหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมกับการขบวนการของกลุ่มนักศึกษา ดังนั้นหมู่บ้านแพะจึงถูกวางไว้เป็นปราการและในการป้องกันไม่ให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษามีฐานเขยิบเข้ามาใกล้ตัวอำเภอมาก ในขณะที่เดียวกันก็เปรียบเสมือนประตูหมู่บ้านในการเปิดเข้าสู่หมู่บ้านอื่นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับชุมชนบ้านแพะ

หากมองในแง่มุมมองของกลุ่มนักศึกษาแล้ว ชุมชนบ้านแพะเองก็ไม่ใช่ว่าฐานที่สำคัญของกลุ่มองค์กรนักศึกษา เนื่องจากค่อนข้างอยู่ไกลกับตัวอำเภอเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนกะเหรี่ยงอื่น ๆ ที่

ค่อนข้างอยู่ในป่าลึก การคมนาคมค่อนข้างจะลำบาก หน่วยงานของรัฐก็เข้าไปไม่ถึง แต่พบว่า มีสมาชิกบางคนในชุมชนบ้านแพะเองก็มีส่วนร่วมับขบวนการดังกล่าว โดยการเข้าไปอยู่ในป่าเช่น เข้าไปอยู่ที่บ้านแม่หาร กิจกรรมของกลุ่มนักศึกษาที่ร่วมทำที่หมู่บ้านแพะ เช่น การชี้แจง อภิปราย ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางราชการต่าง ๆ มีผลเสียต่อชุมชนให้คนในชุมชนได้รับรู้ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ในสังคมค่อนข้างเห็นด้วยกับแนวความคิดดังกล่าว แต่ทั้งนี้ สำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคนที่มีการศึกษาบ้างค่อนข้างให้ความสนใจเนื่องจากมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่นักศึกษาได้มาพูดให้ฟังนี้ เป็นการเปิดโลกทัศน์ของคนในชุมชน ให้เห็นถึงความเลวร้ายของรัฐที่กระทำต่อประชาชนของประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ของชุมชนเหล่านี้ก็มีความกลัวว่า การสัมพันธ์กับกลุ่มนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นของคนในชุมชนอาจจะส่งผลให้หน่วยงานของทางราชการเข้ามามีการจัดการกับชุมชนของตนมากขึ้น หรือทางราชการอาจจะไม่วางใจในการกระทำของคนในชุมชนก็เป็นได้ ซึ่งอาจจะทำให้ชุมชนโดยส่วนใหญ่ได้รับความเสียหาย แต่สำหรับกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้าน กลุ่มผู้นำทางการเดิม และกลุ่มผู้นำตามประเพณีค่อนข้างไม่เห็นด้วยกับการเข้าของกลุ่มนักศึกษา เนื่องจากมีความคิดเห็นว่า กลุ่มคนดังกล่าวจะนำความยุ่งยากให้กับชุมชนของตน กลุ่มคนดังกล่าวต้องการให้ชุมชนไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มนักศึกษา และรัฐเองก็ไม่ควรเข้ามามีการจัดการหรือยุ่งเกี่ยวกับชุมชนมากนัก พวกเขาต้องการให้ชุมชนอยู่อย่างสงบ ไม่เข้ากับคนกลุ่มใดทั้งสิ้น กรณีที่สมาชิกภายในหมู่บ้านคนใดมีแนวความคิดร่วมกับกลุ่มนักศึกษาก็ให้ออกนอกหมู่บ้าน ไปร่วมกิจกรรมในหมู่บ้านอื่น และไม่ต้องกลับมาทำกิจกรรมในหมู่บ้านของตนเอง และเป็นการป้องกันไม่ให้หน่วยงานของทางราชการใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชน

พบว่า ถึงแม้ว่าชุมชนหมู่บ้านแพะจะอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ โดยเฉพาะในยุคการเผชิญหน้ากับการพัฒนาและกระบวนการกลายเป็นไทยในช่วงเวลา 30 ปี ของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงของการเพาะพันธุ์เมล็ดของการกลายเป็นไทย และการขยับใกล้เข้าเส้นความเป็นไทยมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านปัจจัยภายนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของหน่วย การพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ การเข้ามาของถนนหนทางและการเข้ามาของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ซึ่งได้เปิดโลกทัศน์ของคนในชุมชนมากขึ้นกว่าแต่เดิมมาก ชุมชนมีโอกาสรเรียนรู้ถึงการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในลักษณะต่าง ๆ อีกทั้งเรียนรู้ถึงการเข้าเป็นไทยในลักษณะใดที่จะส่งหรือให้ประโยชน์ต่อตัวเขาในลักษณะใดบ้าง หรือการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยควรรักษาระดับ หรือความถี่ขนาดใด หรือการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยจำเป็นที่จะต้องสูญเสียอะไรบ้าง ทั้งนี้การเลือกจะเป็นอย่างไร เมื่อไร ขนาดไหน และโอกาสของแต่ละกลุ่มคนถือว่ามีความสำคัญค่อนข้างมาก เนื่องจากโอกาสหรือข้อจำกัด ความได้เปรียบของแต่ละกลุ่มคนมีความแตกต่างกันกล่าวคือ กระบวนการกลายเป็น

ไทยผ่านกระบวนการทางการศึกษา กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีของชุมชนจะเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้รับโอกาสดังกล่าว และโอกาสดังกล่าวนี้นี้สามารถให้ประโยชน์แก่สมาชิกของสายตระกูลดังกล่าวในการได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้นำชุมชน กลุ่มคนกลุ่มใหม่ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการตัดสินใจเลือกทางเดินของชุมชน หรือการศึกษาจะให้ผลพลอยได้ในลักษณะอื่น ๆ เช่น การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐก่อนคนอื่น ๆ การได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ การได้รับโอกาสรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จากหน่วยงานของราชการก่อนคนกลุ่มอื่น ๆ เป็นต้น แต่ละช่วงเวลาผ่านกระบวนการการศึกษาเข้าสู่ความเป็นไทยก็มีความเป็นไทยก็มีความแตกต่าง เช่นเดียวกัน ช่วงเวลาดั้งยุค การศึกษาที่สมาชิกในชุมชนได้รับ ไม่ได้มีความสำคัญมากนัก

แต่ในช่วงกลางยุคและปลายยุค คนที่ได้รับการศึกษาจะกลายเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญในระดับชุมชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากชุมชนจำเป็นต้องสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นการศึกษาได้เปลี่ยนวิธีคิด โลกทัศน์ของชาวกะเหรี่ยงในการให้ความสำคัญต่อการศึกษามากมายทีเดียว จากเดิมที่ไม่ส่งเสริมให้บุตรหลานได้เล่าเรียน แต่เมื่อมีโลกทัศน์ที่เปลี่ยนไปความคิดของคนกลุ่มผู้ปกครองได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มขึ้นตามลำดับด้วย

สำหรับในด้านการเมืองการปกครอง โดยผ่านกระบวนการทำทะเบียนบ้าน การทำบัตรประชาชน การลงสัญชาติไทย ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมีความเห็นว่า เป็นสิ่งที่ยุ่งยาก และวิตรอนความเป็นส่วนตัว ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองและการจัดการของรัฐทำให้พวกตนไม่สามารถอยู่อย่างเดิม หรืออยู่อย่างสงบสุขได้อีกต่อไป เพราะรัฐได้บันทึกชื่อ ที่อยู่ ตลอดจนสมาชิกภายในครอบครัวของตนหมดแล้ว จึงเปรียบเสมือนการสูญเสียอิสรภาพของพวกตน แต่ชาวบ้านเองก็ยอมทำตามเงื่อนไขของรัฐ แต่การเข้าสู่ความเป็นไทยในลักษณะของการได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของชาติเป็นสิ่งที่ชาวบ้านไม่ได้เห็นความสำคัญในช่วงแรก แต่ในช่วงหลังนั้น การได้รับสิทธิดังกล่าวก่อให้เกิดสิทธิอื่น ๆ อีกหลายประการ โดยเฉพาะในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ กลุ่มที่ได้รับการศึกษา กลุ่มที่ต้องออกไปสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการ หรือสัมพันธ์กับสังคมภายนอกเพิ่มมากขึ้น และระดับการเข้าสู่ความเป็นไทยผ่านกระบวนการดังกล่าวนี้ของคนกลุ่มต่าง ๆ ก็ไม่เท่าเทียมกัน เช่นเดียวกัน การได้รับการปฏิบัติจากหน่วยงานของทางราชการ จากกลุ่มผู้นำทางการเมืองในบ้านกับคนในชุมชนเป็นไปอย่างไม่เสมอภาคกัน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของครัวเรือนนั้น ๆ กับผู้มีอำนาจในการจัดการข้อมูลดังกล่าว ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ส่วนตัว ความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ ล้วนแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการเข้าสู่กระบวนการดังกล่าว เช่น การจัดทำนามสกุล ซึ่งนามสกุลในช่วงต้นยุคไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับคนในชุมชนเลย มีเพียงครัวเรือนของผู้นำทางการเมืองเท่านั้นที่มีนามสกุล และชุมชนเองก็ไม่มีวาทะหรือรื้อฟื้นที่จะต้องขอให้ทางราชการจัดทำนามสกุลให้แต่อย่างใด แต่ประมาณช่วงกลางและปลายยุค นามสกุลกลับกลายเป็นสิ่งที่มีความจำ

เป็นสำหรับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ทุกครัวเรือนพยายามค้นร่นที่จะมีนามสกุลของตนเอง ซึ่งมีวิธีการหลากหลายทั้งการขีมนามสกุลในกลุ่มเครือญาติเดียวกัน การซื้อ - ขาย การร้องขอให้ทางราชการดำเนินการจัดทำนามสกุลให้ เนื่องจากนามสกุลได้กลายเป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นไทยมากกว่าคนที่ไม่มีนามสกุลในการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการทุกแห่ง ไม่ว่าหน่วยงานทางฝ่ายปกครอง หน่วยงานทางสาธารณสุข หน่วยงานทางการศึกษา เป็นต้น

ในกรณีของการใช้ชื่อเป็นภาษาใดนั้นมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมากกล่าวคือ ในช่วงแรกที่มีการจัดทำเอกสารสำรวจชื่อ ทำประวัติบุคคลภายในครอบครัวนั้น ทุกคนล้วนบอกชื่อของตนเองเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งชุมชนเองก็ไม่มีความรู้สักอย่างใด และในส่วนของทางราชการเองก็ยอมรับที่จะลงชื่อของกลุ่มคนดังกล่าวเป็นภาษากะเหรี่ยง แต่เมื่อระบบการศึกษาได้ผ่านเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน การเปลี่ยนชื่อเป็นชื่อภาษาไทยโดยเฉพาะกลุ่มเด็กที่มีโอกาสได้รับการศึกษาเริ่มมีชื่อไทย หรือใช้ชื่อไทยอาจจะผ่านโดยการแจ้งเกิดแล้วข้าราชการที่ได้รับแจ้งได้ตั้งชื่อไทยให้เด็กเพื่อให้เด็กกลุ่มดังกล่าวมีโอกาสได้ใช้ชื่อไทยแทนชื่อภาษากะเหรี่ยง หรือเมื่อถึงอายุเข้าเรียนในโรงเรียนครูอาจารย์ที่โรงเรียนจะมีส่วนสำคัญในการตั้งชื่อให้เด็กเป็นชื่อภาษาไทย พบว่า คนในชุมชนที่มีอายุหรือเป็นคนวัยกลางคนจะมีชื่อไทยมากพอ ๆ กับกลุ่มที่ยังใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยง การใช้ชื่อไทยหรือชื่อภาษากะเหรี่ยงนั้นให้ผลที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงระยะเวลาด้วยเช่นกัน ในยุคต้นนั้นชื่อภาษากะเหรี่ยงเป็นชื่อที่ทางการยอมรับและการไม่มีนามสกุลก็เป็นสิ่งที่รัฐยอมรับและรับรู้เนื่องจากทางราชการก็ยังไม่มีความพร้อมที่จะจัดทำให้ครบทุกครัวเรือน

ในช่วงกลางยุคตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ชื่อเป็นสิ่งที่ถ้าหากตั้งเปลี่ยนได้ก็เป็นสิ่งที่ควรทำ แต่ถ้าหากใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงยังไม่ได้รับผลกระทบมากเท่าใด แต่การมีชื่อภาษาไทยเป็นสิ่งที่คิดว่า กลุ่มคนที่มีชื่อเป็นภาษาไทยในช่วงเวลานี้ก็มักจะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษา หรือเคยใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงมาก่อนแต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อไทย สำหรับการมีชื่อไทยในช่วงเวลานี้ ความรู้สึกแตกต่างกับคนที่ยังใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงกล่าวคือ การใช้ชื่อไทยได้ให้ความรู้สึกลึกซึ้งกว่าเป็นไทยมากกว่าคนที่ยังใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยง แต่สำหรับคนในชุมชนแล้ว ความสับสนในการใช้ชื่อไทย ชื่อกะเหรี่ยงยังมีอยู่มาก แม้กระทั่งกับเจ้าของชื่อเอง คือ ในบางครั้งจำชื่อไทยของตัวเองไม่ได้ หรือคนในหมู่บ้านไม่รู้จักชื่อไทยของคนดังกล่าวหากมีคนมาสอบถาม หรือติดต่อก็จะไม่เป็นที่รู้จักของชาวบ้าน เนื่องจากการใช้ชื่อภาษากะเหรี่ยงที่พ่อแม่ตั้งไว้ให้ยังคงมีความสำคัญและใช้เป็นประจำในการติดต่อสัมพันธ์ในหมู่บ้าน หรือในกลุ่มกะเหรี่ยงด้วยกันเอง แต่ชื่อไทยจะใช้เฉพาะในการติดต่อกับหน่วยงานของทางราชการเท่านั้น แต่สำหรับในช่วงปลายยุคที่สองนี้ ชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่จะใช้ชื่อภาษาไทยในการติดต่อกับหน่วยงานทางราชการ และในเอกสารสำคัญของรัฐ ชื่อกะเหรี่ยงก็ยังคงมีความสำคัญในการใช้ในหมู่บ้าน หรือบางทีมีการใช้ชื่อภาษาไทยทับชื่อ ไปเลย คือมีเพียง

ชื่อภาษาไทยแต่สำเนียงเรียกจะเป็นภาษากะเหรี่ยง ซึ่งเวลาฟังแล้วชื่อเดียวกันแต่สำเนียงมีความแตกต่างกันอยู่ ในขณะที่ชื่อไทยเริ่มมีการใช้เพิ่มมากขึ้นในกลุ่มของชาวกะเหรี่ยง ปัญหาที่สำคัญคือ การจำชื่อภาษาไทยของตัวเองไม่ได้ เช่นเดียวกับนามสกุล ซึ่งนามสกุลที่มีการตั้งใหม่มักจะเป็นนามสกุลที่มีหลายพยางค์ กลุ่มคนที่มีอายุมากและกลุ่มวัยกลางคนโดยส่วนใหญ่ทั้งหญิงและชาย โดยเฉพาะเพศหญิงมักจะไม่รู้จักนามสกุลของตนเอง เรียกไม่ได้ หรือเรียกไม่ชัด จำเป็นต้องยื่นบัตรประชาชนหรือทะเบียนบ้านทุกครั้งเนื่องจากเรียกไม่ได้ ถ้าหากมีการถามก็มักจะตอบว่า มีนามสกุลแต่เรียกไม่ได้

การรับเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย เลือกเพราะเห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ หรือในบางกรณีการจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นแล้วค่อยเห็นผลว่าตนเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในช่วงเวลาในอนาคต เช่น ในด้านของกฎหมาย การเป็นพลเมืองของรัฐ แต่ในบางลักษณะชาวบ้านในชุมชนก็ไม่ได้รับ หรือรับมาอย่างปกปิด เช่น ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมไทย หน่วยงานของรัฐผ่านขบวนการของนักศึกษา ชุมชนเองยอมรับสิ่งที่นักศึกษากล่าวถึง โดยเฉพาะปัญหาความเลวร้ายในการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและ รัฐบาล แต่ชุมชนเองก็มีความไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้าทุกกลุ่ม การเลือกไม่สัมพันธ์ หรือเลือกสัมพันธ์อย่างลับ ๆ เฉพาะกลุ่มอาจจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าการเปิดรับอย่างโจ่งแจ้งซึ่งจะกระทบกระเทือนกับความสัมพันธ์กับหน่วยงานของทางราชการ ซึ่งจะทำให้ชุมชนตกที่นั่งลำบาก และสิ่งหนึ่งที่เราจะพบคือ ในบางเรื่องบางสถานการณ์ ชาวบ้านมีความแตกต่างกันในการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในบางลักษณะ เช่น การไม่ยอมรับการเข้ามาของโรงเรียน ซึ่งมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันหลายกลุ่ม แต่ในบางเรื่องชาวบ้านโดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ตรงกัน เช่น การไม่นำชุมชนเข้าร่วมกับกระบวนการของนักศึกษาหรือเข้าร่วมในระดับที่ไม่เข้มข้นเลย เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่นของชาวกะเหรี่ยงในละแวกเดียวกัน ซึ่งชาวบ้านโดยกลุ่มผู้นำทางการได้ให้ความเห็นเมื่อช่วงเวลาเคยผ่านมาว่า การที่ชุมชนบ้านแพะเลือกที่จะไม่สัมพันธ์กับหน่วยงานขององค์กรนักศึกษาในช่วงเวลานั้น ทำให้หมู่บ้านมีระดับการพัฒนา มีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ผ่านมายังหมู่บ้านมากกว่าหมู่บ้านที่เคยถูกเป็นฐานของกลุ่มนักศึกษา และไม่ถูกมองว่าเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติเป็นหมู่บ้านสีชมพูมาก่อน หมู่บ้านค่อนข้างได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของทางราชการ และทางราชการค่อนข้างให้ความไว้วางใจ ซึ่งชาวบ้านมองว่าสิ่งดังกล่าวนี้ค่อนข้างเห็นอย่างชัดเจนว่ารัฐมองหมู่บ้านที่เคยมีประวัติอย่างไรในการจัดทำโครงการในชุมชนนั้น ๆ (นายปรีชา เปรมเจริญจิต อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 49 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่ตะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 7 กรกฎาคม 2541)

เศรษฐกิจยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2530

ในช่วงต้นยุคของการเผชิญหน้ากับการพัฒนาและกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะในช่วงปี พ.ศ. 2500 – 2530 ชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะยังคงมีวิถีการผลิตเช่นเดิมคือ การทำไร่ข้าว เนื่องจากในช่วงเวลานี้ชุมชนได้เพิ่มขนาดของจำนวนสมาชิกภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น จากเดิมมีเพียง 10 กว่าหลังคาเรือน ในช่วงยุคดังกล่าวนี้ ขนาดของชุมชนได้เพิ่มมากขึ้นทำให้พื้นที่สำหรับการทำไร่ข้าวได้ขยายเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน ชุมชนบ้านแพะได้ประสบกับปัญหาพื้นที่ภายในหมู่บ้านสำหรับการทำไร่ไม่เพียงพอโดยเฉพาะพื้นที่ที่เคยเป็นไร่เก่าของตัวเองที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน คนในชุมชนจะต้องออกไปหาพื้นที่ทำไร่ไกลกว่าเดิมคือ มีการหาพื้นที่การเกษตรใกล้กับพื้นที่หมู่บ้านของชุมชนบ้านแม่ต๊อบได้ มีการทำการเกษตรใกล้กับชุมชนบ้านแม่หาร ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นภายในชุมชนซึ่งจำเป็นที่จะต้องขยายพื้นที่ไร่ของตนเองให้เพียงพอสำหรับการบริโภคภายในรอบปีการผลิต ทั้งนี้ในช่วงต้นยุคการทำไร่ข้าวก็มีจุดประสงค์หลักเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ จึงกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานี้ ชุมชนยังให้ความสำคัญกับระบบการทำไร่ข้าวซึ่งเป็นระบบการทำไร่หมุนเวียน การทำไร่ข้าวดังกล่าวยังเป็นหลักประกันที่สำคัญในชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในขณะเดียวกัน การบุกเบิกพื้นที่นาเป็นสิ่งที่ชาวบ้านภายในชุมชนมีความพยายามที่จะดำเนินการให้มีพื้นที่นาของตนเอง

จะพบว่า ชุมชนได้พยายามที่จะทำบุกเบิกพื้นที่นา และมีการดำเนินมาตลอด การบุกเบิกพื้นที่นามีทั้งระบบการจ้างและการใช้แรงงานภายในครัวเรือน นานเป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญในแง่ของการเป็นหลักประกันในการได้ผลผลิตที่เต็มเม็ดเต็มหน่วย มีความเสี่ยงน้อยกว่าการทำไร่ข้าว เนื่องจากถ้าหากที่นาดังกล่าวมีน้ำเพียงพอ ผลผลิตทางการเกษตรก็จะดีตามไปด้วย แต่การทำไร่ข้าว นั้น จะต้องรอน้ำจากน้ำฝน ซึ่งมีความเสี่ยงว่าหากปีใดมีน้ำฝนน้อย ผลผลิตข้าวอาจจะไม่ดี หรือปีใดมีฝนตกมากเกินไปมีการชะล้างของหน้าดินมากก็อาจจะได้รับผลกระทบทำให้ต้นข้าวได้รับความเสียหาย แต่ในแง่ของพิธีกรรมแล้ว นาก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ความสำคัญในแง่ นั้น นอกจากบางครัวเรือนที่ไม่ทำไร่ข้าวทำแต่นาเพียงอย่างเดียว พิธีกรรมจึงกลับมาทำที่นาทั้งหมด ในช่วงเวลานี้พบว่า ชุมชนบ้านแพะนั้นคนโดยส่วนใหญ่จะมีนาเนื่องจากเป็นนาที่มีการบุกเบิกใหม่ และนาที่มีการซื้อจากชุมชนอื่น หรือนาที่มีการซื้อขายภายในชุมชน นาจึงถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่สำคัญที่สามารถแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนได้ เนื่องจากผลผลิตต่อไร่ของที่นาค่อนข้างจะสูงกว่า ผลผลิตต่อไร่ของไร่ข้าวในระบบไร่หมุนเวียน ยกเว้นในบางพื้นที่ที่พื้นที่ไร่ค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตในไร่ข้าวอาจจะมากกว่าผลผลิตต่อไร่ในที่นา ก็อาจจะเป็นได้

นอกจากการทำไร่ข้าวในระบบไร่หมุนเวียน การปลูกข้าวในระบบการทำนาทั้งนาที่มีระบบเหมืองฝาย และนาकिनน้ำฝน ซึ่งเป็นการผลิตข้าวสำหรับการใช้บริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลักแล้ว การทำไร่ฮ้อยและอุตสาหกรรมการผลิตบ้ำฮ้อยซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมภายในครัวเรือนก็ยังคงมีการดำเนินมาจนถึงต้นยุคดังกล่าวนี้ด้วย ซึ่งการดำเนินการผลิตทั้งข้าวที่เก็บเอาไว้บริโภค และงบบ้ำฮ้อยที่เคียวเสร็จก็สามารถนำไปจำหน่ายเป็นเงินสดเพื่อเพิ่มรายได้เป็นตัวเงินให้กับครอบครัว นอกจากนั้นก็ยังสามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าทางการเกษตรอื่น ๆ อีกทั้งสามารถนำมาเก็บไว้บริโภคเป็นของหวานให้กับลูกหลานในครัวเรือน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการนำไปใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการต้มเหล้า

สำหรับในช่วงกลางยุคของยุคดังกล่าวนี้ ประมาณปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา พื้นที่สวนฮ้อยที่สามารถบุกเบิกเป็นพื้นที่นาได้ ชาวบ้านได้เปลี่ยนพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่นาโดยส่วนใหญ่ แต่ยังคงมีพื้นที่ค่อนข้างส่วนที่เคียวเป็นสวนฮ้อย ชาวบ้านก็ยังคงใช้ในการปลูกฮ้อยเช่นเดิม พบว่าในช่วงเวลานี้ หน่วยงานรัฐที่สำคัญหน่วยงานหนึ่งคือ หน่วยงานของกรมป่าไม้ ได้เข้ามายังพื้นที่ดังกล่าว และได้ห้ามชาวบ้านไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อแผ้วถางเป็นพื้นที่ทำไร่ข้าว โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นต้นน้ำ หรือพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ถึงแม้จะมีการห้ามปราม คนในชุมชนเองก็ยังลักลอบทำไร่ข้าวโดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีนา หรือมีนาที่มีขนาดเล็กและไร่ข้าวยังมีความสำคัญต่อการผลิตในวิถีชีวิตของคน ถึงแม้ว่าจะมีการดำเนินการจับกุมชาวบ้านที่ดำเนินการแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตรกรรมก็ตาม โดยเฉพาะพื้นที่ดังกล่าวนั้นล้วนแต่เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านเคยใช้ทำการเกษตรมาก่อนแล้วมีการพักพื้นที่ตามวิธีการเกษตรในระบบไร่หมุนเวียน ปัญหาการดำเนินการจับกุมผู้ที่แผ้วถางพื้นที่ไร่เดิมของคนของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่คนในชุมชนมีความหวาดกลัวมากพอสมควร กล่าวคือ ถึงแม้ว่าชาวบ้านบางคนที่มีที่นามากแต่ก็ดำเนินการทำไร่ข้าวเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่น ๆ เนื่องจากระบบไร่ข้าวของชาวกะเหรี่ยงไม่ใช่การปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวหรือการปลูกพืชเดียวเพียงอย่างเดียวเช่นการทำนา แต่เป็นระบบการทำการเกษตรผสมผสานที่มีพืชหลายตระกูลปลูกรวมอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน แต่คนกลุ่มนี้ก็ประสบกับความลำบากอันสืบเนื่องจากนโยบายดังกล่าวน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากยังมีพื้นที่นาเป็นพื้นที่รองรับการปลูกข้าวของคน แต่สำหรับกลุ่มคนที่มีนาแต่ไม่มีขนาดกว้างมากหรือการทำนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอตลอดปีการผลิตจะเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ประสบความลำบากเช่นเดียวกับกลุ่มที่ไม่มีที่นาเลย แต่ความหนักเบาที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก หากไม่มีการทำไร่ข้าว คือ คนที่ไม่มีพื้นที่นาหรือกลุ่มคนที่มีฐานะยากจน การดำเนินการจับกุมกลุ่มคนที่มีการแผ้วถางพื้นที่ในบริเวณนี้เนื่องจากรัฐได้อ้างว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติแม่ขามฝั่งขวา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ห้ามไม่ให้มีการบุกเบิกบุกรุกเพื่อทำการเกษตร การจับกุมและการปรับค่อนข้างแพง

สำหรับชาวบ้านในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ ค่าปรับต่อครั้งประมาณ 3,000 – 4,000 บาท พร้อมยึดอุปกรณ์การเกษตรทุกชิ้น (เมื่อมีการประกันตัวและจ่ายค่าปรับต่าง ๆ แล้ว ชาวบ้านก็กลับไปดำเนินการปลูกพืชผักหรือดำเนินการทำการเกษตรเช่นเดิม)

ในช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2511 – 2515 เป็นช่วงเวลาที่รัฐ โดยกรมป่าไม้ได้ดำเนินการจัดทำโครงการให้สิทธิทำกิน (สทก) ในพื้นที่ทำกินให้กับชาวบ้านในพื้นที่บริเวณดังกล่าวรวมทั้งในพื้นที่บ้านแพะด้วย โดยรัฐได้ประกาศให้ชุมชนที่อยู่ในบริเวณดังกล่าวจัดการแผ้วถางและให้จับจองพื้นที่ที่ตนเคยทำการเกษตรมาก่อนเพื่อให้หน่วยงานของทางราชการมาจัดทำการรังวัดพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่ทำกินด้วยสมบูรณ์และถูกต้องตามกฎหมาย อีกทั้งเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการที่คนในชุมชนต่าง ๆ ดำเนินการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การออกสิทธิดังกล่าวอาจจะเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับหน่วยงานของรัฐและตัวของคนในชุมชนเองด้วยเช่นเดียวกัน ในช่วงเวลานี้ทางป่าไม้อำเภอได้ดำเนินการเรียกประชุมผู้ใหญ่ในพื้นที่ที่จะมีการแจกเอกสารสิทธิพื้นที่ทำกินดังกล่าว สำหรับชุมชนบ้านแพะผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำทางการคือ นายบุญส่ง วุฒิจริณ (เป็นเขยของตระกูล “ฟือโร” เป็นชาวกะเหรี่ยงจากชุมชนบ้านแม่ต๋อบเหนือ)

จากการดำเนินการที่หน่วยงานของกรมป่าไม้โดยป่าไม้อำเภอได้จัดทำโครงการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกในชุมชนค่อนข้างมากระหว่างกลุ่มผู้นำทางการและเครือญาติตลอดจนกลุ่มพันธมิตรของผู้นำทางการกับชาวบ้านโดยส่วนใหญ่ในหมู่บ้านและโดยเฉพาะกับกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านกล่าวคือ จากการที่กลุ่มผู้นำทางการเป็นกลุ่มที่ถือว่ากุมทรัพยากรของหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะในแง่ของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ได้เปรียบกว่าชาวบ้านค่อนข้างมากในแง่ดังกล่าว และสามารถครอบงำผลประโยชน์เข้ากลุ่มของตนเองและกลุ่มของตัวเองได้มากที่สุด โดยมีการดำเนินการบุกเบิกพื้นที่จับจองพื้นที่ก่อนคนกลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากคนกลุ่มนี้นอกจากจะกุมทรัพยากรข้อมูลต่าง ๆ ของส่วนราชการแล้ว กลุ่มคนดังกล่าวก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในหมู่บ้านโดยเฉพาะในช่วงของการที่ผู้นำทางการเริ่มมีอำนาจเพิ่มมากขึ้นจากการที่ตนเป็นตัวแทนของชุมชนในการสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ ถือว่าในช่วงเวลาดังกล่าวการทำทนายอำนาจระหว่างกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้นำทางการเริ่มมีมากขึ้น ในขณะที่ฝ่ายหนึ่งพยายามรักษาอำนาจของตน และอีกฝ่ายหนึ่งได้เรียกร้องอำนาจของตนในฐานะที่ตนเป็นตัวแทนของชุมชนในการสัมพันธ์กับรัฐ และการได้รับแต่งตั้งจากหน่วยงานของรัฐซึ่งมีสิทธิตามกฎหมายในการควบคุม ดูแล และทำการปกครองชุมชนของคนจากกรณีการแจกเอกสารสิทธิพื้นที่ทำกินดังกล่าวนี้ กลุ่มผู้นำทางการได้ทำการร่วมจับจองแผ้วถางพื้นที่ป่าซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่ป่าที่ไม่มีการทำการเกษตรและเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน นอกจากนั้นมีการจับจองพื้นที่เลี้ยงสัตว์ของชุมชน ในการกระทำการดังกล่าวจะร่วมรับรู้ภายในกลุ่มประมาณ 5 – 6 ครอบครัวของกลุ่มผู้นำทางการ

สำหรับครัวเรือนใดที่ได้รับรู้หรือทราบเรื่องดังกล่าวก็ถูกระงับไม่ให้ทำการแผ้วถาง หรือไม่ดำเนินการให้รัฐทำการรังวัดให้ แต่สิ่งที่สร้างความไม่พอใจให้ชาวบ้านในชุมชนอย่างมากคือ การจับจองแผ้วถางพื้นที่ต่าง ๆ นั้น กลุ่มคนดังกล่าวจะดำเนินการจับจองแผ้วถางพื้นที่ที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ ใกล้เคียงน้ำ เป็นที่ราบ ใกล้ถนนโดยจะไม่สนใจว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ไร่เก่าของใคร ซึ่งทำให้เจ้าของที่ดินที่เป็นชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะยากจนและมีฐานะปานกลางไม่สามารถจะเรียกร้องอะไรได้ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนได้ให้ข้อมูลดังกล่าวนี้ การกระทำของกลุ่มผู้นำดังกล่าว มีการปกปิดชาวบ้านปิดข่าวจะรู้กันเฉพาะในกลุ่มของตน แต่เมื่อกลุ่มคนดังกล่าวจะดำเนินการการแผ้วถางพื้นที่บริเวณห้วยกุด ซึ่งผู้นำตามประเพณี และกลุ่มผู้อาวุโสตลอดจนชาวบ้านได้รับรู้ว่าพื้นที่ดังกล่าวถูกห้ามไม่ให้ทำไร่ หรือทำการเกษตรใด ๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญในแง่ของการเป็นแหล่งต้นน้ำที่คนในชุมชนใช้อุปโภคบริโภค ตลอดจนการใช้ดินบอนเป็นสัญลักษณ์ในการอนุรักษ์ลำน้ำสาขานี้ อีกทั้งชาวบ้านถือว่าลำน้ำดังกล่าวเป็นลำน้ำที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน เป็นลำน้ำที่ช่วยให้ชุมชนชุ่มเย็น คลายความร้อนจากผิวดินทำให้ชุมชนสามารถตั้งบ้านเรือนและอยู่ได้อย่างสงบสุข การที่กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าไปจับจองพื้นที่และให้หน่วยงานของรัฐออกเอกสารสิทธิ ซึ่งเดิมชาวบ้านเองก็ไม่พอใจที่กลุ่มคนดังกล่าวจับจองพื้นที่บริเวณอื่นก่อนหน้านั้นแล้ว การที่จะดำเนินการจับจองพื้นที่บริเวณน้ำห้วยกุดเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนและกลุ่มผู้นำตามประเพณีไม่ยอมรับอีกต่อไป

นอกจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างอ่อนไหวในความรู้สึกของชาวบ้านแล้ว ยังมีพื้นที่อีกแห่งหนึ่งที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่ชาวบ้านยอมรับไม่ได้คือ พื้นที่ที่ชาวบ้านหรือชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “โล ปู” พื้นที่ดังกล่าวนี้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า มนุษย์แต่ละคนบนโลกนี้มีสิ่งที่เราเรียกว่า ขวัญ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “กะ ลา” การใช้คำว่าขวัญอาจจะไม่ตรงกับความหมายในภาษาไทยเท่าใดนัก โดยคำว่า “กะ ลา” ตามความหมายของชาวกะเหรี่ยงมีลักษณะคล้ายกับวิญญาณหรือเจ้าของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ในร่างกายของมนุษย์ โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า อวัยวะสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ในร่างกายของคนเรานั้นล้วนมีเจ้าของแทบทั้งสิ้น โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่า คนเรามี “กะ ลา” 37 อย่าง “กะ ลา” แต่ละอย่างของชาวกะเหรี่ยงจะมีสัตว์ชนิดต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์ เช่น นก หนู เขียด เสือ หมี ฯลฯ ทั้งนี้ ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าในบรรดา “กะ ลา” 37 อย่างนั้น 30 “กะ ลา” เป็น “กะ ลา” ร้ายมักจะนำความเดือดร้อนมาให้ตัวของบุคคลดังกล่าว เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เสมอ ส่วนอีก 7 “กะ ลา” นั้นถือว่าเป็น “กะ ลา” ที่ดี และในบรรดา “กะ ลา” ทั้งหมดนั้น “กะ ลา ใจ่ ทิ” เป็น “กะ ลา” ที่สำคัญต่อมนุษย์โดย “กะ ลา ใจ่ ทิ” จะทำหน้าที่ควบคุม “กะ ลา” อื่นทั้งหมดและเป็นใหญ่ที่สุดในบรรดา “กะ ลา” ทั้งหมด จะอยู่บริเวณหน้าผากของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เสียชีวิต สถานที่ที่ “กะ ลา ใจ่ ทิ” และ “กะ ลา” อื่น ๆ ที่เป็น “กะ ลา” ก็จะไปอยู่ยังสถานที่ที่

มีความร่มเย็นและสงบสุข ญาติของผู้ตายจะจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนอาหารการกิน ทุกอย่างด้วยเช่นกัน สถานที่แห่งนี้ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ห้ามไปรบกวนสถานที่ดังกล่าวไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง เช่น การประกอบอาชีพ ดำเนินการทำการเกษตร หรือหาเห็ดหาของป่า ต่าง ๆ ตลอดจนจะต้องดูแลรักษาพื้นที่ดินดังกล่าวไม่ให้มีการบุกรุกแล้วถางหรือถูกไฟไหม้เนื่องจากไฟป่าหรือการหาของป่าแล้วจำเป็นที่จะต้องเผาป่า โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านกะเหรี่ยงจะไม่เข้าไปหรือทำกิจกรรมในพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นการรบกวนวิญญาณของผู้ตาย และ “กะลา” ต่างๆ (นายพะกอ ฤดีไพรวัลย์ อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 45 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 10 กรกฎาคม 2541)

ชาวกะเหรี่ยงได้แบ่งพื้นที่สำหรับการตายเอาไว้ด้วยกันสองแห่งคือ “โล ปู” เป็นสถานที่ที่ผู้ตาย และ “กะ ลา” ที่ดีไปอยู่ และสถานที่อีกแห่งหนึ่งคือ “คำ ชั่ว โข” เป็นสถานที่ที่ที่น่ารังของผู้ตายไปเผาหรือฝัง รวมทั้งเป็นที่อยู่ของ “กะ ลา” ที่ไม่คิจำนวน 30 อย่าง สถานที่ทั้งสองแห่งนี้จะเป็นคนละพื้นที่ มีระยะห่างจากกันพอสมควร หรืออยู่คนละทิศ โดยสุสานหรือที่เผา ฝังศพจะอยู่ใกล้ชุมชน ส่วน “โล ปู” มักจะอยู่ไกลและเป็นพื้นที่ป่าที่ยังมีความสมบูรณ์

การออกมาปฏิบัติภารกิจกระทำของผู้นำทางการและพรรคพวก โดยชาวบ้านทั้งชุมชน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวเข้าไปจับจองพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ตามความเชื่อของคนในชุมชน ไม่ว่าพื้นที่ดินน้ำลำน้ำห้วยกูด พื้นที่ “โล ปู” และ “คำ ชั่ว โข” อีกทั้งเข้าไปจับจองพื้นที่สำหรับการทำสวน โดยพื้นที่ดังกล่าวมีต้นไม้ที่ชาวกะเหรี่ยงนำรกของเด็กไปผูกติดไว้ ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เต้ เด ปอ” และชาวบ้านมีทัศนคติต่อกลุ่มคนดังกล่าวอีกประการหนึ่งคือ การกระทำของกลุ่มคนดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์จับจองเพื่อขายที่ดินให้กับคนในตัวอำเภอ

พบว่า พื้นที่ที่ชุมชนได้รับการจัดสรรโดยการจับฉลาก ชาวบ้านที่ได้รับสิทธิในพื้นที่ต้องห้ามตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงไม่ยอมทำการเพาะปลูกในพื้นที่ดังกล่าว ได้มีการขายพื้นที่ให้กับคนพื้นราบ เนื่องจากมีความกลัวว่า หากการทำใด ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อชีวิตและสมาชิกภายในครอบครัวของตน พื้นที่รอบ ๆ หมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ดินของชาวพื้นราบทั้งจากตัวอำเภอ และชาวพื้นราบในหมู่บ้านใกล้เคียง

การได้รับพื้นที่ทำการเพาะปลูกโดยรัฐเป็นเงื่อนไขผูกมัดที่คนในชุมชนจะต้องหยุดทำไร่บนพื้นที่สูง ทางออกที่สำคัญสำหรับคนในชุมชนเมื่อไม่ได้รับอนุญาตให้ทำไร่ข้าวคือ การถดถอยทำให้พื้นที่ห่างไกลจากตัวชุมชน การหาซื้อพื้นที่นา การบุกเบิกเพิ่มพื้นที่หว่านาให้มีพื้นที่นาเพิ่มขึ้น หากสามารถกระทำได้ การทำสวนปลูกพืชพาณิชย์ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง งาม ในพื้นที่ดอน การเข้ามาของหน่วยงานดังกล่าวค่อนข้างมีผลกระทบต่อวิถีการผลิตของคนในชุมชนทั้งในส่วนของ

ปลูกข้าว และการปลูกอ้อย พบว่า ประมาณปี พ.ศ 2515 ชาวบ้านได้เริ่มทยอยเลิกทำสวนอ้อย เนื่องจากปัญหาหลายประการด้วยกันคือ

ประการแรก ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ จากเดิมที่ชุมชนมีพื้นที่ป่ารอบหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ป่าใช้สำหรับการเลี้ยงสัตว์ หางของป่า และพื้นที่ เมื่อมีการจับจองแล้ววางให้เป็นพื้นที่โล่งเตียนทำให้ไม่มีต้นไม้สำหรับใช้ทำฟืนในระยะยาว ในช่วงแรกที่ต้นไม้ถูกโค่นสามารถนำมาใช้ทำฟืนแต่เมื่อใช้หมดการหาฟืนเป็นสิ่งที่ยากลำบาก และต้องหาในพื้นที่ที่ห่างไกลมากขึ้นโดยเฉพาะการใช้ฟืนจำนวนมากสำหรับการเคี้ยวบ่น้ำอ้อย

ประการที่สอง ปัญหาการขโมยตัดอ้อย เนื่องจากพื้นที่สวนโดยส่วนใหญ่อยู่ติดกับถนนทำให้การขโมยตัดอ้อยเป็นไปได้ง่าย สิ่งที่ชาวบ้านมีความกลัวมากคือ การขโมยตัดอ้อย และทำการปล้นชิงทรัพย์ ทำร้ายและฆ่าเจ้าของสวนที่นอนค้างเพื่อเฝ้าสวนอ้อย

ประการที่สาม การเข้ามาของพืชพาณิชย์ใหม่ ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง กระเทียม ซึ่งเป็นพืชที่ขายได้ราคาดี ขั้นตอนในการเพาะปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวง่าย ตลอดจนสามารถขายเป็นวัตถุดิบไม่ต้องนำมาแปรรูปเช่นในกรณีของการทำบ่น้ำอ้อย และการเข้ามาของพืชพาณิชย์ : ข้าวหอมมะลิ ถั่วเหลือง กระเทียม ทำให้ต้องสัมพันธ์กับตลาด “ไทย” ต่างกับบ่น้ำอ้อยที่ขายให้ขายให้กับชาวเขาและชาวพื้นราบในพื้นที่ละแวกใกล้เคียง

ประการสุดท้าย การเข้ามาของน้ำตาลทรายมีผลต่อปริมาณความต้องการของบ่น้ำอ้อยลดจำนวนลง

นอกจากอาชีพในภาคเกษตรกรรมที่เป็นทางออกให้กับคนในชุมชนในขณะที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ในการทำเกษตรปลูก การทำไม้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของคนในชุมชน ทั้งในกลุ่มครัวเรือนที่มีช้าง โดยการรับจ้างลากซุงให้พ่อค้าไม้ในป่า และกลุ่มที่ไม่มีช้างก็รับจ้างเป็นควาญช้าง เป็นต้น เนื่องจากในช่วงกลางยุคนี้ รัฐบาลได้เปิดสัมปทานป่าไม้ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน การทำไม้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะแรงงานเพศชาย

การทำไม้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของกลุ่มคนที่มีฐานะคืออยู่แล้วในชุมชน และก่อให้เกิดการสะสมเงินทุน การทำไม้และการมีโอกาสดำรงชีพกับสังคมภายนอกชุมชนมีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ เช่น ทักษะเกี่ยวกับการสร้างบ้าน และการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม การนิยมสร้างบ้านด้วยไม้สักหรือแผ่นไม้กระดานแทนการสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่เป็นการลอกเลียนแบบวัฒนธรรม ค่านิยมในการสร้างบ้านจากสังคมภายนอกหมู่บ้าน ตลอดจนการซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกเพื่อแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เช่น รถจักรยานยนต์ การทำกิจการโรงสีข้าวขนาดเล็ก

ในช่วงปลายยุค การปรับตัวของคนในชุมชนในด้านการทำการเพาะปลูกโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี และกลุ่มที่มีฐานะปานกลางคือ การสร้างโรงสีเพื่อรับสีข้าวให้กับคนในชุมชน และชุมชนอื่น ๆ ตลอดจนการจำหน่ายข้าวสาร รำข้าว การบุกเบิกพื้นที่นาเพิ่ม ชาวบ้านในชุมชนบ้านแพะได้เลือกที่จะปลูกข้าวหอมมะลิมากกว่าพันธุ์ข้าวอื่น ๆ เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในรูปของข้าวเปลือก และข้าวสาร ทั้งการจำหน่ายให้กับโรงสีภายในชุมชน กลุ่มพ่อค้าคนกลาง และผู้บริโภคคนสุดท้าย สำหรับพันธุ์ข้าวดั้งเดิมในชุมชนนั้นมีการปลูกในพื้นที่ไร่ที่ห่างไกล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน

การปรับตัวทางเศรษฐกิจโดยการทำการกิจการ โรงสีขนาดเล็กของคนในชุมชนบ้านแพะมีจำนวนทั้งหมด เจ็ด โรง การปรับตัวของกลุ่มคนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีของคนในชุมชน เป็นการปรับตัวเองจากการทำไม้ แต่เมื่อหมดสัมประทานป่า เงินที่เคยสะสมได้นำมาลงทุนกับการทำกิจกรรมโรงสีข้าว พบว่า ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเพิ่มมากขึ้น การเช่านา และการรับจ้างของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากปัญหาหลายประการด้วยกันคือ การขาดแคลนพื้นที่ในการเกษตร ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาน้ำท่วมและฝนแล้ง ปัญหาผลผลิตข้าวไม่ดีเนื่องจากศัตรูพืชและโรคพืชชนิดต่างๆ การรับจ้างของคนในชุมชนจะมีทั้งในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการซึ่งอยู่นอกชุมชน

การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของคนในชุมชนมีส่วนสัมพันธ์กับคนในชุมชนที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพและวิธีการดำเนินการผลิตย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบคิดและวิธีการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน อันก่อให้เกิดสิทธิในพื้นที่ด้านหนึ่งและรื้อถอนสิทธิการใช้พื้นที่ดินอีกแห่งหนึ่ง อันมีผลต่อการปรับตัวของคนในชุมชน การที่ชุมชนถูกห้ามไม่ให้ดำเนินการผลิตข้าวในระบบไร่หมุนเวียนเป็นด้วยการในการผลักดันชุมชนเข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าการผลิตข้าวในที่นาเพื่อการจำหน่าย การปลูกพืชพาณิชย์ชนิดอื่น ๆ

ชุมชนจะต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกชุมชนมากกว่าการพึ่งตนเองและผูกพันกับตนเองกับปัจจัยภายนอก เช่น กลไกตลาด การเลือกที่จะผลิตอะไร ระบบข้อมูลต่าง ๆ องค์ความรู้ในการผลิตก็เป็นองค์ประกอบภายนอกชุมชน(พืชพาณิชย์) แสดงให้เห็นว่า ชุมชนจะต้องสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกอยู่ตลอดเวลา มากกว่าการพึ่งพิงองค์ความรู้ซึ่งเป็นทุนทางสังคมของกลุ่มคนดังกล่าว ความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนและตลาด ชาวบ้านขาดอำนาจในการต่อรองกล่าวคือ ชาวบ้านผู้ปลูกไม่สามารถกำหนดราคาหรือปริมาณผลผลิตได้ ทั้งหมดต้องพึ่งพิงกลไกตลาดภายนอก เมื่อมีลักษณะเช่นนี้การต่อรองราคาอยู่เหนือการกำหนดของชุมชน หากพืชผลราคาดีชาวบ้านก็จะมีรายได้มากแต่หากพืชผลราคาตกต่ำชาวบ้านอาจจะได้ทุนคืน หรือขาดทุน

การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของคนในชุมชน ชุมชนจำเป็นจะต้องพึ่งพาผูกพันตัวเองกับระบบตลาด กลไกทางการค้า และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าในด้านต่าง ๆ ต้องปลูกพืชชนิดเดียว และเป็นการปลูกตามความต้องการของตลาด นำรายได้จากการขายผลผลิตมาซื้อข้าว แต่เดิมชุมชนมีการพึ่งตนเองในระดับสูง การพึ่งพาตลาดหรือชุมชนข้างนอกค่อนข้างน้อย นอกจากสินค้าที่ชุมชนไม่สามารถผลิตได้เอง เช่น เกลือ น้ำมันก๊าด ไม้ขีดไฟ เป็นต้น เมื่อมีการเปลี่ยนวิธีการผลิตชุมชนจะต้องพึ่งปัจจัยภายนอกค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงมาปลูกพืชพาณิชย์มีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้น้อยลง เช่น ชุมชนจะต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารเคมีต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องจักรกลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเพาะปลูก เช่น ควายเหล็ก เครื่องสูบน้ำ เครื่องไม่ถั่ว เครื่องไม่ข้าว เป็นต้น พืชต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดต้นทุนในการผลิตสูง การกู้หนี้ยืมสิน

การปลูกพืชพาณิชย์ได้ส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ในด้านการกระจายแรงงานในขั้นตอนของการผลิต ระบบการผลิตข้าวไร่หรือการทำนาที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนจะมีการแลกเปลี่ยนแรงงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิต แต่การปลูกพืชพาณิชย์นั้นการใช้แรงงานในระบบเดิมไม่ได้ผล เนื่องจากระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบเดิมเป็นระบบการเอามือเอารัน ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คำ มา เคาะ มา กะ” การแลกเปลี่ยนแรงงานมีอยู่ในทุกขั้นตอนของการผลิตเป็นการช่วยเหลือกันกันในด้านแรงงานภายในชุมชน ซึ่งเป็นงานที่ไม่เร่งรีบ การทำงานไม่พร้อมกันรอได้ ยกตัวอย่างเช่น การปลูกข้าวไร่ แต่ละครัวเรือนจะมีการปลูกพืชต่างสายพันธุ์ ซึ่งทำให้ช่วงเวลาในการเก็บเกี่ยวไม่พร้อมกัน การแลกเปลี่ยนแรงงานสามารถช่วยเหลือกันได้ แต่ในกรณีการปลูกข้าวเพื่อการจำหน่าย ทุกครัวเรือนจะปลูกข้าวตามความต้องการของตลาดเริ่มจากการเตรียมพื้นที่จนถึงการเก็บเกี่ยวเป็นช่วงเวลาเดียวกัน การช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานมีน้อยลง มีระบบการจ้างในกรณีรายวัน และเหมาจ่าย

การปรับตัวของคนแต่ละกลุ่มกับการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตของคนในชุมชน กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและกลุ่มผู้นำทางการจะเป็นกลุ่มคนที่มีการปรับตัวได้ค่อนข้างดีกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และใช้โอกาสของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสวงหาผลประโยชน์กับตนเอง กลุ่มคนดังกล่าวจะมีฐานในส่วนกองทุน แรงงาน ที่ดิน ทรัพยากรที่สำคัญของกลุ่มนี้ก็คือ เงิน และที่นา ตลอดจนการทำกิจกรรมโรงสีขนาดเล็ก โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต(ทำนาเอง) พ่อค้าคนกลาง(ซื้อข้าวเปลือกขาย และซื้อมาแปรรูปในโรงสีของตนเองเพื่อจำหน่าย) และผู้ขายให้กับผู้บริโภคคนสุดท้าย

สำหรับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในการผลิต เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ค่อนข้างได้รับผลกระทบ กลุ่มคนดังกล่าวมีฐานการผลิตอยู่ที่การทำ

นาในเนื้อที่ขนาดเล็ก และทำสวนปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการรับจ้างทั่วไปทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม

ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนเป็นกลุ่มที่ได้รับความลำบากในกรณีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คนกลุ่มนี้มีฐานการผลิตอยู่ที่การทำไร่ข้าว และการรับจ้าง แต่เมื่อการจัดสรรที่ดินก็ไม่ได้ทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น กลุ่มคนดังกล่าวมีการปรับตัวสองลักษณะด้วยกันคือ การปรับตัวบนฐานของการเกษตร คือ การถดถอยทำไร่ข้าวในพื้นที่ห่างไกล การทำสวนในพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรร การเช่าที่นาจากคนในชุมชนและภายนอกชุมชน และการปรับตัวที่ไม่อยู่ในฐานของการเกษตรแบบเดิมของชุมชนคือ การรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรมและนอกชุมชน สำหรับกลุ่มคนที่ยังยึดฐานการทำการเกษตรกรรม หรือการรับจ้างในภาคเกษตรมักจะเป็นกลุ่มคนที่มีครอบครัว ไม่มีความสามารถในการประกอบอาชีพในด้านอื่น ๆ ไม่มีการศึกษา การรับจ้างในภาคการผลิตเป็นไปได้ยาก สำหรับกลุ่มคนที่ไม่ใช้ฐานทางด้านการเกษตร มักจะเป็นกลุ่มหนุ่มสาว มีการศึกษาในระดับพื้นฐาน มีความชำนาญในบางด้าน เช่น การรับจ้างในงานก่อสร้าง การทำงานตามโรงงาน ร้านอาหาร ร้านน้ำดื่ม ปั่นน้ำมัน เป็นต้น

การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากกระบวนการดังกล่าวเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ช่วยในการปรับตัวของคนในชุมชนที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิตกล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมกำลังเผชิญหน้ากับการเข้ามาของรัฐ เศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ เช่น การปรับเปลี่ยนอาชีพที่ไม่ได้อยู่บนฐานของการเกษตร การได้รับความช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการพัฒนา

สังคมและวัฒนธรรมยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2500 – 2530

สังคมวัฒนธรรมในช่วงการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2500 – 2530 เป็นช่วงระยะเวลา 30 ปีที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการ และประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของสังคมหมู่บ้าน การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมอื่นที่มีอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทยที่อาศัยช่องทางมากมาย เช่น ผ่านระบบการศึกษาของรัฐ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ไม่ว่า โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ข้อมูลข่าวสารจากรัฐผ่านผู้นำทางการ ตลอดจนหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน การเข้ามาหรือการมีอยู่ของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้เรียนรู้ อันนำไปสู่การเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่าง การเปลี่ยนแปลงวิถีคิด โลกทัศน์ และการรับมาปฏิบัติในท้ายที่สุด การเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมวัฒนธรรมเป็นกระบวนการหนึ่งของการกลายเป็นไทยอย่างอื่นที่ไม่ใช่ความเป็นกะเทยแบบที่เคยดำรงอยู่

พิธีกรรมในช่วงเปลี่ยนผ่าน

พิธีกรรมที่สำคัญในวงจรชีวิตไม่ว่าการเกิด การแต่งงาน และการเสียชีวิต ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับการเมืองการปกครอง วิธีการผลิต อันสืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงในที่นี้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และการสร้างคำอธิบายใหม่กำกับเพื่อให้เหมาะสมกับเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเกิดมีการให้ความสำคัญกับต้นไม้ที่นำสายสะดือของเด็กไปผูก แต่เมื่อต้นไม้ดังกล่าวถูกทำลายเนื่องจากเจ้าของพื้นที่ได้ตัดต้นไม้เพื่อทำสวน ความเชื่อดังกล่าวยังคงมีอยู่ แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบให้เกิดความเหมาะสม โดยการนำสายสะดือของเด็กไปฝังบริเวณใต้บันไดบ้าน ซึ่งชุมชนได้ให้ความเห็นไว้ว่า วิธีการดังกล่าวมีการใช้มาโดยตลอดแต่ไม่นิยมเท่ากับนำสายรอกมาผูกติดที่ต้นไม้ใหญ่ แต่ในสภาพปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลง การนำรอกฝังไว้ใต้บันไดบ้านจะมีความปลอดภัยมากกว่าการผูกติดกับต้นไม้ซึ่งเสี่ยงต่อการที่ต้นไม้ต้นดังกล่าวจะถูกตัด เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวของคนในชุมชนในแง่ของการให้ความสำคัญได้เปลี่ยนแปลง

ในช่วงเวลา 30 ปี ค่านิยมในการแต่งงานมีความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการเลือกคู่ครองของหญิงสาวจะกระหึ่มมีมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมาและกับเพศชาย หญิงสาวที่ได้รับโอกาสศึกษาในระดับพื้นฐานมีโอกาสไปทำงานภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น และมักนิยมสมรสกับชายต่างชาติพันธุ์ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ พบว่า การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์มีมานานแล้วในประวัติการตั้งหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นชาวลัวะที่เดินทางมาค้าขาย ชาวพื้นราบในพื้นที่ใกล้เคียง ชาวมอญ และไทยใหญ่

การแต่งงานของหญิงสาวจะกระหึ่มในยุคการตั้งถิ่นฐานจนถึงช่วงกลางยุคดังกล่าวนี้ดูเหมือนว่าหญิงกลุ่มดังกล่าวจะมีหลักประกันในชีวิตครอบครัวมากกว่าหญิงที่แต่งงานในช่วงเวลาถัดมา เนื่องจากการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ในช่วงแรก ถึงแม้ชุมชน สายตระกูล ครัวเรือนจะพยายามกีดกันไม่ให้หญิงสาวในหมู่บ้านแต่งงานกับชายต่างชาติพันธุ์ แต่ชายกลุ่มดังกล่าวมักจะได้รับควาไว้วางใจจากคนในชุมชน สายตระกูล และครอบครัวของฝ่ายหญิงมักจะเป็นชายที่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นเวลานาน เช่น กรณีของผู้นำกึ่งทางการคนที่สองของชุมชน นายหาสุปา เป็นชาวพื้นราบจากจังหวัดลำพูนได้เข้ามารับจ้างในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาานาน ช่วงเวลาที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้สังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวลัวะจนเป็นที่ยอมรับจากคนในชุมชนรับเป็น

สมาชิกคนหนึ่งของชุมชน ชายต่างชาติพันธุ์ที่สมรสกับหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงจะล้มชีวิต และเรียนรู้ภาษา ทำให้ไม่มีอุปสรรคในการมีครอบครัว เนื่องจากหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาพื้นเมือง หรือภาษาของกลุ่มแต่งงานได้ และกลุ่มคนดังกล่าวจะปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมกะเหรี่ยงมากกว่าที่จะให้ฝ่ายหญิงปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของตน เนื่องจากคู่สมรสโดยส่วนใหญ่คู่สมรสฝ่ายชายมักจะเข้ามาอยู่ในครัวเรือนของฝ่ายหญิง บุตรจะเรียนรู้และใช้ชีวิตในชุมชนของฝ่ายมารดา บุตรจะมีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของบิดาน้อยมาก โดยส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาของบิดาได้

จากการที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้น สตรีที่แต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ก่อนปลายยุคนี้ มีความมั่นคงในชีวิตครอบครัวมากกว่า เนื่องจากสตรีดังกล่าวยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนและครอบครัวเดิมของตน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สำคัญไม่ให้อายุหญิงประสบปัญหาโดยลำพัง โดยที่ทางครอบครัวไม่รับรู้ปัญหาที่กลุ่มคนดังกล่าวประสบอยู่ ปัญหาในที่นี้หมายถึง ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ปัญหาความแตกแยกภายในครอบครัว และปัญหาการหย่าร้างต่าง ๆ

คุณสมบัติของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงกับการเลือกคู่ครองก่อนปลายยุคการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทยและหลังจากนั้นคือ กลุ่มผู้หญิงปลายยุคการเผชิญหน้ากับการพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทยจะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาพื้นเมือง ภาษาถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึงความรู้ ความเข้าใจ และการปรับตัวของบุคคลทั้งสองเพื่อสามารถครองชีวิตคู่ด้วยกันได้ ตรงกันข้ามเพศชายที่ตัดสินใจแต่งงานกับหญิงสาวกะเหรี่ยงไม่จำเป็นต้องเรียนรู้สังคม ประเพณีวัฒนธรรมภาษาของกลุ่มสมรสก่อนที่จะมีการแต่งงาน ในบางกรณีฝ่ายชายเป็นกลุ่มคนที่มาจากภาคอื่นของประเทศ เช่น ภาคกลาง ภาคอีสาน จะไม่รู้จักสังคมกะเหรี่ยงแต่มาทราบเมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนของภรรยาแล้ว

อัตราการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างสองช่วงเวลา ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ช่วงเวลา ก่อนปลายยุคมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 10 ราย แต่ในปลายยุคดังกล่าวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึง 25 ราย ซึ่งใช้ระยะเวลาเพียง 10 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปในกลุ่มหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงเกี่ยวกับการเลือกคู่ครอง

ทัศนคติและค่านิยมบางประการของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงกับการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์คือ ความคาดหวังว่าการแต่งงานดังกล่าวจะเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับชีวิตของตนและคนในครอบครัว โดยการแต่งงานกับชายชาติพันธุ์เดียวกันไม่ทำให้ชีวิตของตนดีขึ้น ยังจะต้องทำงานหนักในภาคเกษตรกรรม และถูกคาดหวังในแง่ของการเป็นสะใภ้ตามทัศนคติของชาวกะเหรี่ยง เช่น

ความขยัน การวางตัวกับญาติของฝ่ายชาย เป็นต้น การทำงานนอกชุมชนมีส่วนอย่างมากในการเลือกคู่ครอง เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมักจะอพยพแรงงานนอกหมู่บ้าน โอกาสในการพบกับกลุ่มคนต่าง ๆ มีค่อนข้างหลากหลาย การตัดสินใจเลือกคู่ครองเป็นการตัดสินใจโดยส่วนตัว และให้ทางครอบครัวรับทราบ(นางอนงค์ ขาวผ่อง อายุ 29 ปี บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2542)

พิธีกรรมสำคัญในรอบปี

พิธีกรรมปีใหม่กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมหมู่บ้าน การออกนอกชุมชนเป็นระยะเวลานาน เช่น การรับจ้างในพื้นที่ต่างจังหวัด การทำไม้ การศึกษา มีส่วนสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีการอพยพแรงงาน ปัญหาในการกำหนดวันและความพร้อมเพรียงของสมาชิกภายในชุมชนเริ่มมีมากขึ้น เทศกาลปีใหม่ไม่ตรงกับวันหยุดสากล การกลับมาร่วมเฉลิมฉลองมักมีส่วนกระทบต่อการทำงาน การเรียน การให้ความสำคัญกับเทศกาลปีใหม่น้อยลง การปรับตัวของคนในชุมชนเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดังกล่าว การปรับเปลี่ยนเพื่อให้พิธีกรรมดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ โดยการให้ครัวเรือนของผู้นำตามประเพณีทำพิธีผูกข้อมือล่วงหน้าไปก่อนเมื่อถึงช่วงเวลาของเทศกาลปีใหม่ ครัวเรือนของสมาชิกภายในชุมชนครัวเรือนใดพร้อมก็สามารถประกอบพิธีกรรมพร้อมกับครัวเรือนของผู้นำตามประเพณี หากครัวเรือนใดที่ยังไม่มีความพร้อมก็ผูกข้อมือเมื่อพร้อม แต่ต้องไม่เกินกำหนดการเฉลิมฉลองปีใหม่อีกครั้งหนึ่งในรอบปี

สำหรับพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านยังคงเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญตามความเชื่อของคนในชุมชน การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวก็เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความร่วมมือของคนในชุมชนจะมีส่วนสำคัญในการอยู่รอดของชุมชนเห็นได้จากความพร้อมเพรียงในการประกอบพิธีกรรม และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเฉพาะปัญหาที่ชุมชนมีความเห็นว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ

พิธีกรรมตามโอกาส

พิธีกรรมตามโอกาส ในกรณีของพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน พบว่า ความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมีส่วนกระทบต่อความเชื่อ วิถีคิด โลกทัศน์ของคนในชุมชนเช่นเดียว พิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนก็ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การตัดผีเรือน โดยการไม่สืบทอดการเลี้ยงผีเรือนของแต่ละครัวเรือน แต่ความเชื่อและพิธีกรรมในการเลี้ยงผีอื่นๆ ยังมีการดำเนินการ เหตุผลที่บางครัวเรือนได้ตัดพิธีกรรมดังกล่าวเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกันคือ

ประการแรก ปัญหาการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายคือ ไก่สองตัว และสุกรสองตัว การสิ้นเปลืองในที่นี้หมายถึง พิธีกรรมดังกล่าวไม่มีการกำหนดระยะเวลา จะกระทำก็ต่อเมื่อครัวเรือนดังกล่าวมีปัญหา เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วยของสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งการรักษาโรคโดยการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนอาจจะต้องกระทำหลายครั้งติดต่อกันซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก

ประการที่สอง ความเคร่งครัดและรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรม ชุมชนมีความเชื่อว่า พิธีกรรมในการเลี้ยงผีเรือนเป็นพิธีกรรมที่มีรายละเอียดมาก ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากประกอบพิธีกรรมผิดพลาดอาจทำให้ผลร้ายมากกว่าผลดี เช่น การเสียชีวิต การเป็นบ้า อัมพาต หรือการไม่มีบุตร ฯลฯ

ประการสุดท้าย การเข้ามาของความเชื่ออื่นได้ส่งผลให้มีการตัดสินใจตัดผีเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง เป็นฐานคิดและโลกทัศน์ของคนในชุมชน การตัดความเชื่อเรื่องผีอย่างเด็ดขาดทำให้ผู้คนไร้ราก หรือไม่มีฐาน เนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นรากฐานที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยง สำหรับการตัดผีเรือนเป็นการปรับตัวของคนในชุมชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิต การเข้ามาของศาสนาอื่นในชุมชนมีส่วนในการตัดพิธีกรรมดังกล่าว สำหรับศาสนาคริสต์ พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อผีทุกอย่างจะต้องตัดทิ้ง เนื่องจากขัดต่อความเชื่อของศาสนา แต่สำหรับพุทธศาสนา ทุกครัวเรือนสามารถนับถือศาสนาพุทธพร้อมกับประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน สำหรับครัวเรือนใดต้องการตัดพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน พระสงฆ์ที่มีความสามารถในการตัดผีก็สามารถประกอบพิธีกรรมดังกล่าวได้

นอกจากการตัดพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนโดยการจะไม่ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวอีกกับการปฏิบัติแต่ลดทอนรายละเอียดของพิธีกรรม จำนวนของเครื่องเซ่นไหว้ จำนวนวันในการ

ประกอบพิธีกรรม จำนวนสมาชิกที่จะเข้าในพิธีกรรม เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่คนในชุมชนนิยมปฏิบัติ เนื่องจากการตัดสินใจนั้นอาจทำให้ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว

นอกจากการปรับตัวในส่วนของพิธีกรรมดังที่ได้กล่าวข้างต้น พบว่า ลักษณะการสร้างบ้านมีการปรับเปลี่ยนเช่นเดียวกัน เนื่องจากความเชื่อการนับถือผีเรือนฝ่ายแม่ บ้านจะเป็นทรัพย์สินประการหนึ่งของฝ่ายหญิง ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง ผู้หญิงมีฐานะเป็นเจ้าของบ้าน ในขณะที่ฝ่ายชายเปรียบเสมือนผู้อาศัย ชาวกะเหรี่ยงมักนิยมปลูกบ้านด้วยไม้ไผ่ ในอดีตบ้านไม่ใช่เครื่องแสดงฐานะทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีฐานะดีกับกลุ่มคนยากจนคือ ที่นา สัตว์เลี้ยง เครื่องประดับ และข้าว แต่ค่านิยมในการใช้บ้านเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมั่งคั่งของเจ้าของ เริ่มต้นจากการเลียนแบบการสร้างบ้านของชาวพื้นราบที่นิยมสร้างบ้านด้วยไม้กระดาน โดยช่วงประมาณปี พ.ศ 2510 – 2520 มีบ้านที่ทำจากไม้กระดานในส่วนของโครงสร้างบ้าน และปูพื้นมีเพียง ตามหลังเท่านั้น ในช่วงเวลานั้นชาวกะเหรี่ยงต้องจ้างให้ชาวพื้นราบเลื่อยไม้กระดานให้ เนื่องจากคนในชุมชนไม่มีความรู้ในการเลื่อยไม้ สำหรับปลายยุคการสร้างบ้านด้วยไม้กระดานทั้งหลังมีมากขึ้นเรื่อย ๆ

ค่านิยมในการสร้างบ้านเปลี่ยนแปลงมีการนิยมสร้างบ้านด้วยไม้และวัสดุที่คงทนถาวร การรื้อบ้านตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงที่ว่า บ้านเป็นสมบัติของฝ่ายหญิง เมื่อบุคคลดังกล่าวเสียชีวิตจะต้องรื้อบ้านหลังนั้นทิ้งแล้วสร้างใหม่ ห้ามสร้างทับที่ตั้งเดิม แต่การสร้างบ้านอย่างถาวร การรื้อทิ้งและทิ้งวัสดุทุกชิ้นเป็นสิ่งที่สร้างความลำบากใจให้กับเจ้าของบ้านที่ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากการสร้างบ้านสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายสูง ในสถานะที่ไม่เริ่มหาขาย ราคาแพงความเชื่อดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม ชุมชนได้ปรับความเชื่อดังกล่าวโดยการสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่เพิ่มอีกหลังหนึ่ง เป็นบ้านสำหรับการประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “เคอะ หมือ ค่า เชล่อ”

การประกอบพิธีกรรมการขอขมาอันเนื่องมาจากการกระทำผิดทางเพศ ชุมชนยังคงเห็นความสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าว เนื่องจากเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อทุกคนในชุมชน หากไม่มีการแก้ไขหรือขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยงของคนในชุมชน เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงมีความเปลี่ยนแปลงชายหนุ่มหญิงสาวโดยส่วนใหญ่มักจะออกไปเรียน ทำงานต่างชุมชนทำให้ไม่สามารถทราบถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนดังกล่าวยกเว้นในกรณีที่มีการตั้งครรภ์ และมีการตั้งครรภ์ในช่วงระยะเวลาดังนั้นแต่ไม่ใช่การคลอดก่อนกำหนด

คนกลุ่มต่าง ๆ กับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในแต่ละช่วงเวลายาได้เงื่อนไขที่แตกต่างกัน พบว่า การเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ 2500 - 2530 เป็นระยะเวลาที่คนในชุมชนได้เริ่มเข้าสู่

กระบวนการกลายเป็นไทยผ่านการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น การจัดทำเอกสาร เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองของรัฐ การศึกษา การอพยพย้ายถิ่นเพื่อเป็นแรงงานในตัวเมือง การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยช้ากว่ากลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนของชุมชน อันเนื่องมาจากกลุ่มผู้นำตามประเพณีมีอำนาจที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน และกลุ่มคนดังกล่าวไม่มีคุณสมบัติการเป็นผู้นำตามที่รัฐต้องการ ในขณะที่กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางมีฐานของการศึกษา ความสามารถในการใช้ภาษาทำให้ง่ายต่อการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐ มีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมนอกหมู่บ้าน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มจะเร็วกว่า ทั้งนี้กลุ่มคนทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาและเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้มีการดำรงเอาไว้

ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเกี่ยวกับความช้า - เร็ว ระดับความเข้มข้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การดำรงสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของคนกลุ่มดังกล่าว เพศ ช่วงอายุ และการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ของสังคม

นอกจากการเข้ามาของหน่วยงานของรัฐและการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตซึ่งส่งผลให้ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยแล้ว การเข้าของความเชื่อหรือศาสนาอื่นมีส่วนอย่างมากต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนในชุมชน ศาสนาอื่นในที่นี้หมายถึง ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์

พุทธศาสนาเป็นความเชื่อหนึ่งที่เข้ามาและส่งผลให้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงความคิด โลกทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ พุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนก่อนปี พ.ศ 2500 โดยเริ่มต้นนั้นชุมชนบ้านแพะ ไม่มีวัดในหมู่บ้าน หากถึงเทศกาลหรือวันสำคัญทางศาสนา คนในชุมชนจะไปร่วมทำงานที่วัดบ้านแม่หาร พบว่า ไม่เฉพาะแต่ชุมชนบ้านแพะเท่านั้นที่ไม่มีวัด แม้แต่ชาวกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านแม่ด็อบเหนือ บ้านแม่จ่อม บ้านป่าหมาก และหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงในละแวกใกล้เคียงก็ได้ไปทำบุญที่นั่นด้วยเช่นเดียวกัน หมู่บ้านแม่หารถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่ดังกล่าว พุทธศาสนาในช่วงยุคการตั้งก่อตั้งหมู่บ้านจนถึงปลายยุคที่สอง เป็นพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากพม่าหรือไทยใหญ่ อิทธิพลที่เป็นหลักฐานหลงเหลือได้แก่ ศิลปกรรมในการสร้างวัด เจดีย์ในชุมชนบ้านแม่หาร หรือตำนานการสร้างวัด เจดีย์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นโดยชาวไทยใหญ่ ตลอดจนรายชื่อพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสมักเป็นพระชาวพม่าหรือพระชาวไทยใหญ่ บทสวดมนต์ที่เป็นภาษาพม่า นอกจากนั้น ชื่อหรือการนิยมนำพระชาวพม่าตั้งชื่อเป็นภาษาพม่า และบันทึกไว้บนแผ่นไม้ไผ่เกี่ยวกับวันเดือนปีเกิดของเด็ก ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “แซ หริ” ซึ่งเป็นภาษาพม่าและชาวกะเหรี่ยงเรียกทับศัพท์ดังกล่าว

พบว่า ถึงแม้ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะจะยอมรับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นความเชื่อหนึ่งของคนในชุมชน แต่การจะสร้างวัดภายในชุมชนเป็นสิ่งที่หลายกลุ่มไม่ยอมรับถึงแม้จะนับถือพุทธศาสนามานานแล้วก็ตาม ได้มีความพยายามที่จะสร้างวัดภายในชุมชนหมู่บ้านแต่กลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านและกลุ่มผู้นำตามประเพณีไปปฏิเสธไม่กล้าอนุญาตให้มีการสร้าง เนื่องจากมีความหวาดกลัวว่าการตัดสินใจของตนจะส่งผลกระทบต่อความเป็นไปของชุมชน โดยได้อ้างเหตุผลเกี่ยวกับการปฏิเสธการเข้ามาของสถานการศึกษาในชุมชนหมู่บ้านคือ แผ่นดินร้อนไม่สมควรสร้างวัดในชุมชนหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามได้มีการสร้างวัดหลังแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ 2518 และในปี พ.ศ 2521 ศาลาวัดถูกไฟไหม้ และมีการสร้างใหม่ซึ่งเป็นหลังปัจจุบันในปี พ.ศ 2532

การที่คนในชุมชนส่วนหนึ่งได้เรียกร้องให้มีการสร้างวัดเนื่องจากมีความเห็นหลายประการด้วยกันคือ ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ นับถือพุทธศาสนา มีการทำบุญ ฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา แต่ต้องเดินทางไปทำบุญในหมู่บ้านอื่น และการคมนาคมค่อนข้างลำบาก และระยะทางไกล ทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ ตามความเชื่อของพุทธศาสนา อีกทั้งชุมชนเองมีความเห็นว่า ตามกำลังความสามารถของคนในชุมชนไม่ว่า แรงงานปัจจัยต่าง ๆ สามารถดำเนินการสร้างวัดได้ อีกทั้งมีแหล่งเงินทุนที่จะสนับสนุนในการก่อสร้าง เช่น การได้รับความช่วยเหลือในการสร้างวัดจากศรัทธาวัดอื่น ๆ ตลอดจนพระสงฆ์รูปต่าง ๆ ที่เข้าไปจำพรรษาในหมู่บ้าน ตลอดจนเจ้าคณะอำเภอ วัดตามความเห็นของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของการนับถือพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ให้เห็นถึง ความเป็นผู้เจริญ และศักยภาพของชุมชน ความร่วมมือ หรือความสามัคคีต่าง ๆ ของคนในชุมชน

ความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการสร้างวัดเป็นสิ่งที่คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้เมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำตามประเพณี คือ นายหม่อโพ ขึ้นดำรงตำแหน่งแทนบิดาที่เสียชีวิต ได้มีการสร้างวัดขึ้น โดยได้มีการสร้างวัดในพื้นที่นอกชุมชน โดยชุมชนได้ให้เหตุผลในการสร้างวัดในบริเวณดังกล่าวว่า พื้นที่ในชุมชนเป็นพื้นที่สกปรก วัดเป็นสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จะต้องสร้างขึ้นในพื้นที่ที่มีความสะอาด นั่นก็คือ ต้องสร้างขึ้นนอกบริเวณที่ตั้งของชุมชน โดยความสกปรกในที่นี้หมายถึง ในหมู่บ้านเต็มไปด้วยขยะมูลฝอย มูลของสัตว์ชนิดต่าง ๆ เหตุผลดังกล่าวนี้สละสะท้อนให้เห็นถึงการกีดกันความเชื่ออื่นที่เข้ามาในชุมชนโดยกลุ่มผู้นำตามความเชื่อเดิมของชุมชน

ในขณะที่ชุมชนได้รับความเชื่อใหม่คือ ความเชื่อพุทธศาสนาเข้ามา มีการประกอบพิธีกรรม และปฏิบัติตามคำสอนต่าง ๆ เช่น สืบทอด หรือหลักคำสอนอื่น ๆ ของศาสนา แต่ชุมชนก็มีได้ละทิ้งความเชื่อ(ผี) หรือความดั้งเดิมของคนในชุมชน มีการผสมผสานความเชื่อเข้าด้วยกัน โดยได้ให้เหตุผลว่า การทำบุญหรือการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนานั้น เป็นเรื่องของทาง “ธรรม”

หรือทางของ “พระเจ้า” ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “ยวา” (ยวา ตามความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยง เป็นเทพพระเจ้าผู้สร้างโลก เป็นเพศชาย อีกทั้งเป็นเทพสูงสุดในบรรดาเทพต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยง) ซึ่งเป็นการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความดี ความถูกต้อง ศีลธรรม โดยชาวกะเหรี่ยงที่นับถือพุทธศาสนาถือว่า พระพุทธเจ้าเป็น “ยวา” หรือพระเจ้าตามความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยง ในขณะที่ความเชื่อดั้งเดิม(ผี) เป็นการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับ “อธรรม” หรือ “มาร” โดยชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “หมื่อ กอ ลี” (หมื่อ กอ ลี” ตามความเชื่อเดิมของชาวกะเหรี่ยง เป็นเทพองค์หนึ่งซึ่งเป็นเทพผู้หญิง โดยเป็นผู้รักของ “ยวา” โดยชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าพิธีกรรมเกือบทั้งหมดตามความเชื่อได้ถูกกำหนดรูปแบบจากเทพองค์ดังกล่าว เช่น พิธีกรรม “ออ แฆ” เป็นพิธีกรรมที่เลี้ยงเซ่นไหว้ให้กับเทพดังกล่าว และมีการสืบทอดทางฝ่ายผู้หญิง ในขณะที่ไม่มีพิธีกรรมใดที่บ่งบอกหรือชี้ชัดว่าเป็นการทำตามแบบแผน หรือการเซ่นไหว้ เทพเจ้า “ยวา” หรือในกรณีของพิธีกรรมศพ หรือการให้เหตุผลว่า เพราะเหตุใดจึงต้องมีความตาย เหตุผลของการที่คนเสียชีวิตแล้วไม่มีการฟื้นคืนมา โดยมีความเชื่อ ในอดีตนั้น เมื่อมีการเสียชีวิตได้ 3 วัน บุคคลดังกล่าวจะฟื้นขึ้นมา หรือ คนที่ยังมีชีวิตกับคนที่เสียชีวิตสามารถมองเห็น และพูดคุยกันได้ วันหนึ่ง “หมื่อ กอ ลี “ ได้เข้ามาอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนและกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดงานศพ โดยอธิบายว่า หากมีการเสียชีวิตให้มีการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมบางอย่าง เช่น วัสดุที่ใช้ห่อศพ เดิมมีการใช้ใบตองกล้วยห่อพันศพเอาไว้ แต่ต่อไปนี้ให้ใช้เสื่อแทน จากเดิมมีการใช้ใบไม้มาทำเชือกมัดศพให้เปลี่ยนมาใช้ด้ายแทน และเมื่อนำศพไปฝังให้ใช้ก้อนหินวางทับบริเวณหลุมฝังศพแทนใบไม้แห้ง กิ่งไม้แห้งต่าง ๆ ซึ่งวิธีการปฏิบัติดังกล่าวนี้ถูกนำมาใช้ในกลุ่มคนชนชาวกะเหรี่ยง ชุมชนได้อธิบายว่า จากเดิมคนที่ตายจะฟื้นขึ้นมาภายในสามวัน เนื่องจากใบตองที่พันศพแห้งกรอบแล้ว และเชือกที่ทำจากใบไม้ก็ผุกร่อน อีกทั้งใบไม้แห้ง กิ่งไม้ต่าง ๆ แห้ง มีน้ำหนักเบา คนตายสามารถรับรู้ได้ว่าเมื่อใบไม้เหลืองกรอบ เชือกหลุดเพราะผุกร่อนและใบไม้ต่างๆ สามารถเอาออกจึงฟื้นขึ้นมาได้ แต่เมื่อมีการใช้เสื่อ ผู้ตายไม่สามารถทราบได้ถึงเวลาที่ตนจะฟื้นหรือยัง เพราะเสื่อยังไม่เหลือง ด้ายที่ยังมัดตัวเองเอาไว้ยังไม่ผุกร่อน และก้อนหินที่ทับร่างของคนหนักเกินกว่าที่ผู้ตายจะเอาออกได้)

ชาวกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะนิยมที่จะไปร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่จัดกิจกิดวงศซึ่งเป็นวัดของเจ้าคณะอำเภอแม่สะเรียง ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครู และดำรงตำแหน่งเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน ความเชื่อพุทธศาสนาที่ผ่านมาในระยะหลัง อาจกล่าวได้ว่าเป็นพุทธศาสนาแบบรัฐชาติ โดยผ่านเข้ามากับการมีความสัมพันธ์กับพระผู้ใหญ่ในระดับอำเภอ การที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมที่จะไปทำบุญร่วมกับศรัทธาวัคอื่น ๆ โดยเฉพาะวัดของเจ้าคณะอำเภอ เนื่องจากเหตุผลหลายประการด้วยกันคือ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับพระผู้ใหญ่รูปดังกล่าว โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่เด็กในชุมชนบ้านแพะ เช่น การบวชเรียนในโรงเรียนพระ

ปรีชาธรรมที่สอนในวัดกิตติวงศ์ หรือการให้ความช่วยเหลือในด้านที่พัก อาหาร และปัจจัยแก่เด็กบ้านแพะที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาในตัวอำเภอแม่สะเรียง นอกจากนั้น การเข้าไปทำบุญหรือร่วมในกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัดของเจ้าคณะอำเภอเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับวัดในหมู่บ้านของตนเอง และคนในชุมชนในฐานะของการเป็นหนึ่งในศรัทธาของวัดดังกล่าว และการไปร่วมกิจกรรมบ่อยครั้งก็จะทำให้พระผู้ใหญ่ได้เห็นความสำคัญของวัดและชุมชนชาวกะเหรี่ยงซึ่งนำมาเกี่ยวกับผลประโยชน์ในการพัฒนาวัด และพัฒนาชุมชนต่อไป และประการสำคัญเป็นการแสดงตนว่าเป็นกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกันคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจ หรือความรู้สึกทางด้านจิตใจ หรือกล่าวได้ว่า การนับถือพุทธศาสนาแบบรัฐชาติมีความเป็นไทยมากกว่าการนับถือพุทธศาสนาตามแบบเดิมของคนในชุมชน ได้รับการยอมรับในฐานะเป็นคนไทย หรือไม่มีความรู้สึกในการเหยียดในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ในสังคม

พบว่า การที่ชาวกะเหรี่ยงนิยมที่จะนับถือพุทธศาสนาเช่นในกรณีของชุมชนบ้านแพะเนื่องจากมีความเห็นบางประการคือ การนับถือพุทธศาสนามีส่วนช่วยให้ตัวคนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนดำรงไว้ได้ และพุทธศาสนาแบบเดิมก็มีได้รั้งเกียจที่กลุ่มคนต่าง ๆ จะผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมของตนกับความเชื่อใหม่เข้าด้วยกัน และในทางตรงกันข้าม พระสงฆ์บางรูปได้สนับสนุนหรือเห็นความสำคัญของการที่ชุมชนจะดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเอาไว้ เช่น การแต่งกาย ภาษา เพลงพื้นบ้าน หรือนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

ความเชื่อคริสต์ศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในชุมชนก่อนปี พ.ศ 2500 เช่นเดียวกัน สมาชิกภายในชุมชนบ้านแพะที่นับถือคริสต์ศาสนาเป็นสมาชิกส่วนน้อยภายในชุมชนหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นคริสต์ศาสนานิกการแบ็ปติสต์ และนิกการโรมันคาทอลิก พบว่า กลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนาภายในชุมชนมักจะเป็นกลุ่มที่มีฐานะค่อนข้างยากจน ไม่มีพื้นที่นา โดยส่วนใหญ่มีการทำไร่ข้าว รับจ้าง และเช่านาของคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน โบสถ์ของคริสต์ศาสนาจะอยู่หัวและท้ายหมู่บ้าน เช่นเดียวกับวัดของพุทธศาสนาที่อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่ไกลจากชุมชน เป็นชายขอบของหมู่บ้าน

การนับถือความเชื่อคริสต์ศาสนามีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความคิด โลกทัศน์ของกลุ่มคนที่นับถือความเชื่อดังกล่าว พบว่า ความเชื่อหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิม หรือความเชื่อผีทุกอย่างถูกยกเลิก พิธีกรรมและความเชื่อคริสต์ศาสนาจะเข้าแทนที่ความเชื่อผี ไม่เฉพาะความเชื่อที่หรือพิธีกรรมเท่านั้นที่ถูกยกเลิก หรือห้ามไม่ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเดิม ประเพณี หรือเทศกาลที่สำคัญของชาวกะเหรี่ยงหลายอย่างได้ถูกปรับเปลี่ยนและสร้างคำอธิบายใหม่บนฐานของความเชื่อคริสต์ศาสนา และตามความเชื่อหรือวัตถุประสงค์เดิมของ

ประเพณีดังกล่าว เช่น ประเพณีปีใหม่ ได้มีการยกเลิกการดื่มเหล้า การผูกข้อมืออวยพร แต่ถูกแทนที่ การนมัสการพระเจ้า หรือการกำหนดวันขอบคุณพระเจ้าร่วมกันหลังจากที่เสร็จสิ้นการผลิต หรือก่อนที่จะลงมือการผลิตในฤดูกาลต่อมา หรือเทศกาลผลแรก ที่มีการเฉลิมฉลองผลผลิตแรกของเทศกาลดังกล่าวมาขอบคุณพระเจ้า กล่าวได้ว่า คริสต์ศาสนาได้ใช้พื้นฐานหรือความเชื่อเดิมของคนในชุมชนมาปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับหลักคำสอนของศาสนา ในขณะที่พุทธศาสนาจะไม่เข้าไปปรับเปลี่ยน หรือคิดแปลงความเชื่อเดิมของคนในชุมชน ถึงแม้ว่ามองว่าความเชื่อเดิมไม่มีเหตุผลหรือไม่ใช้วิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่จะให้คนในชุมชนเลือกหรือผสมผสานความเชื่อทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกัน หรือแยกออกจากกัน โดยไม่มีความสัมพันธ์กัน

บทบาทของคริสต์ศาสนากับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนในชุมชน พบว่าองค์กรทางศาสนาได้มีส่วนสนับสนุนการศึกษาแก่คนในชุมชน โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เด็กนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในตัวอำเภอแม่สะเรียง พบว่า ในปลายยุคนี้ ได้มีเด็กจากชุมชนบ้านแพะเข้าเรียนหนังสือในอำเภอ และพักอยู่ในหอพักขององค์กรทางคริสต์ศาสนา โดยได้สนับสนุนทุนการศึกษา อาหารและที่พักให้กับกลุ่มเด็กดังกล่าว บทบาทสำคัญของการสนับสนุนการศึกษาของกลุ่มองค์กรทางคริสต์ศาสนา ในขณะที่สนับสนุนให้ชุมชนมีการศึกษาแผนใหม่ที่จัดขึ้นโดยรัฐ ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนต่าง ๆ เรียนรู้การเขียน การอ่านภาษากะเหรี่ยงด้วยเช่นกัน การส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาดังกล่าวมีส่วนอย่างมากต่อการที่ชุมชนจะดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เอาไว้ โดยเฉพาะการบันทึกความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชน ภาษาจะมีส่วนอย่างมากในการสร้างความรู้ตึกผูกพันกับกลุ่มชาติพันธุ์ของคน หรือภาษาจะเป็นเครื่องช่วยในการจินตนาความเป็นหนึ่งเดียวกันของกลุ่มคนต่าง ๆ ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมการเขียนอ่านไม่อยู่ในวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง แต่การสร้างวัฒนธรรมให้คนนิยมเขียนและอ่านจะมีส่วนอย่างมากในการเผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญา ความทรงจำหรือประวัติศาสตร์คำบอกเล่าต่าง ๆ ฯลฯ และการสนับสนุนให้คนในชุมชนเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาแผนใหม่ซึ่งอิงอยู่บนหลักการของเหตุผล หรือวิทยาศาสตร์ ไม่มองายต่อความเชื่อแบบเดิม การศึกษามีส่วนช่วยให้กลุ่มคนดังกล่าวเห็นว่า ความเชื่อเดิมของชุมชนเป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อถือ และคริสต์ศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผลควรแก่การนับถือมากกว่าการดำรงความเชื่อเดิมของคน

หากเปรียบเทียบการเข้ามาของศาสนาอื่นภายในสังคมกะเหรี่ยงชุมชนบ้านแพะ พบว่า พุทธศาสนาจะเป็นความเชื่อที่ผสมผสานกับความเชื่อเดิมของคนในสังคมโดยคนในชุมชนสามารถมีความเชื่อพร้อมกันสองอย่างได้ในเวลาเดียวกัน พิธีกรรมแบบพุทธมีลักษณะของพิธีกรรมที่ให้ความสำคัญต่อการร่วมมือของกลุ่มคนในระดับชุมชน หรือเป็นพิธีกรรมที่มีการจัดทำเป็นสากลในสังคมไทย เช่น เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ และวันสำคัญต่าง ๆ ของพุทธศาสนา แต่สำหรับความเชื่อ

ดั้งเดิมจะให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมที่มีความเชื่อกำกับอยู่ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล เช่น พิธีกรรมในการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ พิธีกรรม “ແຕ່ ດ່າ” พิธีกรรม “ທູ ທີ” พิธีกรรม “ວິ ດ່າ” พิธีกรรม “ເຄີ ດ່າ” เป็นต้น พิธีกรรมทั้งหมดนี้เป็นพิธีกรรมที่ทำการขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทต่าง ๆ ให้ยกภัยหรือไม่ลงโทษ และให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย เช่น พิธีกรรม “ທູ ທີ” เป็นพิธีกรรมขอขมาต่อผีน้ำที่ลงโทษให้บุคคลเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น สำหรับพิธีกรรมในระดับกลุ่มเครือญาติ เช่น พิธีกรรม “ອອ ແພ” และพิธีกรรมในระดับชุมชน ได้แก่ พิธีกรรมเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมเลี้ยงผีน้ำห้วยกุด กล่าวได้ว่า ความเชื่อใหม่ที่เข้ามายังชุมชนหมู่บ้านมีส่วนอย่างมากต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง โดยกระบวนการกลายเป็นไทยผ่านพุทธศาสนาจะมีผ่านกระบวนการทางการศึกษา และการเข้าร่วมในลักษณะของวัฒนธรรมไทย เช่น การเป็นศรัทธาวัตถุที่สำคัญในศรัทธาภพ ส่วนคริสตศาสนาจะให้ความสำคัญผ่านกระบวนการศึกษาแผนใหม่ของคนในชุมชน และการปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์โดยให้กลุ่มคนปรับเปลี่ยนความคิดที่วางอยู่หลักการและเหตุผลไม่หลงมัวงายกับความเชื่อเดิม โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี

บทที่ 4

ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2531 – 2543

การเมืองการปกครอง การตั้งถิ่นฐาน และกลุ่มคนในชุมชนในยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2531 - 2543

ยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2531 – 2543 เป็นช่วงเวลาที่สำคัญอีกช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์หมู่บ้านแพะ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านในช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านได้เร่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้นในยุคนี้พบว่า จำนวนประชากรได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนครัวเรือนภายในชุมชนมีจำนวน 194 ครัวเรือน ซึ่งเป็นจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนโดยเฉพาะพื้นที่ในการสร้างบ้านลดน้อยลงมีการสร้างบ้านตามพื้นที่ที่เป็นเชิงเขาใกล้หมู่บ้าน ซึ่งช่วงเวลาที่ผ่านมามีบริเวณนี้จะเป็นพื้นที่ป่า

ในปี พ.ศ 2532 กรมที่ดินได้เข้ามารังวัดพื้นที่ที่ชาวบ้านได้เคยจับจองพื้นที่สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยโดยการออกโฉนดหลักแจ้งให้กับคนในชุมชน โฉนดหลักแจ้งหมายถึง เอกสารสิทธิที่ทางราชการออกให้แก่คนในชุมชน โดยที่ดินดังกล่าวไม่สามารถซื้อขาย หรือโอนกรรมสิทธิ์ใด ๆ ให้กับผู้อื่นได้ ภายในระยะเวลา 10 ปี เอกสารสิทธิเหล่านี้ได้ยกระดับความสำคัญของพื้นที่ดินภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้นทำให้ที่ดินกลายเป็นทรัพย์สินที่มีค่าเพราะหลังจากสิบปีที่ดินเหล่านี้จะสามารถทำการซื้อขาย โอนกรรมสิทธิ์กันได้

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในที่นี้หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านการเมืองการปกครองของชุมชน การมีอำนาจเพิ่มขึ้นของผู้นำทางการ และการรักษาฐานอำนาจเดิมของคนในกลุ่มผู้นำตามประเพณีและผู้อาวุโสหมู่บ้าน การให้ความสำคัญต่อตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน การมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นของกลุ่มวัยกลางคนซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ของสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและวิถีการผลิต ปัญหาความยากจน ปัญหาช่องว่างของรายได้ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีเพิ่มมากขึ้น การออกทำงานรับจ้างนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานวัยรุ่นและวัยกลางคนที่มีการศึกษาระดับพื้นฐานและสูงกว่านั้น อันเป็นการผลักดันออกนอกชุมชนไม่ต้องพึ่งพิงฐานการผลิตทางการเกษตร

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ถือว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะที่เด่นมากในช่วงเวลานี้ ถือว่าเป็นวิธีการหรือเครื่องมือที่สำคัญในการแสดงออกซึ่งความเป็นไทยของกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม โดยมองผ่านพิธีกรรมที่มีอยู่ในสังคม

กลุ่มผู้นำชุมชนและทักษะต่อการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มต่างๆ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้คนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงทักษะ ความคิด โลกทัศน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มคนมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สามารถหยุดยั้งเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ตามทักษะของกลุ่มคนดังกล่าว การเข้าสู่พื้นที่ของความเป็นไทยเป็นสิ่งที่ดีหากสิ่งนั้นทำให้กลุ่มคนดังกล่าวมีโอกาสได้ต่อสู้ เรียนรู้ และเอาตัวรอดในสังคม เพราะชุมชนหมู่บ้านในปัจจุบันได้ถูกกระแสสังคมข้างนอกกระทบอย่างมาก และสมาชิกภายในชุมชนในปัจจุบันจำเป็นต้องออกนอกชุมชน เนื่องจากการศึกษาและการหารายได้จากการประกอบอาชีพอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้อาศัยอยู่ในสังคมหมู่บ้านเช่นในอดีตที่ผ่านมา การเข้าสู่กระบวนการเป็นไทยนั้นจำเป็นต้องเข้าไปหาพื้นที่ในสังคมไทย และในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ ที่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้ประสบกับปัญหาความเป็นตัวคนเดียวของตน ในขณะที่อยู่ในชุมชนกลุ่มคนก็จะต้องปรับตัวเข้าสู่ความเป็นไทยบางด้านในบางสถานการณ์ เช่น การเป็นพลเมืองของชาติ แต่เมื่อกลุ่มคนดังกล่าวออกทำงานนอกชุมชนไปสู่สังคมที่กว้างขึ้น ความเป็นไทยจะถูกนำขึ้นมาใช้หลายประการ และในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย การได้รับการศึกษา และสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทย

กลุ่มคนดังกล่าวมีความเห็นต่อการกลายเป็นไทยของตนเองว่า พวกคนเป็นไทยเฉพาะในส่วนของการเป็นพลเมืองของรัฐ แต่สำหรับวิถีชีวิตโดยทั่วไปพวกตนเห็นว่า กลุ่มของตนสามารถดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เอาไว้ได้ดีกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เนื่องจากกลุ่มตนไม่มีความจำเป็นมากเท่าใดในการเข้าไปหาพื้นที่ในสังคมไทย และตนเคยชินกับวิถีชีวิตดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นลักษณะที่ละเล็กละน้อย ซึ่งอาศัยเวลาค่อนข้างมาก ซึ่งกลุ่มของตนก็ยอมรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแต่ไม่ใช่ว่าการยอมรับทั้งหมดและหาคำอธิบายใหม่กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง เช่น กรณีของการแต่งกาย กลุ่มคนในสังคมกะเหรี่ยงนิยมใส่เสื้อผ้าชุดสากล เนื่องจากหาซื้อได้ง่าย ราคาถูก ใส่สบาย ซึ่งเป็นการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน แต่ถ้าหากเป็นวันสำคัญ หรือมีการประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงจะถูกนำมาสวมใส่เพื่อประกอบพิธีกรรม เครื่องแต่งกายประจำชาติพันธุ์จะถูกใช้ในทุกกลุ่มศาสนาไม่ว่า พุทธศาสนา หรือคริสต์ศาสนา เมื่อมีประเพณี เทศกาลที่สำคัญภายในชุมชนของคน

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มคนที่ใช้พิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง โดยความเชื่อแบบกะเหรี่ยงกำกับพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งสามารถดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนในชุมชนเอาไว้โดยการผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ความเชื่อแบบเดิมของคนในชุมชน โดยพิธีกรรมที่จัดขึ้นในระดับชุมชน เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีหมู่บ้าน พิธีกรรมการเลี้ยงผีน้ำห้วยกุด หรือหากเกิดเหตุการณ์ใดที่คนในชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่าสิ่งดังกล่าวเกิดขึ้นในภาวะวิกฤต กลุ่มผู้นำดังกล่าวจะใช้โอกาสชี้ให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของความเชื่อแบบเดิม หรือพลังของความเชื่อผีที่ยังคงมีอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน เช่น ในกรณีการเกิดเหตุการณ์การตายของผู้คนในชุมชนจำนวนมากในเวลาไล่เรี่ยกัน เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ 2541 มีจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมด 10 ราย มีทั้งคนสูงอายุ วัยกลางคน และเด็ก ซึ่งใช้เวลาหนึ่งเดือน จากเหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การพูดคุยเพื่อหาสาเหตุของเหตุการณ์ดังกล่าวเพื่อไม่ให้ถูกลืมต่อไป ได้มีคำถามมากมายเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่า สาเหตุของปัญหา แนวโน้มของเหตุการณ์ดังกล่าว และวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้คนในชุมชนเสียชีวิตมากไปกว่านี้ การกล่าวถึงเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่เคยเกิดขึ้นกับชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่าน และวิพากษ์วิจารณ์ถึงสาเหตุของเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันที่เกิดขึ้นในอดีตเพื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน มีการแสดงความคิดเห็นการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานาในคนกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านได้ใช้โอกาสดังกล่าวให้คนในชุมชนเห็นการที่ผู้คนในชุมชนละเลยความเชื่อแบบเดิมของชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการลงโทษและก่อให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว การกลับมายึดถือแนวทางเดิมของชุมชนอาจจะมีส่วนที่จะหยุดยั้งเหตุการณ์ดังกล่าว กลุ่มผู้อาวุโสบางกลุ่มให้ผู้นำตามประเพณีกลับมาทบทวนพิธีกรรมที่จัดขึ้นในระดับชุมชนมีข้อผิดพลาดประการใดหรือไม่ บางกลุ่มมีความเห็นว่าอาจจะเกิดจากการทำพิธีกรรมที่ผิดพลาดของผู้นำตามประเพณี และบางกลุ่มมีความเห็นว่า การเสียชีวิตของผู้คนในไม่ช้าเป็นการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด หากเป็นไปได้ตามวาระของกลุ่มบุคคลดังกล่าว การตายเป็นสิ่งที่ปกติต้องเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน มนุษย์เราไม่สามารถกำหนดวันเวลาเสียชีวิตได้ และข้อสรุปของเหตุการณ์ดังกล่าวตามความเห็นของชาวบ้านเมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวใกล้สิ้นสุดลง ชุมชนมีความเห็นร่วมกันว่า เกิดจากการที่มีชาวพื้นราบบางคนได้ทำการขุดเหมืองฝายผ่านพื้นที่สุสานของหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นการรบกวนต่อผู้ตาย ดังนั้นชุมชนโดยกลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้นำทางการได้ขอร้องให้กลุ่มบุคคลยกเลิกการดำเนินการดังกล่าว และชุมชนประกอบพิธีกรรมขอขมา ซึ่งปรากฏว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้ยุติลง ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านและผู้นำตามประเพณีที่ยังคงดำรงความเชื่อแบบเดิมของคนในชุมชน และกระตุ้นให้ชุมชนเห็นความสำคัญและยอมรับต่อความเชื่อดังกล่าว จากเหตุการณ์ดัง

กล่าวนำมาสู่ข้อสรุปร่วมกันของคนในชุมชนคือ ห้ามดำเนินการหรือทำกิจกรรมใด ๆ ในพื้นที่
อุทยานของหมู่บ้าน

กลุ่มผู้นำดังกล่าวจะอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงและความเป็นไทยขึ้นอยู่กับสถานการณ์
กล่าวคือ ในบางโอกาส กลุ่มผู้นำได้อ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงในช่วงระยะเวลาที่ชุมชนหมู่บ้านมี
ความเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม วิธีการผลิต สังคมและ
วัฒนธรรม เนื่องจากฐานอำนาจและความเชื่อของกลุ่มคนดังกล่าวเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมของชุม
ชนมีความเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก การศึกษาแผนใหม่ ความเชื่อใหม่ที่เข้ามาในชุมชน การ
เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเนื่องจากการหยุดทำไร่ข้าว ทำให้ต้องมีการเลิกบางพิธีกรรมในขั้นตอน
ของการผลิต หรือนำพิธีกรรมที่เคยทำที่ไร่ข้าวมาทำที่ที่นาแทน กลุ่มคนดังกล่าวจะอ้างอิงความ
เป็นกะเหรี่ยงในชุมชน ในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และในสังคมใหญ่ โดยกลุ่มคนดังกล่าว
ไม่มีทัศนคติที่ว่า ความเป็นกะเหรี่ยงเป็นสิ่งที่น่าอับอายหรือความด้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม
โดยได้ให้คำอธิบายว่า หากมองผ่านสื่อโทรทัศน์ หรือวิทยุจะรับทราบข่าวคราวความเป็นมาของ
สังคม และกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในบางครั้งเกิดความเปรียบเทียบกับ ความเป็นกะเหรี่ยงดีหรือน่าภูมิใจ
ใจกว่าความเป็นอย่างอื่นที่เลวร้ายกว่า ต้องประสบกับปัญหาต่างๆ มากกว่า อีกทั้งไม่ใช่เฉพาะคน
ในกลุ่มคนเท่านั้นที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็น
กลุ่มชาติพันธุ์ของตน หรือการที่เห็นบทบาทของชาวกะเหรี่ยงที่ออกมาต่อสู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่า หรือ
ภูมิปัญญาของชาวกะเหรี่ยงที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมและสื่อชนิดต่าง ๆ นำมาเผยแพร่
เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ และสร้างความสำนึกต่อความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เพิ่มมากขึ้น และกลุ่มคนดัง
กล่าวจะอ้างความเป็นไทยโดยเฉพาะแง่ของความเป็นพลเมืองของประเทศไทย ซึ่งความเป็นกะเหรี่ยงใน
ฐานะของพลเมืองของรัฐไม่ใช่สิ่งที่ขัดแย้งกัน

กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคน เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการกลาย
เป็นไทยก่อนคนกลุ่มอื่น และมีฐานของการกลายเป็นไทยหลายด้าน เช่น การศึกษา การมีเครือข่าย
ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมไทย วิธีการผลิตที่พึ่งพิงตลาด และการใช้สัญลักษณ์อื่น ๆ
ที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนะบางประการกับการเข้าสู่
กระบวนการกลายเป็นไทยกล่าวคือ การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพื่อความอยู่
รอด แต่ทั้งนี้ต้องเป็นเข้าไปโดยมีสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ที่ติดตัวตนเองอยู่ ความจำเป็นที่นี้หมายถึง
ถึง ความเปลี่ยนแปลงที่กระทบกับหมู่บ้านและการที่ดำรงอยู่ในฐานะของคนชายขอบในสังคม
หากไม่มีเครื่องมือต่างๆซึ่งหมายถึงความเป็นไทย การเข้าถึงทรัพยากร และผลประโยชน์ต่าง ๆ ใน
สังคมนั้นเป็นไปไม่ได้ หรือโอกาสที่จะได้รับน้อยมาก การใช้เครื่องมือดังกล่าวจะต้องรู้จักใช้เพื่อ
ให้เกิดประสิทธิภาพให้มากที่สุด และการมีจิตสำนึกในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งจะมีความสำคัญ

ในแง่ของการมีฐาน หรือพื้นที่ในชุมชนของคน ความเป็นชุมชนหรือความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มคนที่อยู่ในกระแสของความเปลี่ยนแปลง อันหมายถึง การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยขึ้นอยู่กับโอกาส การช่วงชิงทรัพยากรนอกสังคม หากมีความผิดพลาดพลาดหวัง ตนเองยังมีฐานที่คอยรองรับความผิดพลาดดังกล่าว ดังนั้นชุมชนจึงเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับความเป็นไทยในสังคมไทย

ความสำคัญของการมีพื้นที่ในสังคมไทยในฐานะของคนชายขอบในสังคมก็คือ การมีโอกาสได้รับสวัสดิการด้านต่าง ๆ จากรัฐ การมีโอกาสร่วมตัดสินใจในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ หรือการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนการบริหารงานในระดับประเทศ อันได้แก่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการมีพื้นที่ทางสังคมในชุมชนเดิมของคนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ตลอดจนกลุ่มเครือข่ายของคน เช่น ในกรณีของนายบุญเลิศ สว่างกุล อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนบ้านแพะ โดยมีศักดิ์เป็นเหลนของ “พ่อโร” พบว่า บุคคลดังกล่าวค่อนข้างประสบความสำเร็จในการเข้าสู่พื้นที่ในสังคมไทย โดยได้ผ่านกระบวนการศึกษา การมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนระดับต่าง ๆ ภายในอำเภอ จังหวัด และในระดับประเทศ

ในขณะเดียวกันพื้นที่ทางสังคมในระดับชุมชนก็มีความสำคัญต่อบุคคลดังกล่าว อย่างน้อยที่สุดก็มีเครือข่ายความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของคนในชุมชนคนหนึ่ง และหมู่บ้านคือฐานคะแนนเสียงที่สำคัญในฐานะที่เป็นผู้สมัครหรือดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเก็บรักษาอัตลักษณ์ทางชาติของตนเอาไว้จะมีส่วนสำคัญต่อคะแนนนิยมของกลุ่มคนที่เป็ชาติพันธุ์เดียวกันไม่จำกัดเฉพาะในชุมชนบ้านแพะ พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยส่วนใหญ่เป็นชาวกระเหรี่ยง ดังนั้นการแสดงออกถึงอัตลักษณ์บางอย่างของชาติพันธุ์จะมีส่วนอย่างมากสำหรับคะแนนเสียงในกลุ่มดังกล่าว ในขณะเดียวกันการแสดงออกถึงความเป็นไทยจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการติดต่อกับบุคลากรของหน่วยงานทางราชการ นักธุรกิจ ตลอดจนคนพื้นราบ อาจกล่าวได้ว่า บุคคลคนหนึ่งในขณะที่เป็นคนชายขอบในสังคมหนึ่ง แต่สามารถเป็นศูนย์กลางอีกในสังคมหนึ่งได้ เช่น ในกรณีของบุคคลที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น กล่าวคือ การเป็นกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ หรือความเป็นกระเหรี่ยงถือได้ว่าเป็นคนชายขอบในสังคมไทย แต่ถ้าหากในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนความเป็นกระเหรี่ยงไม่ใช่ความเป็นชายขอบกลับกลายมาเป็นศูนย์กลางหรือคนส่วนใหญ่ในสังคม

สำหรับกลุ่มวัยกลางคนโดยทั่วไปภายในชุมชน การเก็บรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอาไว้ ได้แก่ ภาษา การแต่งกายในขณะประกอบพิธีกรรม ตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ยังมีความสำคัญต่อระบบคิดของกลุ่มคนดังกล่าว

กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนเป็นกลุ่มคนที่จะอ้างอิงความเป็นไทยโดยเฉพาะในด้านการสัมพันธ์กับกลุ่มคนนอกชุมชน โดยการติดต่อซื้อขาย ในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ซึ่งหมายถึง ความเป็นไทยในแง่ของการเป็นพลเมืองของชาติ ความเป็นไทยในวิถีการผลิตซึ่งจะต้องติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าและตลาด และในด้านสังคมวัฒนธรรม กลุ่มคนดังกล่าวจะมีบทบาทอย่างยิ่งในการผลักดันความเป็นกะเหรี่ยงเข้าไปในสังคมใหญ่ซึ่งเปิดรับความหลากหลายของวัฒนธรรมย่อยของสังคมไทย เช่น การประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงในสังคมปัจจุบันที่มีคนไทยร่วมอยู่ในพิธีกรรม ได้แก่ งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ จะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาติพันธุ์ และเปิดโอกาสให้คนกลุ่มต่างๆ เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม กลุ่มคนดังกล่าวจะใช้ความเป็นไทยหลายลักษณะ เช่น การรับการศึกษา การแต่งกายในบางโอกาส การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การยอมรับพิธีกรรมของคนพื้นราบเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกะเหรี่ยง อันเป็นการผสมผสานความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมของสังคมภายนอกเข้าอยู่ในวัฒนธรรมแบบกะเหรี่ยง เช่น การไม่นิยมเผาหรือฝังศพในวันพุธ หรือการไม่ตัดผมในวันพุธ ซึ่งเป็นความเชื่อของคนพื้นราบ เป็นต้น

กลุ่มสตรีและกลุ่มหนุ่มสาวกับกระบวนการกลายเป็นไทย กลุ่มสตรีมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มวัยกลางคน ทั้งนี้ช่วงอายุมีความสำคัญ กลุ่มสตรีที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และอาศัยอยู่ในชุมชน การเข้ากระบวนการกลายเป็นไทยของคนกลุ่มนี้มีน้อย เนื่องจากการเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน แต่มิได้หมายความว่า การอยู่ในชุมชนจะไม่มี การเข้าสู่ความเป็นไทย แต่เนื่องจากข้อจำกัดบางประการของกลุ่มสตรี คือ โอกาสในการพบปะกับกลุ่มคนภายนอกสังคมมีน้อย ความจำเป็นในการปรับตัวเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยก็น้อยตามไป แต่ความเป็นไทยบางด้านก็มีความสำคัญ เช่น การสามารถสื่อสารภาษาไทย เนื่องจากการสื่อสารไม่ว่าจะอยู่ในชุมชนหรือออกนอกชุมชนก็ต้องใช้ แต่สำหรับกลุ่มคนที่อายุน้อยกว่า 40 ปี มักจะลักษณะการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยเช่นเดียวกับกลุ่มฝ่ายกลางคนชายที่เข้าสู่ความเป็นไทยผ่านการศึกษา การรับจ้างนอกชุมชน และบางกลุ่มมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มสตรีหรือกลุ่มแม่บ้านจะเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เก็บรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เอาไว้และมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือน โดยเฉพาะสมาชิกรุ่นเยาว์ของครอบครัว การดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียมและพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดจนสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่สามารถรับรู้ได้คือความเป็นกะเหรี่ยงตามารถถ่ายทอดได้ดีจากมารดาสู่บุตร เนื่องจากบุคคลทั้งคู่มิมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก และเป็นสื่อ

สำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ในอดีตจะพบว่าสตรีที่แต่งงานกับต่างกลุ่มชาติพันธุ์ บุตรโดยส่วนใหญ่ยังมีความเป็นกะเหรี่ยงในแง่มุมต่าง ๆ มากกว่าการดำรงอัตลักษณ์ของฝ่ายบิดา ปัจจุบันมารดาจะมีภาระและประสบปัญหาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์บางอย่าง เช่น ภาษา เครื่องแต่งงาน ตลอดจนค่านิยมใหม่ ๆ เนื่องจากโรงเรียน และสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ มีพลังอย่างมากต่อระบบความคิด ค่านิยม ความเชื่อแก่กลุ่มเด็กชายขอบเหล่านี้

สำหรับกลุ่มหนุ่มสาวการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย มักจะผ่านกระบวนการเข้าสู่ระบบศึกษาอย่างเป็นทางการของรัฐ อันเป็นการผลักกลุ่มคนดังกล่าวเข้าสู่สังคมไทย โดยเฉพาะในตลาดแรงงาน กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าสู่ตลาดแรงงานที่หลากหลายอาชีพ ถือว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะต้องเข้าไปสู่การช่วงชิงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม การเป็นไทยจะมีส่วนช่วยให้คนกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จ และในบางด้าน บางกรณี ความเป็นกะเหรี่ยงจะมีส่วนสร้างผลประโยชน์หรือก่อให้เกิดโอกาส และในทางตรงกันข้ามอันจะทำให้เสียผลประโยชน์เช่นเดียวกัน

กลุ่มหนุ่มสาวและกลุ่มเด็กในสังคมกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่จะต้องเผชิญกับสองวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา กล่าวได้ว่า กลุ่มคนดังกล่าวเป็นคนสองโลกสองวัฒนธรรม เป็นกลุ่มคนที่ผสมผสานความเป็นไทยและความเป็นกะเหรี่ยงได้ดีอีกกลุ่มหนึ่ง

กล่าวได้ว่า กลุ่มหนุ่มสาวและเด็กรุ่นใหม่ของชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มคนที่มีทรัพยากรในมือน้อยมาก ความเป็นคนชายขอบในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยมีส่วนอย่างมากที่ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวไม่ได้รับโอกาสที่ดีเช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมยกเว้นกลุ่มคนที่เป็นชายขอบเช่นเดียวกันในสังคม ไม่ว่าโอกาสในการศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ และความก้าวหน้าในอาชีพ การงานหรือการขาดฐานทางการเงิน เครือข่ายความสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม(ไม่มีเส้นสาย) เป็นต้น

พบว่า ในขณะที่กลุ่มคนต่าง ๆ มีข้อด้อยในการเป็นไทย ในขณะเดียวกันความเป็นชนกลุ่มน้อยในฐานะที่เป็นชาวเขา หรือคนชายขอบในสังคมก็มีประโยชน์ในบางสถานการณ์บางโอกาสเช่นเดียวกัน ปัจจุบันหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่ทำงานในพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงหรือชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ได้เปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อยทำงานในระดับต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของกรมป่าไม้ต้องการลูกจ้างที่เป็นชนกลุ่มน้อยไว้สำหรับเป็นล่ามเกี่ยวกับการทำความเข้าใจให้กับชุมชน ทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ตลอดจนนโยบายต่างๆ ของหน่วยงานดังกล่าวหรือการทำหน้าที่สอดคล้องพฤติกรรม การหาข่าวเกี่ยวกับการตัดไม้ในกลุ่มคนดังกล่าว หรือกิจกรรมของกรมพัฒนาชุมชน เกี่ยวกับศูนย์เด็กเล็ก พบว่า พัฒนาการมักต้องการครูประจำศูนย์เด็กเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับคนในชุมชนนั้น ๆ เพราะจะง่ายต่อการสื่อสารและการจัดการเรียนการสอนของเด็กเล็กในชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วย แม้แต่สถาบันการศึกษาของรัฐปัจจุบันได้เปิด

โอกาสให้เด็กชาวเขาในสังคมได้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยมีโครงการรับนักศึกษาชาวเขาเข้าเรียนในสถาบันดังกล่าว โดยเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับ กองชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ หรือในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีโครงการพิเศษ คือ โควต้าชาวเขาสำหรับเด็กนักเรียนชาวเขาในพื้นที่ 18 จังหวัดภาคเหนือ โดยเป็นการสนับสนุนในด้านทุนการศึกษาในสาขาวิชาที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชนดังกล่าว เช่น สาขารัฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เป็นต้น

เนื่องจากความเป็นไทยในด้านของความเป็นพลเมืองไม่ใช่สิ่งที่พอเพียงกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ดังนั้น การแสวงหาทางเลือกใหม่หรือวิธีการใหม่จึงเกิดขึ้น อีกทั้งการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอเพื่อรับกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงมีการให้การจำกัดความที่มีมากกว่าความเป็นพลเมืองของชาติ พบว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าสู่ความเป็นไทย กล่าวคือ การศึกษาจะเป็นเครื่องมือในการปรับตัวในด้านความรู้ หรือกระบวนการหาความรู้ในด้านต่าง ๆ ของสังคม การศึกษาจะช่วยให้คนชายขอบมีพื้นที่ในสังคมใหม่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมกับคนในส่วนใหญ่ของสังคม ปัจจุบันพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กในชุมชนบ้านแพะได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้น การสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และอยู่ในระหว่างการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเป้าหมายของการศึกษาดังกล่าวก็เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้คนกลุ่มต่าง ๆ มีทางเลือกที่มากขึ้นในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการกลับไปทำการเกษตรเช่นเดียวกับบิดามารดานั้นประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่า ผลผลิตข้าวตกต่ำ ผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้นทุนในการผลิตสูง และข้อจำกัดของพื้นที่ในการเกษตรที่มีจำนวนน้อย แต่มีจำนวนบุตรมากกว่าพื้นที่ทำการเกษตร

นอกจากการศึกษา และการเป็นพลเมืองของชาติแล้ว การเป็นไทยในด้านอื่นๆ จะมีส่วนสนับสนุนให้เข้าสู่ความเป็นไทยเพิ่มมากขึ้น เช่น การปรับตัวที่เห็นได้อย่างชัดเจนในด้านของเอกสารทางราชการต่าง ๆ ปัจจุบันสมาชิกของชุมชนใช้ชื่อไทยเป็นส่วนใหญ่ยกเว้นกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ไม่ยอมเปลี่ยนชื่อ ปัญหาความสับสนเกี่ยวกับชื่อได้ลดน้อยลง เนื่องจากชาวบ้านเองมีหน้าที่ที่จะต้องจำชื่อของตนเองให้ได้ และการที่อำเภอโดยเฉพาะในส่วนของฝ่ายทะเบียนได้ออกหน่วยเคลื่อนที่บริการชุมชน จะมีการจัดกิจกรรมการออกหน่วยให้บริการการเปลี่ยนชื่อ - สกุล ดังนั้นสกุลใหม่ในกลุ่มที่ไม่มีนามสกุล การย้ายทะเบียนหรือเอกสารอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับระบบราชการ

จากการเลือกที่จะเป็นไทยหรือเป็นกะเหรี่ยงในลักษณะใด สถานการณ์แบบไหนนั้นขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มบุคคล เช่น ในกรณีของการห้ามการละเล่นเครื่องดนตรี การเล่นกีฬาประเภทต่าง ๆ ตลอดจนการแต่งกาย ในอดีตที่ผ่านมาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกห้ามมาโดย

ตลอดจากกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านและผู้ใหญ่ภายในครอบครัว แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกยอมรับในสังคมหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น เช่น การเล่นเกมกีฬาประเภทต่าง ๆ ไม่ว่า ตะกร้อ ฟุตบอล กลายเป็นกีฬาที่มีการจัดการเรียนในหลักสูตรวิชาพลศึกษา หรือการละเล่นเครื่องดนตรี ประเภทต่าง ๆ ก็ถูกบรรจุในหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาดนตรีศึกษา การสื่อวิทยุ โทรทัศน์เป็น สิ่งที่ไม่สามารถห้ามได้เนื่องจากสื่อดังกล่าวจะเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่สำคัญ ทั้งเป็นสื่อที่ผู้ที่ไม่มืทักษะเกี่ยวกับการอ่าน การเขียนสามารถรับทราบข้อมูลข่าวสารได้ง่ายขึ้น และมีความรวดเร็วทันเหตุการณ์ อันเป็นการเปิดโลกทัศน์ของคนในชุมชนให้พบเห็นความแตกต่างจากสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนของตน อีกทั้งละครโทรทัศน์เป็นสิ่งที่คนในชุมชนโดยส่วนใหญ่มีความสนใจอย่างมาก อันจะให้เห็นเกี่ยวกับสังคมใหญ่ หรือสังคมไทย ไม่ว่า วิถีชีวิตของผู้คน ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทยที่มีความหลากหลายกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวทางด้านการเมือง

เศรษฐกิจในยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ช่วงปี พ.ศ 2530 - 2543

จากการเปลี่ยนแปลงในการผลิต หรือวิธีการผลิตของชุมชนในช่วงยุคที่ผ่านมาได้มีความต่อเนื่องมาจนถึงในยุคดังกล่าวนี้นี้ การเกษตรยังพื้นฐานการผลิตที่สำคัญของคนในชุมชน โดยเฉพาะการปลูกเพื่อบริโภคและการจำหน่าย

ความเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิตมีส่วนอย่างมากต่อคนแต่ละกลุ่มในการอ้างอิงอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของคนแต่ละกลุ่มในสังคม กลุ่มคนที่มีส่วนอย่างมากต่อการกลายเป็นไทยในด้านการเปลี่ยนแปลงในวิธีการผลิต กลุ่มผู้นำทางการและวัยกลางคนของชุมชนซึ่งอยู่ในฐานะของผู้นำครอบครัวมีส่วนอย่างมากต่อการตัดสินใจ หรือทิศทางในการผลิตของครอบครัว การเลือกพืชที่จะทำการเพาะปลูกเพื่อขายจะเป็นพืชที่ต้องสัมพันธ์กับตลาด โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าที่อยู่ในตลาด ซึ่งเป็นคนกลางในการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ โดยกลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นผู้ให้การกู้ยืมแก่ชาวบ้านในชุมชน ทั้งเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ และเมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็สามารถนำเงินกู้มาคืน หรือนำผลผลิตมาจำหน่ายให้พ่อค้าดังกล่าว ซึ่งเป็นการผลิตแบบมีพันธสัญญา นอกจากการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนพื้นราบแล้ว กลุ่มคนในชุมชนเองก็มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการวิธีการผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์ในความเป็นกลุ่มเครือญาติ ความเป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกัน ความสัมพันธ์เหล่านี้มีส่วนในการวางแผนการผลิต การเลือกที่จะผลิตอะไรร่วมกันในแง่ของการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการผลิตพืช

ชนิดต่าง ๆ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหา ประสิทธิภาพที่ผ่าน มาในการผลิต อันนำไปสู่การตัดสินใจเลือกที่จะผลิตอะไร นอกจากนั้น การกู้ยืม ทั้งเงิน เมล็ดพันธุ์ แรงงานก็ยังคงมีการช่วยเหลือในชุมชนเดียวกัน

ข้าวหอมมะลิเป็นพืชสำคัญต่อการผลิตของคนในชุมชน การผลิตข้าวพันธุ์พื้นเมืองได้ ลดจำนวนลงมาก เนื่องจากการทำไร่ที่ต้องอาศัยการลักลอบปลูก พื้นที่ห่างไกลยากต่อการขนส่ง ความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมในฐานะบุกรุกป่า ผลผลิตข้าวต่ำ ต้นทุนการผลิตสูงเป็นผลให้การทำ ไร่ข้าวในชุมชนบ้านแพะลดน้อยลงมาก การรับจ้างหรือประกอบอาชีพอื่นเป็นทางเลือกหนึ่งของคน กลุ่มคนในชุมชน หรือสมาชิกบางคนในครัวเรือน ปัจจุบันกลุ่มคนในชุมชนที่ยังดำเนินการทำการ เพาะปลูกในส่วนของการทำนา นิยมปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อการจำหน่ายและการบริโภค จากเดิมมี การปลูกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเพื่อการบริโภค ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจาก การปลูกข้าว หลายแปลงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานทำการผลิตมาก แต่จำนวนแรงงานของครัวเรือนลดน้อยลง หรือแรงงานที่มีอยู่ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการผลิตดังกล่าว ส่วนหนึ่งรับการศึกษา และส่วนหนึ่งเข้าสู่ การเป็นแรงงานรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรมและนอกชุมชน

ปัจจุบันสมาชิกของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวที่มีการศึกษามักเป็นกลุ่มแรงงานที่ ออกนอกภาคเกษตรกรรม และนอกชุมชน กลุ่มคนดังกล่าวมีทัศนคติบางประการเกี่ยวกับการทำ การเกษตรแบบเดิมของชุมชนกล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวไม่มีภูมิปัญญาในการทำเกษตรหรือการ เพาะปลูกเช่นเดียวกับบิดามารดา การกลับไปดำเนินการโดยไม่มีฐานของภูมิปัญญาเป็นอุปสรรค ของคนกลุ่มดังกล่าว อีกทั้ง ทัศนคติเกี่ยวกับการเลือกอาชีพของกลุ่มคนดังกล่าว คือ ไม่นิยมทำการ เกษตร วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของการศึกษาก็เพื่อได้รับโอกาสการทำงานที่มีรายได้โดยเฉพาะ รายได้ที่เป็นรายเดือน หรือการรับราชการ ซึ่งจะเป็นเกียรติ ความมีศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจของ ครอบครัวและตนเอง

ในปัจจุบันนี้กลุ่มคนที่มีโอกาสรับจ้างนอกชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น การทำงานรับจ้างในตัวเมืองโดยเฉพาะในต่างจังหวัด ทั้งภาคเหนือและภาคกลางของประเทศ ได้ แก่ กรุงเทพฯ เชียงใหม่ นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร และในบางส่วนทำงานในพื้นที่ใกล้ เคียงกับชุมชน หรือ การทำงานในตำแหน่งครูอัตราจ้าง ครูการศึกษาออกโรงเรียน หน่วยงานกรม ป่าไม้ พนักงานในองค์การบริหารส่วนตำบล ครูศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การ พัฒนาเอกชน เป็นต้น สำหรับกลุ่มคนที่ทำงานต่างจังหวัดไกลจากชุมชนมากมักจะเป็นกลุ่มอาชีพ ในธุรกิจบริการต่าง ๆ เช่น โรงงาน แม่บ้าน พนักงานขายของ ร้านอาหาร

กลุ่มคนที่มีโอกาสทำงานรับจ้างนอกชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนจะเก็บรักษาความเป็นกะเหรี่ยงอันเป็นที่มาของการได้รับความช่วยเหลือในภาวะที่

ลำบากและอาศัยอยู่นอกชุมชน ความเป็นกะเหรี่ยงในที่นี้อาจหมายถึง ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นคนชุมชนเดียวกัน และความสัมพันธ์ในฐานะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น การกู้ยืมเงิน การให้ที่พัก อาหาร การหางานหรือการติดต่อแหล่งงาน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเพื่อนรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น กลุ่มที่มีฐานะค่อนข้างยากจนจะเป็นกลุ่มที่เก็บความเป็นกะเหรี่ยงเอาไว้ค่อนข้างมากกว่าคนกลุ่มอื่นในด้านการทำมาหากินหรือในการประกอบอาชีพ

พบว่า กลุ่มคนที่ทำงานนอกชุมชนเมื่อผ่านมาช่วงระยะเวลาหนึ่งคือ เมื่อมีครอบครัว หรือเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบทำงานในตัวเอง ซึ่งชุมชนมีความเห็นว่า การทำงานในเมืองเป็นงานที่ไม่มี ความมั่นคง ไม่ยั่งยืน การไปทำงานต่างชุมชนเป็นเพียงการทำงานเลี้ยงชีพในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นการสะสมเงินเพื่อกลับมายังชุมชนเมื่อมีความพร้อม คนกลุ่มดังกล่าวก็มีความเห็นว่า เมืองไม่ใช่ฐานของตนเอง มีน้อยคนที่สามารถใช้ชีวิตในเมืองได้ตลอดโดยการไม่กลับมายังชุมชนของตน เนื่องจากการแต่งงานกับกลุ่มชาติพันธุ์และตั้งรกรากอยู่กับสามี แต่คนโดยส่วนใหญ่มักจะกลับมายังตั้งรกรากกลับมาอยู่ในชุมชนของตน การเกษตรก็ยังเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของคนกลุ่มดังกล่าว โดยครอบครัวของตนยังทำการเกษตรอยู่ และคนมีส่วนเอื้อในการหารายได้ที่เป็นเงินสดมาจุนเจือครอบครัว เช่น การรับจ้างก่อสร้างในชุมชน หรือในครัวเรือนสำหรับฝ่ายชาย หรือการกลับมาทำการเกษตรตามคนในครอบครัว

สังคมวัฒนธรรมยุคความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกับกระบวนการกลายเป็นไทย ในปี พ.ศ 2530 - 2543

สังคมวัฒนธรรมในยุคดังกล่าวถือได้ว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเด่นของยุค พบว่า พิธีกรรมของชุมชนหลายพิธีกรรมได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งในด้านรูปแบบ การสร้างคำอธิบายใหม่ หรือความหมายใหม่ต่อพิธีกรรม การผลิตซ้ำทางด้านอุดมการณ์เพื่อคอกย้ำให้เห็นความสำคัญของพิธีกรรมอันเป็นสัญลักษณ์หนึ่งในการดำรงได้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

พิธีกรรมในช่วงเปลี่ยนผ่าน

พิธีกรรมการเกิดเป็นพิธีกรรมที่ชุมชนเคยให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก พบว่า ในช่วงยุคก่อนหน้านั้น ความนิยมในการนำรกหรือสะดือของเด็กไปผูกติดอยู่กับต้นไม้เป็นความเชื่อหรือความเชื่อที่สำคัญของคนในชุมชน แต่เมื่อต้นไม้หรือการให้ความสำคัญต่อความเชื่อเรื่อง "กะ ลา"

เรื่องเทพแห่งการเกิด "หมือ คา เขตอ" ลดน้อยลงอันเนื่องมาจาก ปัจจุบันการแพทย์แผนใหม่ที่มีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะกรณีแม่และเด็ก ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดน้อยลงมาก การศึกษามีส่วนช่วยอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคน เช่น วิชาสุขศึกษาจะเป็นวิชาให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ เพศ หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ตามแนววิทยาศาสตร์ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับวิวัฒนาการของมนุษย์ ความรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด อีกทั้งการไม่มีการสืบทอดความรู้ การอธิบายการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในรุ่นต่อมาทำให้กลุ่มคนดังกล่าวไม่มีความรู้ ไม่ทราบความเป็นหรือคำอธิบายเกี่ยวกับความเกิดหรือการกำเนิดของมนุษย์ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

ปัจจุบันสตรีในชุมชนนิยมไปฝากท้องกับผดุงครรภ์ในสถานอนามัยใกล้หมู่บ้าน หรือโรงพยาบาล และนิยมที่จะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาล พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิดในส่วนของการหรือสะดือของเด็กก็จะหายไป แต่สำหรับกลุ่มคนที่ยังคลอดในชุมชนการนำรกไปฝังได้บันไดบ้านก็ยังเป็นความเชื่อที่มีการดำเนินการจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการเลี้ยงดูทารกและการบริบาลทารกจะมีการผสมผสานระหว่างการดูแลเด็กตามวัฒนธรรม ความเชื่อของคนในชุมชน ผสมผสานกับการรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่อนามัย หรือแพทย์ในโรงพยาบาล การเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในครัวเรือนชาวบ้านจะดูแลผู้ป่วยตามภูมิปัญญาเดิมของคน เช่น การใช้ยาสมุนไพร การใช้คาถาอาคม การประกอบพิธีกรรม และการไปโรงพยาบาลเป็นการตัดสินใจเมื่อโรคดังกล่าวไม่หายขาด หรือเมื่อกลับโรงพยาบาลก็ยังไม่หายก็จะกลับมาประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

การแต่งงานกับค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากค่านิยมหรือทัศนคติในการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ในส่วนของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงที่เพิ่มมากขึ้นมากกว่าในช่วงที่ผ่านมา พบว่าการแต่งงานข้ามเผ่าอันเกิดขึ้นเนื่องมาจากการใช้ชีวิตและการพบหรือรู้จักกันนอกชุมชนมีส่วนต่อการตัดสินใจแต่งงานอันให้ความสำคัญต่อความเหมาะสมกล่าวคือ กลุ่มหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงมีความเห็นว่า การแต่งงานกับชายต่างวัฒนธรรม ต่างเชื้อชาติ แต่ไม่แตกต่างกันในด้านพื้นฐานในการศึกษา ความเหมาะสมในฐานะ การมีอาชีพที่มั่นคงมีส่วนอย่างมากในการเลือกเป็นคู่ครอง บุตรที่เกิดมาในครอบครัวในลักษณะดังกล่าวจะมีการผสมผสานวัฒนธรรมของฝ่ายแม่กับวัฒนธรรมของฝ่ายพ่อ โดยวัฒนธรรมของฝ่ายแม่บุตรจะได้รับเนื่องจากยังคงอยู่ในสังคมหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยง วัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงยังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าว สำหรับวัฒนธรรมฝ่ายบิดากลุ่มเด็กจะได้รับจากบิดา และโรงเรียน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในด้านอื่น ๆ และสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์

นอกจากนั้น รูปแบบพิธีกรรมในการแต่งงานของชาวกะเหรี่ยงก็มีความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ จากเดิมชาวกะเหรี่ยงจะมีการจัดพิธีกรรมแต่งงานโดยการให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมการบอกกล่าวให้กับผีเรือนของฝ่ายหญิงเพื่อทราบสถานะใหม่ของหญิงดังกล่าว และเป็นการบอกกล่าวให้กับผีเรือนทราบเกี่ยวกับเขตที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกภายในครัวเรือน ตลอดจนเป็นการบอกกล่าวให้กับคนในสังคมทราบถึงสถานะของคนทั้งคู่ และการให้ความสำคัญต่อความเชื่อ ค่านิยมบางประการเกี่ยวกับการแต่งงาน เช่น การให้ความสำคัญต่อความเป็นผู้ใหญ่ของกลุ่มแต่งงาน การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวของคนในชุมชน ปัจจุบัน การแต่งงานของกลุ่มคนในชุมชนมักจะทำให้ความสำคัญต่อการดื่ม - กิน มากกว่าการคงความหมายของพิธีกรรมดังกล่าว

"ทอง" เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในพิธีกรรมแต่งงานของชาวกะเหรี่ยง แต่เดิมสินสอดตามวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง ได้แก่ เสื้อกับผ้าถุง กำไลและสร้อย(เงิน) มีดและจอบ ชาวกะเหรี่ยงไม่นิยมใช้ทองเพื่อสินสอดในการแต่งงาน และเครื่องประดับที่ชาวกะเหรี่ยงใช้มักจะเครื่องประดับที่ทำด้วยเงิน ทองเริ่มมีความสำคัญในช่วงเวลานี้ ทองเป็นสัญลักษณ์ของความมีหน้ามีตา มีศักดิ์ศรี และแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ให้โดยส่วนผู้ใหญ่ทางฝ่ายชายที่จะมอบให้กับฝ่ายหญิง โดยเฉพาะมอบในพิธีกรรมเพื่อให้สังคมรับรู้

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย จากความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เกี่ยวกับความตายในช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า สิ่งหนึ่งที่มีความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความตาย กล่าวคือ ในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ สถานะทางสังคม เศรษฐกิจมีส่วนสำคัญต่อการจัดรูปแบบของพิธีกรรมดังกล่าว

กลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ทั้งข้าราชการ นักธุรกิจ นักการเมือง มักนิยมประกอบพิธีกรรมตามกลุ่มชาติพันธุ์และพิธีกรรมตามแบบไทย กล่าวคือ กลุ่มคนดังกล่าวมักจะผสมผสานวัฒนธรรมทั้งสองรูปแบบ โดยมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ครบทุกประการ เช่นในกรณีการจัดงานศพของนางสาวของนายบุญเลิศ สว่างกุล และงานศพของพี่สาวนายบุญเลิศ สว่างกุล(มารดาของผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน) มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงครบทุกขั้นตอนกล่าวคือ มีการไว้ศพที่บ้านจำนวนสามวัน ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงนิยมเลขที่ คือ หนึ่ง สาม ห้า และเจ็ด แต่สำหรับงานศพมักจะเอาศพไว้จำนวนสามวันเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากญาติพี่น้องของผู้ตายได้มาถึงหมด และได้มีการประกอบพิธีกรรมครบทุกประการ

การประกอบพิธีกรรมศพของชาวกะเหรี่ยงในแง่ของการตกแต่งศพผู้ตาย พบว่า ชาวกะเหรี่ยงจะใช้เสื้อผ้าหรือเครื่องแต่งกายหลากหลายรูปแบบเป็นเครื่องประดับศพ เช่น เสื้อผู้ชาย ชาวกะเหรี่ยง เสื้อแม่บ้านชาวกะเหรี่ยง กางเกงผู้ชาย ผ้าซิ่น ผ้าพันศรีษะ ย่าม ผ้าห่ม เป็นต้น โดยจะมัดไว้เป็นกลุ่ม ๆ แล้วนำไปผูกไว้บนขอบบ้านเหนือศพผู้ตาย ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "เต่ เกอ คือ"

หมายถึง ร่มเงา ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยง สิ่งของเหล่านี้เปรียบเสมือนต้นไม้ที่ให้ร่มเงาแก่ผู้ตายในขณะที่เดินทางกลับไปยัง “คู เซอ วอ” หรือ “ชุมชน” ตามความหมายของชาวกะเหรี่ยง และในอีกด้านหนึ่ง สิ่งของเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของผู้ตายตลอดจนลูกหลานกล่าวคือ ถ้าหากศพใดมีผ้าแขวนไว้หลายมัด หนึ่งมัดมีจำนวนผ้าชิ้นมากย่อมแสดงว่าบุคคลดังกล่าวมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี เป็นที่รักใคร่ของคนในครอบครัวและกลุ่มเครือญาติ พบว่า นอกจากบุตรหลานของผู้ตายที่จะนำเสื้อผ้าใหม่เหล่านี้ออกมาเป็นเครื่องประดับ กลุ่มญาติ ตลอดจนชุมชนจะมีส่วนร่วมในการทำหรือนำผูกเสื้อผ้ามาร่วมในพิธีกรรมดังกล่าว เมื่อพิธีศพเสร็จสิ้นทุกคนก็นำเสื้อผ้ากลับไปที่บ้านได้

สำหรับพิธีกรรมที่จะจัดขึ้นในทุกคืน พบว่า กลุ่มชายหนุ่ม หญิงสาวภายในชุมชนและต่างหมู่บ้านจะมาร้องเพลงพื้นบ้านในงานศพทั้งกลางวันและกลางคืนในพิธีศพเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่ผู้ตาย อีกทั้งจะมีการละเล่นลักษณะคล้ายหมากรุกของไทย โดยชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า “คำ ลือ เค เาะ ซอ” อันเป็นการต่อสู้ระหว่างไก่กับราชสีห์ โดยได้สมมุติว่า ไก่เปรียบเสมือนผู้ตายและราชสีห์เปรียบเสมือนเจ้าแห่งความตาย ในระหว่างการเดินทางผู้ตายจะเจอปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไก่จำนวน 12 ตัวหากสามารถเอาชนะราชสีห์ที่มีอยู่เพียง 4 ตัวได้ก็จะชี้ให้เห็นว่าผู้ตายสามารถเอาตัวรอดปลอดภัยกลับไปถึงบ้านของตัวเองได้ และการร้องเพลงพื้นบ้านพร้อมกับการละเล่นอีกรูปแบบหนึ่ง คือ “ถ่อ เส่ ซา” หมายถึง การเก็บผลไม้ โดยการละเล่นแบบนี้จะมีการร้องเพลงพื้นบ้านประกอบ ร้องได้หนึ่งบทจะขยับขึ้นต้นไม้หนึ่งชั้น จะร้องจนกระทั่งขึ้นต้นไม้เก็บผลไม้ไม่ได้และนำลงมารับประทานบริเวณโคนต้นไม้ ซึ่งเป็นการสมมุติการที่ผู้ตายเก็บผลไม้รับประทานในขณะที่กำลังอยู่ในระหว่างการเดินทาง

ในวันสุดท้ายในการเสียชีวิต หากศพดังกล่าวเป็นศพของผู้สูงอายุจะมีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงครบทุกประการ โดยจะมีการเริ่มพิธีกรรมสำคัญในช่วงบ่ายประมาณ 16.00 น ได้แก่ พิธีกรรม “อุ มอ โฟ” คือ พิธีกรรมที่ “นา โค” และ “ปา รา นา โค” เจ้าหน้าทีของโลกแห่งความตายมารับตัวของผู้ตายกลับไป พิธีกรรม “จี กลี” เป็นการละเล่นในลักษณะเช่นเดียวกัน การเล่นลาวกระตบไม้ แค่วัตถุที่ใช้แทนไม้ไผ่คือ สากขนาดใหญ่ที่ใช้ตำข้าวแทน โดยจะมีการวิ่งข้าม และการใช้ศรียะรอด การละเล่นดังกล่าวชาวกะเหรี่ยงให้ความเห็นว่าเป็นอุปสรรคสำคัญที่ผู้ตายจะต้องฟันฝ่าต่อสู้ให้พ้นจากอุปสรรคดังกล่าว และอุปสรรคดังกล่าวมีอันตรายอาจจะหมายถึง อันตรายที่ผู้ตายจะได้รับต่าง ๆ นานา อาจถึงขั้นบาดเจ็บและเสียชีวิต

นอกจากพิธีกรรมใหญ่ ๆ ที่กล่าวถึงแล้ว ความเชื่อปลุกย่อยที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญ ได้แก่ การฆ่าไก่ และเปิดโดยเขาเนื้อออกให้หมดให้เหลือเฉพาะผิวหนังและขนให้ดูว่ามีสภาพเหมือนไก่จริง โดยสัตว์เหล่านี้ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นพาหนะที่สำคัญที่ผู้ตายจะใช้

เดินทางข้ามภาพ ใกล้เคียงพาดูที่บินได้ และเปิดผู้ตายจะเกาะไปเมื่อต้องข้ามน้ำ และความเชื่อ และพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดสำหรับครัวเรือนที่ยังมีการเลี้ยงผีเรือนอยู่ คือ การทำพิธีกรรมทอด หรือ คั่ว(ทำให้สุก) เมล็ดข้าว ในกะทะหรือหม้อที่เคยใช้ประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน โดยผู้ที่ทำพิธีกรรมดังกล่าวจะเป็นชายหนุ่มสองท่านและหญิงสาวสองท่าน โดยกลุ่มคนดังกล่าวจะแบ่งหน้าที่กันทำ คือ กลุ่มผู้ชายจะเป็นผู้ก่อไฟ และเหลาไม้เพื่อร้อยข้าวดอก(เมล็ดข้าวที่คั่วเสร็จแล้ว) เมื่อเมล็ดข้าวแตกก็ต้องนำมาร้อยมีลักษณะเหมือนการร้อยดอกไม้ นอกจากการร้อยดอกไม้แล้วก็ต้องร้อยถ่านที่ได้จากการเผาไหม้ดังกล่าว และจะต้องนำดอกไม้ที่ทำจากข้าวดอกและถ่านไปไว้ใกล้ศพของผู้ตาย พบว่า ภาชนะทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นหม้อ ช้อน และพื้น ตลอดจนสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องถูกทำลายให้แตกหักแล้วนำไปทิ้ง และบ้านที่ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องมีการรื้อทิ้ง สำหรับข้าวดอกและถ่านนั้นหมายถึง การมีข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ทั้งในภพนี้และภพหน้าของผู้ตาย โดยพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงจะสิ้นสุดประมาณ 19.00 น. เมื่อสิ้นสุดพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงก็จะมีการประกอบพิธีกรรมแบบพุทธ แบบคนพื้นราบ หรือแบบสากลด้วยเช่นเดียวกัน

การแสดงถึงการใช้ความเป็นไทยในพิธีศพของชาวกะเหรี่ยงได้แก่ การตกแต่งประดับศพด้วยดอกไม้ นานาพันธุ์ การวางพวงหรีด การสร้างบ้านให้กับผู้ตายแล้วนำไปถวายวัด(บ้านน้อย) รูปแบบการจัดข้าวดอกดอกไม้เช่นคนพื้นราบสำหรับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา(มักจะเป็นกลุ่มแม่บ้านคนพื้นราบมาทำหรือเตรียมเอาไว้ให้กับญาติของผู้ตาย เนื่องจากกลุ่มแม่บ้านชาวกะเหรี่ยงไม่สามารถทำได้ เช่นเดียวกับการสร้างบ้านให้กับผู้ตาย ตลอดจนการเตรียมของในบ้านหลังนั้นมักจะเป็นคนพื้นราบจัดเตรียมไว้ให้) และพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดคือ การสวดพระอภิธรรมศพ เมื่อทำพิธีกรรมแบบพุทธเสร็จสิ้น ก็จะกลับมาเริ่มพิธีกรรมการร้องเพลงพื้นบ้านแบบชาวกะเหรี่ยงจนกระทั่งถึงเวลาไปเผาศพ

ขั้นตอนสุดท้ายของพิธีกรรมการเผาศพ เมื่อนำศพมาถึงสุสานจะมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนา คือ การถวายผ้าไตร ผ้าบังกุล หรือขันตอนต่าง ๆ ตามแบบพุทธศาสนา เมื่อพิธีกรรมแบบพุทธสิ้นสุดก็จะมีการเริ่มต้นพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง คือ “การ อ้อ โล” หมายถึง การมอบของให้กับผู้ตาย การใช้ชีวิตร่วมกับผู้ตาย และรับประทานอาหารร่วมกับผู้ตาย โดยกลุ่มคนที่จะร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวมักจะเป็นกลุ่มผู้อาวุโสและกลุ่มญาติพี่น้องของผู้ตาย การร่วมใช้ชีวิต และการรับประทานอาหารที่สุสานซึ่งเป็นอาหารที่เตรียมไว้ให้ผู้ตายถือว่าการพบกันครั้งสุดท้ายระหว่างผู้ตายกับญาติ โดยการรับประทานอาหารดังกล่าวกลุ่มคนดังกล่าวถือว่าได้พบเห็นพูดคุยกับผู้ตาย และมีโอกาสไปส่งผู้ตายยังโลกแห่งความตาย

เหตุผลที่กลุ่มคนดังกล่าวยังมีการประกอบพิธีกรรมตามแบบของชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวยังคงอยู่ในชุมชน ความเชื่อเกี่ยวกับโลกของความตาย หรือภพของโลกวินญาณยังมีความเชื่อหลัก ซึ่งแสดงว่ากลุ่มคนดังกล่าวยังต้องการพื้นที่ในสังคมของชุมชนตนเอง ในขณะเดียวกัน การผสมผสานวัฒนธรรมแบบไทยในพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพเพื่อแสดงให้สังคมรับรู้ โดยเฉพาะกลุ่มคนข้างนอกชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความทันสมัย การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมไทย เป็นการเข้าไปมีส่วนอยู่ในพื้นที่ของสังคมไทย พบว่า กลุ่มคนที่เข้ามาในพิธีงานศพดังกล่าวมีหลากหลายกลุ่มกล่าวคือ ในขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง กลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมดังกล่าวคือ ชาวกะเหรี่ยงภายในชุมชน และแขกชาวกะเหรี่ยงต่างหมู่บ้าน สำหรับพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนา จะมีทั้งกลุ่มคนชาวกะเหรี่ยงในชุมชนต่างหมู่บ้าน และชาวพื้นราบในระดับต่าง ๆ กลุ่มคนที่เข้าไปในพิธีกรรมศพนั้นขึ้นอยู่กับเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้ตายและญาติ เช่นในกรณีศพดังกล่าว จะมีกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการในอำเภอ กลุ่มพ่อค้า และชาวพื้นราบในอำเภอและในพื้นที่ใกล้เคียงมาร่วมในพิธีกรรม พระสงฆ์ที่มาร่วมประกอบพิธีกรรมมักเป็นพระชาวพื้นราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและความสัมพันธ์ของครัวเรือนดังกล่าวกับวัดใด เช่น การนิมนต์เจ้าคณะอำเภอมาสวดพระอภิธรรมศพ หรือประกอบพิธีกรรมในวันเผา รวมทั้งผู้ที่คอยทำหน้าที่รับบทสวดมักเป็นบุคคลที่เคยเป็นพระ(ทิด)ชาวพื้นราบ เนื่องจากจะมีชาวกะเหรี่ยงน้อยคนที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ดี

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง กลุ่มคนดังกล่าวมักนิยมที่ประกอบพิธีกรรมตามแบบของชาวกะเหรี่ยงให้ครบทุกขั้นตอน ครบทุกพิธีกรรม กลุ่มคนที่เข้าร่วมในพิธีกรรมศพก็มักจะเป็นชาวกะเหรี่ยงในชุมชนและต่างหมู่บ้าน ตลอดจนชาวพื้นราบในหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีความสัมพันธ์กับผู้ตายหรือญาติของผู้ตาย พบว่า พิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะเป็นพิธีกรรมที่โดดเด่นในกลุ่มคนดังกล่าว เนื่องจาก ความสัมพันธ์หรือเครือข่ายที่จำกัด ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงออกถึงความเป็นไทยเท่ากับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีเครือข่ายกับกลุ่มคนในระดับต่าง ๆ ในสังคม การแสดงอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ สามารถแสดงออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยไม่รู้สึกราวจะต้องแบ่งเวทีวัฒนธรรมให้กับวัฒนธรรมอื่น

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีหรือฐานะยากจน จะเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง ความง่ายในการจัดการ การใช้เวลาน้อย และไม่เสียค่าใช้จ่ายมากก็คือการเลือกประกอบพิธีกรรมแบบพุทธ บุคคลที่จะมีบทบาทสำคัญในการจัดการงานศพของกลุ่มคนที่มีฐานะยากจนคือ มาคาทายก หรือหัวหมวควัด เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำแก่ญาติของผู้ตายในการจัดการศพ รูปแบบหรือพิธีกรรมที่เป็นไปได้ ให้ทำพิธีศพโดยเอาไว้หนึ่งคืน ทำบุญที่วัด ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศพ และกลุ่มคนที่เข้าร่วมในงานศพ

จะเป็นชาวกะเหรี่ยงโดยส่วนใหญ่และมีชาวพื้นราบบางส่วนที่รู้จักกับผู้ตายหรือญาติของผู้ตาย สำหรับพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงจะถูกคัดทอนให้น้อยที่สุด จะคงเหลือเฉพาะการร้องเพลงพื้นบ้านซึ่งทางให้กับผู้ตายในช่วงเวลาสั้น ๆ การตกแต่งศพด้วยเสื้อผ้าที่พอหาได้ และบ้านขนาดเล็กซึ่งจะนำไปไว้ที่สุสาน จะต่างกับกลุ่มคนที่มีฐานะดีจะนำบ้านผู้ตายไปไว้ที่วัดเหมือนกับคนพื้นราบโดยทั่วไป และพิธีกรรมการควมเสียดข้าวเพื่อแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ส่วนพิธีกรรมใหญ่ อื่น ๆ จะไม่มีการจัดขึ้น เนื่องจากต้องใช้เวลาหลายวันจึงสามารถดำเนินพิธีกรรมครบทุกขั้นตอน

พบว่า กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นกลุ่มคนที่สามารถดำรงความเป็นกะเหรี่ยงพร้อมกับการกลายเป็นไทย และกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางสามารถดำรงความเป็นกะเหรี่ยงได้ดี แต่กลุ่มคนที่มีฐานะยากจน การดำรงความเป็นกะเหรี่ยงเป็นได้ยาก และดำรงความเป็นไทยอย่างง่าย ๆ และในกรณีของการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมชุมชนจะมีส่วนอย่างมากในการเข้าร่วม โดยเฉพาะหากเป็นพิธีกรรมของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางและยากจน

จากพิธีกรรมงานศพ พบว่า ความพยายามของชาวกะเหรี่ยงในการใช้พิธีกรรมอันเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวกะเหรี่ยงในการนำเข้ามาสู่สังคมไทย ซึ่งความพยายามดังกล่าวไม่ใช่เกิดเฉพาะชาวกะเหรี่ยงเท่านั้น พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้พยายามที่จะนำเสนอรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเข้าไปแบ่งพื้นที่ในสังคมใหญ่ โดยถือว่าพิธีกรรมดังกล่าวเป็นหนึ่งในพิธีกรรมของความหลากหลายในสังคมไทย ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม และฐานะทางเศรษฐกิจมีส่วนร่วมอย่างมากต่อการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ พบว่า กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนจะเป็นกลุ่มที่รักษาอัตลักษณ์ของตนไว้มากที่สุด เช่น การเก็บระบบความสัมพันธ์ จะพบว่า พิธีศพของกลุ่มคนยากจน ชุมชนจะมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่า ในเรื่องของพิธีกรรม อาหาร สำหรับเลี้ยงแขก ตลอดจนเครื่องไทยทานต่าง ๆ แต่กลุ่มคนดังกล่าวจะมีการเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมแบบพุทธแทนพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยง ที่ต้องใช้ระยะเวลาประกอบพิธีกรรมนาน สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีพลังในการผลักดันพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงเข้ามาสู่สังคมไทย โดยเลือกที่จะประกอบพิธีกรรมทั้งสองวัฒนธรรม โดยพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้ขัดกันเอง มีการแบ่งเวทีวัฒนธรรมออกเป็นสองบทบาทสองช่วงเวลาออกจากกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงในสังคมไทย การมีเครือข่ายกับความสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน และการประกอบพิธีกรรมแบบกะเหรี่ยงเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อ และการสร้างความสัมพันธ์ของครัวเรือนของคนกับชุมชน

พิธีกรรมสำคัญในรอบปี และพิธีกรรมตามโอกาส

พิธีกรรมสำคัญในรอบปีและพิธีกรรมตามโอกาส ชุมชนยังให้ความสำคัญในฐานะที่พิธีกรรมดังกล่าวมีส่วนอย่างมากต่อการดำรงอยู่ของชุมชน พิธีกรรมดังกล่าวจะถูกดำเนินการทุกปี ถึงแม้จะมีอุปสรรคในส่วนของความพร้อมเพรียงก็ตาม สำหรับพิธีกรรมตามโอกาสในการเลี้ยงผีเรือนนั้น ปัจจุบันมีเพียงครัวเรือนของผู้นำตามประเพณีเท่านั้นที่ยังประกอบพิธีกรรมดังกล่าว และพบว่า พิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือน กลุ่มคนในสังคมจะมีการหยุดและเริ่มพิธีกรรมดังกล่าวโดยเฉพาะถ้าหากดำเนินการรักษาพยาบาลทุกวิธีแล้วไม่หายก็จะกลับมานับถือและทำพิธีกรรมการเลี้ยงผีเรือนทั้งกลุ่มที่นับถือความเชื่อพุทธ และกลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนา

ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านแพะไม่ว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะนับถือศาสนาใดก็ตาม ในกรณีของกลุ่มคนที่เปลี่ยนมานับถือศาสนาใหม่ เช่น พุทธศาสนา และมีการประกอบพิธีกรรมการตัดผีเรือน จะมีพิธีกรรมหนึ่งคือ พิธีกรรม “แคว ตา คลิ” เป็นพิธีกรรมเลี้ยงผีเรือนด้วยเมล็ดพันธุ์ โดยได้อธิบายพิธีกรรมดังกล่าวว่า เป็นการเลี้ยงผีเรือนโดยการใส่เมล็ดพันธุ์โดยการทำให้สุกและอธิษฐานต่อผีเรือนว่า หากเมล็ดพันธุ์ดังกล่าวงอกผีเรือนสามารถที่จะขอเครื่องเซ่นไหว้อีกครั้งได้ แต่เมล็ดพันธุ์ที่สุกไม่สามารถงอกได้ก็แสดงว่าผีเรือนไม่ต้องมาขอเครื่องเซ่นไหว้อีก (เป็นวิธีการหลอกผี) และกลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนาการตัดผีเรือนเป็นไปอย่างเฉียดขาด แต่พบว่า มีหลายกรณีในชุมชนบ้านแพะ ทั้งกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนาและทำพิธีกรรม “แคว ตา คลิ” และกลุ่มที่นับถือคริสต์ศาสนา เมื่อประสบกับปัญหาการเจ็บไข้ได้ป่วย มีบางกรณีที่กลับมานับถือผีเรือน แต่สำหรับการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่มาก หรือการเสี่ยงทาย คุชชะคาราตี หรือความเชื่อเล็ก ๆ น้อย การนับถือเคล็ดหรือโชคลางต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงมีอยู่

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยงในฐานะคนชายขอบของสังคม เป็นการเคลื่อนย้ายเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยที่ละเอียดละน้อย ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการเคลื่อนย้ายตัวเอง ในขณะที่มีความพยายามเข้ามาในพื้นที่ในสังคมไทย ชาวกะเหรี่ยงเองก็มีความพยายามที่จะรักษาพื้นที่ในสังคมหมู่บ้านของคนเช่นเดียวกัน

ชาวกะเหรี่ยงเป็นคนชายขอบในแง่ของชาติพันธุ์ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนอยู่ในสถานภาพของ “การเป็นชาวเขา” ที่แสดงว่า เป็นกลุ่มคนที่มีความถ้อยแถลง ค่อยการศึกษา ฐานะยากจน แต่กลุ่มคนดังกล่าวมีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูด และวิถีชีวิตการทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน การมีจิตสำนึกและประวัติศาสตร์ร่วมในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน

กระบวนการกลายเป็นไทยกับการปรับตัวเพื่อเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ในยุคแรกของการตั้งหมู่บ้านหรือยุคการตั้งถิ่นฐานก่อนการกลายเป็นไทย ชุมชนพยายามดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อันเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอยู่รอดของชุมชน เนื่องจากความเป็นกะเหรี่ยงในด้านต่าง ๆ คือวิถีชีวิตของชุมชน มีการปรับตัวเพื่อความเหมาะสมในการดำรงชีวิตแต่ทั้งนี้ตั้งอยู่บนฐานของโลกทัศน์ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งทางด้านโครงสร้างทางสังคม การเมืองการปกครอง วิธีการผลิต ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม เช่น การทำไร่ข้าวในระบบไร่หมุนเวียน เป็นระบบการผลิตที่เหมาะสมกับกลุ่มคนที่มีฐานการผลิตเพื่อการยังชีพ และจำนวนแรงงานในการทำการเกษตรที่จำกัด อีกทั้งระบบการผลิตดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ โลกทัศน์ซึ่งสามารถเห็นได้จากพิธีกรรมเกี่ยวกับการผลิต

เมื่อชุมชนเข้าสู่ยุคการเผชิญหน้ากับพัฒนากับกระบวนการกลายเป็นไทย ปี พ.ศ 2500 – 2530 เป็นช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านทางสังคม อันเป็นช่วงเวลาที่มีความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และชุมชนได้ประสบกับปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่ทำการเกษตร อันสืบเนื่องมาจากการที่รัฐห้ามไม่ให้ชุมชนบุกเบิกพื้นที่ทำการเพาะปลูก ปัญหาความสับสนหรือความไม่รู้ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการทำดีและการกระทำของรัฐต่อคนในชุมชน เช่น การเข้ามาดำเนิน

การสำรวจสำมะโนประชากรในชุมชน พร้อมทั้งการจัดทำเอกสารอันแสดงถึงความเป็นพลเมืองของชาติ การเข้ามาของหน่วยงานทางการศึกษา ป่าไม้ ชลประทาน การเข้ามาของหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้สร้างความไม่แน่ใจต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชน ในช่วงเวลาที่ชุมชนได้อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ชุมชนได้เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยหลากหลายรูปแบบ เช่น การรับการศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ การเป็นส่วนหนึ่งของชาติโดยเฉพาะเอกสารที่ทางราชการเป็นผู้ดำเนินการออกให้อันแสดงถึงความเป็นพลเมืองไทย การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงที่เพิ่มมากขึ้น การปรับเปลี่ยนและสร้างคำอธิบายใหม่กับพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับสถานที่ในโลกวินญาณ เช่น บริเวณต้นน้ำ บริเวณ “โล ปู” และ “คำ ชั่ว โข” ที่ถูกทำลายอันเนื่องมาจากการจัดการกับพื้นที่ของชุมชน และความเปลี่ยนแปลงความคิด โลกทัศน์ของคนบางกลุ่มในชุมชน และปรากฏการณ์สำคัญที่รับรู้ว่าชุมชนมีสำนึกต่อความเป็นตัวตนอยู่ในสถานะของการต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย คือ การผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ ความเชื่อของชุมชน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมระดับชุมชน เช่น การประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความร่มเย็นในชุมชน หมู่บ้าน หรือการใช้สัญลักษณ์ต้นบอนเพื่อเป็นสื่อในการอนุรักษ์ต้นน้ำของชุมชน เป็นต้น

การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยมีระดับความเข้มข้นของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ชาวบ้านเป็นบุคคลที่เลือกที่จะเป็นไทยหรืออ้างอิงความเป็นไทยในบางสถานการณ์ แต่ในบางสถานการณ์ ความเป็นกะเหรี่ยงถูกอ้างอิงทั้งในสังคมของชาวกะเหรี่ยงเอง และในสังคมไทย การที่จะเลือกอ้างอิงอัตลักษณ์ใดนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบริบทแวดล้อม เช่น ในกรณีของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีติดต่อกับธนาคาร ซึ่งเจ้าหน้าที่เองก็ทราบว่าบุคคลดังกล่าวมีฐานะทางเศรษฐกิจดี และเป็นชาวกะเหรี่ยง ความเป็นกะเหรี่ยงสามารถนำมาใช้ในการติดต่องานได้ สามารถพูดภาษากะเหรี่ยงติดต่อกัน สามารถสวมเสื้อชาติพันธุ์ในการติดต่อทำธุระ ความเป็นกะเหรี่ยงอันแสดงออกถึงความเป็นชาติพันธุ์ไม่ใช่สิ่งที่ด้อยในสังคมใหญ่ สังคมไทยรับรู้ถึงความเป็นกะเหรี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในสังคม

สำหรับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีอ้างอิงความเป็นไทยในหลายลักษณะ เช่น การอ้างอิงความเป็นไทยผ่านการเป็นพลเมืองของรัฐ โดยเฉพาะเอกสารสำคัญที่ทางราชการเป็นผู้ออกให้ และการแสดงตนเป็นพลเมืองของรัฐเพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการ เช่น การเรียกร้องให้หน่วยงานราชการดำเนินการบางอย่างให้ เช่น เมื่อไปที่ว่าการอำเภอ เนื่องจากการมีฐานะดี มีผู้คนรู้จักมาก หากได้รับการบริการที่ไม่ประทับใจ กลุ่มคนดังกล่าวจะกล้าพูด หรือกล้าได้แฉ อีกทั้งกลุ่มคนดังกล่าวจะอ้างความเป็นไทยโดยเฉพาะการได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการจากรัฐ ซึ่งจะต้องได้รับการบริการหรือการปฏิบัติเช่นเดียวกับคนพื้นราบในสังคม เป็นต้น

กลุ่มผู้นำตามประเพณีและกลุ่มผู้อาวุโสหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยค่อนข้างช้าเนื่องจากความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจต่อบทบาทของรัฐที่กระทำต่อชุมชน และเห็นถึงผลอันจะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชน ซึ่งอาจกระทบต่อสถานภาพและอำนาจของผู้นำ แต่ทั้งนี้ กลุ่มคนดังกล่าวก็ต้องเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยในบางลักษณะ เช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มคนดังกล่าวเคยมีอำนาจในการจัดการกับความไม่สงบต่าง ๆ ของชุมชน แต่เมื่ออำนาจใหม่คือ อำนาจรัฐเข้ามาและดูเหมือนว่าเป็นอำนาจที่เหนือกว่าคน กลุ่มคนดังกล่าวจะได้รับความกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะการเสียฐานอำนาจ และอำนาจของตนถูกท้าทายจากอำนาจที่เข้ามาใหม่ คนกลุ่มนี้จึงพยายามอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยงภายในชุมชนเพื่อรักษาอำนาจของตนเอาไว้ เช่น การให้ชุมชนดำรงความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม และหากเกิดเหตุการณ์ใดก็ใช้ความเชื่อดั้งเดิมเป็นกรอบในการแสดงความเห็นต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

กลุ่มผู้นำทางการและกลุ่มวัยกลางคนในชุมชนกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย กลุ่มคนดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือในระดับพื้นฐานถือว่าเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชน จะเป็นกลุ่มที่ใช้อัตลักษณ์ความเป็นไทย และความเป็นกะเหรี่ยงในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในทุกสังคม กลุ่มคนดังกล่าวจะเป็นกลุ่มคนที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นเร็วกว่าคนกลุ่มอื่น และหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การรับการศึกษา การเป็นพลเมืองของรัฐชาติ การดำรงตำแหน่งผู้นำของชุมชน การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต

กลุ่มสตรีและกลุ่มหนุ่มสาวของชุมชน กลุ่มสตรีเป็นกลุ่มคนที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยแตกต่างตามช่วงอายุ กลุ่มสตรีที่มีอายุน้อย การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยที่สำคัญคือ การมีเอกสารอันแสดงถึงความเป็นพลเมืองไทย บางคนมีโอกาสเรียนในระดับพื้นฐาน แต่การเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยค่อนข้างช้า ส่วนกลุ่มสตรีที่มีอายุน้อย มักเป็นกลุ่มที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็วกว่า ทั้งการรับการศึกษาจากหน่วยงานของรัฐ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การมีโอกาสดำรงงานนอกชุมชน สำหรับกลุ่มหนุ่มสาวของชุมชนโดยส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการกลายเป็นไทยในด้านการเป็นพลเมืองไทย และการศึกษา ตลอดจนการมีโอกาสดำรงงานนอกชุมชน กลุ่มคนดังกล่าวจะเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยได้เร็ว เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีพื้นฐานที่ดีเกี่ยวกับสังคมไทย

พบว่า การทำงานรับจ้างนอกชุมชนนำมาซึ่งการรักษาความสัมพันธ์แบบเดิมของชาวกะเหรี่ยง กลุ่มคนที่ออกนอกชุมชนทำงานรับจ้างในพื้นที่ต่าง ๆ มีทั้งกลุ่มคนที่มีฐานะปานกลางและฐานะค่อนข้างยากจน กลุ่มคนเหล่านี้จะใช้ในความสัมพันธ์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในขณะที่อาศัยอยู่ในต่างชุมชน เช่น การกู้ยืมเงินซึ่งกันและกัน การปรึกษาหารือในเวลาที่มิมีปัญหา การติดต่อ

หางานใหม่ให้กับกลุ่มเพื่อนที่ออกมาทำงานด้วยกันและเพื่อนที่ยังอยู่ในหมู่บ้าน ตลอดจนการช่วยเหลือในลักษณะอื่น ๆ เช่น ให้ที่พักขณะที่ยังหางานไม่ได้ เป็นต้น ดังนั้น กลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจนจะใช้หรือเก็บรักษาระบบความสัมพันธ์แบบกะเหรี่ยง เพื่อผลประโยชน์ของตนเองในยามที่มีปัญหา ในขณะที่กลุ่มคนที่มีฐานะในระดับปานกลางจะใช้ความสัมพันธ์ดังกล่าวน้อยกว่ากลุ่มแรก

เมื่อชุมชนหมู่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไปหากต้องการมีพื้นที่ในสังคมไทย การปรับตัวเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทยจะให้ประโยชน์มากกว่าต่อการอยู่รอดของพวกเขา และจะต้องดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ โดยพิจารณาว่า สถานการณ์ใดควรแสดงอัตลักษณ์ใด เช่น ในการติดต่อราชการ ความเป็นไทยบางอย่างที่คนชายขอบจะต้องปรับตัวเอง เช่น การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร การแต่งกายแบบสากล การมีชื่อไทย การมีนามสกุล การระบุนาคร ซึ่งการเข้าสู่ความเป็นไทยดังกล่าวจะเป็นการง่ายต่อการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการ หรือในบางสถานการณ์ ความเป็นคนชายขอบของสังคมก็เป็นที่มาของผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การได้รับการสนับสนุน การพัฒนาในด้านต่าง ๆ หรือความสะดวกในบางด้าน กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งจะให้ประโยชน์แก่บุคคลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของเวลา และสถานที่

ดังนั้น คำว่าที่ว่า “คนชายขอบ” ในบางสถานการณ์เป็นชายขอบ แต่ในบางสถานการณ์ก็กลายเป็นศูนย์กลางแทน และกระบวนการกลายเป็นไทยมิได้มีทิศทางเดียวแต่มีความหลากหลาย ความแตกต่าง หรือบางกรณีก็มีการผสมผสานความเป็นไทยกับความเป็นกะเหรี่ยงเข้าด้วยกันโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นสำคัญ หรือเหตุผลของการอ้างอิงว่าจะเป็นอย่างนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของเวลา สถานที่ วัตถุประสงค์ และกลุ่มคนที่คนมีความสัมพันธ์ด้วย

การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองไว้เป็นการรักษา หรือการคงไว้ซึ่งพื้นที่ทางสังคมภายในชุมชนของตน ความเป็นตัวตนของเขาจะมีส่วนช่วยให้เขาสามารถอยู่รอดได้ในสังคม เนื่องจากทุกสังคมล้วนมีทรัพยากรที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ การผสมผสานความเป็นเรา และความเป็นอื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นวิธีการปรับตัวอีกวิธีหนึ่ง บางครั้งก็อาจเลือกเป็นไทย แต่บางครั้งก็กลับไปอ้างอิงความเป็นกะเหรี่ยง จึงทำให้เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงย้อนกลับไป – กลับมา มิใช่เปลี่ยนไปในทิศทางเดียว ดังคำเปรียบของชาวกะเหรี่ยงที่ว่า “ ขณะที่เราเดินหาขุมทรัพย์อยู่ข้างหน้าของเรา ซึ่งเป็นขุมทรัพย์แห่งใหม่ เราก็ขำขันนอนใจ จะต้องหันหลังกลับมาอยู่ขุมทรัพย์อยู่ข้างหลังเราอีกทีหนึ่ง” หากเปรียบกับการเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นไทย ขณะที่เราใช้ประโยชน์และเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยเราไม่ควรลืมสังคมของเราเองเพราะมันคือตัวตนของเรา

กล่าวได้ว่า ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงพยายามที่จะเป็นไทยในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์นานัปการ ในขณะที่เดียวกันตำนานในความเป็นกะเหรี่ยง หรือการดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ก็มีมากขึ้นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในปัจจุบัน เราจะพบ ภาพลักษณ์ที่ชาวกะเหรี่ยงต้องการให้สังคมไทยบริโภค เช่น ภาพลักษณ์ของการเป็นกลุ่มคนที่มีภูมิปัญญาและศักยภาพในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ถือว่าเป็นการนำเอาความเป็นอัตลักษณ์เข้าสู่สังคมใหญ่ ซึ่งเปิดกว้างสำหรับกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหญ่มากขึ้นหรือยอมรับความหลากหลายมากขึ้นนั่นเอง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฤษณา รังสิยานันท์. การขยายตัวขององค์กรคริสเตียนและผลที่มีต่อสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ 2371 - 2500. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525
- กระจำน พันธุมานาวิน แปล. " การทำไร่เลื่อนลอย - ปัญหาและอนาคต" จากบทความ Shifting Cultivation - Threats and Prospects by Douglas Miles, สังคมและวัฒนธรรมล้านนาไทย รวมผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ในภาคเหนือของประเทศไทย. สุเทพ สุนทรภักซ์ บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 1, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2513, หน้า 93 - 99
- กระทรวงศึกษาธิการ. แบบรายงานการศึกษาส่วนภูมิภาค ภาคสถิติ(รศ.ภ) ปีการศึกษา 2540 อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เขตการศึกษา 8.
- กาญจนาภรณ์. "ภาพกะเหรี่ยง" ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์. เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนพิมพ์รวมสาสน์, 2516
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์. ความคาดหวังของนักเรียนชาวเขาเกี่ยวกับการยอมรับทางสังคมจากคนพื้นราบ. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2530
- เกษม บุรกลีการ แปล. "ประชากรชาวเขากับชาวพื้นราบในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย" จากบทความ "Hill and Valley Population in Northwestern Thailand, by Peter Kunstadter", สังคม และวัฒนธรรมล้านนาไทย รวมผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ในภาคเหนือของประเทศไทย. สุเทพ สุนทรภักซ์ บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 1, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2513, หน้า 69 - 84
- เกษียร เตชะพีระ. แลลอคลายมังกร : รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม. พระนคร : โครงการคบไฟ, 2527
- ขจักษ์ บุรุษพัฒน์. ชนกลุ่มน้อยในไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2528
- ขวัญชีวัน บัวแดง. "ขบวนการครุฑขาวปี : ขบวนการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนชาติพื้นเมืองในล้านนา" เอกสารงานวิจัย : เอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก, การประชุมทางวิชาการการวิจัยในมิติวัฒนธรรม

ธรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536 , หน้า 1 –

18

คณะทำงานเฉพาะกิจเกี่ยวกับชาวเขา. รายงานการศึกษาเกี่ยวกับชาวเขาภาคเหนือในประเทศไทย.

สำนักงานโครงการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ, 2530

จารุวรรณ พรหมวัง. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยลื้อ. วิทยานิพนธ์ศิลป-
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา มหาวชิราวุธวิทยาลัย, 2536

จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำว่า สยาม ไทย ลาว และขอม, และลักษณะทางสังคมของชื่อชน
ชาติ. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2519

เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี. ถิ่นธรรมชาตินิยมต่าง ๆ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ว่าด้วยชาวป่าชาติต่าง ๆ .
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2504

ชูพินิจ เกษมณี. "จากปัญหาสิทธิเหนือที่ดินสู่โรคเอดส์". สถาบันวิจัยชาวเขา เชียงใหม่, เอกสารอัด
สำเนา, 2539

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. พ่อค้าวัวต่าง : ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย(พ.ศ 2498 –
2503) รายงานการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนจากกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, 2524

ศุลวัตร พานิชเจริญ. การกล่อมเกลாத่างสังคมในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่า
กะเหรี่ยง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2536

ทวิช จตุรพฤกษ์. พิธีกรรมเพื่อสืบทอดความเป็นชาติพันธุ์ของชาวเขายากจน : การศึกษาการปรับ
ตัวทาง วัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าลีซอในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538

ทวิช จตุรพฤกษ์ และคณะ. จากยอดคอยสู่สลัม : การปรับตัวของชาวเขายากจน. สถาบันวิจัยชาว
เขา เชียงใหม่, 2540

ธงชัย วินิจจะกุล. "ประวัติศาสตร์การสร้างตัวตน" อยู่เมืองไทย รวมบทความทางสังคมศาสตร์.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530

นเรศ สงเคราะห์สุข. รายงานการวิจัยเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวเขา เผ่าปกาเกอะยอ ใน
ด้านระบบการผลิต ระบบคุณค่า และระบบความสัมพันธ์ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่าง
เพศ. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สนับสนุนโดยมูลนิธิฟอร์ด.
2538

นิวัฒน์ คามี่. การเข้าถึงโอกาสในการได้รับการบริการทางการศึกษาของประชาชนชาวเขา. วิทยา
นิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539

นิธิ เอียวศรีวงศ์. หมายเหตุวัฒนธรรมร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : แพร่สำนักพิมพ์, 2537

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ชาดไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์ ว่าด้วยวัฒนธรรม รัฐ และรูปการจิต
สำนึก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 30 ชาดในเชิงราย, 2496, หน้า 311 – 349

บุญสวาท พุทธกานนท์ และคณะ. รายงานการวิจัยในด้านเศรษฐกิจ และการตลาดระหว่างชาวเขา
กับชาวพื้นราบในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
2530

เบญจวรรณ ทองศิริ. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์และการอพยพของชาวเขา ศึกษาเฉพาะ
กรณีหมู่บ้านชาวเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหา
วิทยาลัยเชียงใหม่, 2537

ประจวบ คำบุญรัตน์ และคณะ. แนวโน้มด้านสังคมเกี่ยวกับชุมชนบนพื้นที่สูงในทศวรรษหน้า.
สำนักงานกิจการพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539

ประพันธ์ สุวิวงศ์. ทศนคติทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง :
ศึกษากรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปก
ครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2536

ปลาย่อ ชนชนนท์. บทบาทนายทุนพ่อค้าที่มีต่อการก่อตัวและขยายตัวของทุนนิยมภาคเหนือของ
ประเทศไทย พ.ศ 2464 – 2523. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย, 2529

เปรมพร ชันติแก้ว. “ผู้นำชุมชนกะเหรี่ยง กรณีศึกษา : หมู่บ้านแม่ชะปูลหวง ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.
เชียงใหม่” วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 , 2538, หน้า 41 – 50

เปรมพร ชันติแก้ว. “ โครงสร้างทางสังคมและกลุ่มผู้นำในสังคมกะเหรี่ยง” รายงานการศึกษา
กระบวนวิชา 004795ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. องค์ความรู้นิเวศน์วิทยาของชุมชนเกษตรกรรมในเขตป่า ศึกษากรณีชุมชน
กะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. วิทยานิพนธ์มนุษยวิทยามหาบัณฑิต
สาขามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534

พรรณี ฉัตรพลรัตน์ และคณะ แปล. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2529

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค. กรุงเทพฯ : องค์
การค้าสุรสภา, 2504

รัตนพร เศรษฐกุล. “เอกภาพในความหลากหลาย : สังคมหลายชาติพันธุ์ในล้านนา” ไม่ระบุปี, หน้า 1 – 24, เอกสารอัดสำเนา

วีระ อำพันสุข. ความเป็นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2524

ส ศิวรักษ์. “อุดมคติในการดำรงชีวิตตามแนวคิดของวัฒนธรรมจีน” รักเมืองไทย รวมบทความวิชาการทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. สมบัติ จันทรวงศ์, รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ บรรณาธิการ. ภาคครอบครัว การศึกษา และอุดมคติ. พิมพ์ครั้งแรก โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2519, หน้า 77 - 107

สมบัติ บุญคำเมือง. ปัญหาการนิยามความหมายของป่า และการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ : กรณีชาวลานู. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

สรินยา กิจประยูร. การรับคริสต์ศาสนากับการปรับตัวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนอาข่า ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541

สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ประวัตินครไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดแม่ฮ่องสอน, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2528

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมแนวมุขยวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537

อุไรวรรณ ดันกิมยง. เสาบะยะของสุ ตูบะยะของเฮ : ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคเหนือ. โครงการจัดการทรัพยากรและการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532

ภาษาอังกฤษ

Charles F, Keyes. Ethnic adaptation and identity : the karen on the frontier with Burma. Institutue Of Human Issues, Philadelphia, 1979

Kunstadter, Peter. " The Lua (Lawa) and Skaw Karen of Maehongson province, Northeastern Thailand" In Southeast Asian Tribes, Minorities and Nation ,Vol 2, Princeton privector University press, 1967

Renard D, Ronald. Kariang : History of Karen - Tai relation from the beinning to 1823. Thesis for Ph.D of History University of Hawill, 1980

เอกสารภาษากะเหรี่ยง

Saw Aung Hla. The Karen History, 1937 ไม่ระบุสถานที่พิมพ์
 Pi Emma. The Karen People, ไม่ระบุปีที่พิมพ์ และสถานที่พิมพ์
 Thra Hlooo Hla E. The Golden book , 1955 ไม่ระบุสถานที่พิมพ์

การสัมภาษณ์

นางกานดา นันทบริสุทธิ. อายุ 41 ปี บ้านเลขที่ 3/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.
 แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2541

นายคำ ธรรมชาติศดใส. อายุ 40 ปี บ้านเลขที่ 58/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
 วันที่สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2541

นายจะนิ ไม้ฝักศักดิ์. อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 61 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
 ที่สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2541

นางจะโพ สว่างกุล. อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 13 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
 ที่สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2541

นางจันทร์รา ราษฎร์เจริญ. อายุ 25 ปี บ้านเลขที่ 24/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
 . วันที่สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2542

นางจันทร์ดีบ นำน้อมจิต. อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
 วันที่สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2541

นายขอเจ๊ะ - . อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 55 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
 สัมภาษณ์ 5 สิงหาคม 2541

นางเชอเปอ - . อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 21/4 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
 สัมภาษณ์ 16 กรกฎาคม 2541

นายถาวร ราษฎร์เจริญ. อายุ 31 ปี บ้านเลขที่ 24/1 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน วันที่
 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2542

นายบุญเป็ง มงคลเจริญฤทธิ์ (อดีต) ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 10 ม.3 ค.บ้านกาศ อ.แม่สะ
 เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2540

- นายปรีชา เปรมเจริญจิต. อายุ 43 ปี บ้านเลขที่ 49 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2542
- พระสเก สมจิตโต. (เจ้าอาวาสวัดบ้านแพะ) อายุ 51 ปี วัดบ้านแพะ ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542
- นายพะกอ ฤดีไพรวัลย์. อายุ 65 ปี บ้านเลข 76 ปี ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2542
- นายพะกิลลา เดชอุดมผล. อายุ 42 ปี บ้านเลขที่ 59 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม 2541
- นายพะลือเจ๊ะ ชมากมลเงิน. อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 28 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.
แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2542
- นายพะลุยบือ ปฏิวิริยะภา (มรรคทายกวัดบ้านแพะ) อายุ 74 ปี บ้านเลขที่ 63 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.
แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2540
- นายโพแค อาภาจันทร์. อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 61/3 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2542
- นายมานิตย์ มงคลชัยกุล (อดีต) ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 49/2 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะ
เรียง จ. แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2540
- นางเลขา - . อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 55 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์
1 มีนาคม 2542
- นายวาปี ขมาจิตรุ่งโรจน์. อายุ 82 ปี บ้านเลขที่ 33 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 5 เมษายน 2542
- นางสุดา วุฒิเจริญ อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่
สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2540
- นายสุพอ เจริญพิศพรชัย. อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 45 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2541
- นายหงอแป่ สว่างกุล (อดีต) ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 38 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 15 ธันวาคม 2542
- นายหม่อโพ น่าน้อมจิต ผู้นำตามประเพณี อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 30/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะ
เรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2542
- นางหมื่อทุ สว่างกุล. อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 60 ปี ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน,
วันที่สัมภาษณ์ 8 พฤศจิกายน 2541

นายหล่อเกษมมี้อ สว่างกุล. อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 59/1 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง
จ.แม่ฮ่องสอน, วันที่สัมภาษณ์ 7 มิถุนายน 2542

นางอนงค์ ขาวผ่อง. อายุ 29 ปี บ้านเลขที่ 8 ม.3 ต.บ้านกาศ อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน, วัน
ที่สัมภาษณ์ 3 สิงหาคม 2542

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวเปรมพร ชันติแก้ว
วัน เดือน ปี เกิด	14 กุมภาพันธ์ 2516
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนแม่สะเรียง “บริพัตรศึกษา” ปีการศึกษา 2533 สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2537
ทุนการศึกษา	ได้รับทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาปริญญาโท ประจำปีการศึกษา 2540 กองทุนราชกรีฑาสโมสร ได้รับทุนอุดหนุนการศึกษา โครงการวิจัยเครือข่ายปริญญาโทด้านไทยศึกษา ประเด็น “สังคมและวัฒนธรรมของคนชายขอบ” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)